PROCESUL COMUNISMULUI

EMILIA PĂTRAȘCU BUȘE

LUMEA PIERDUTĂ

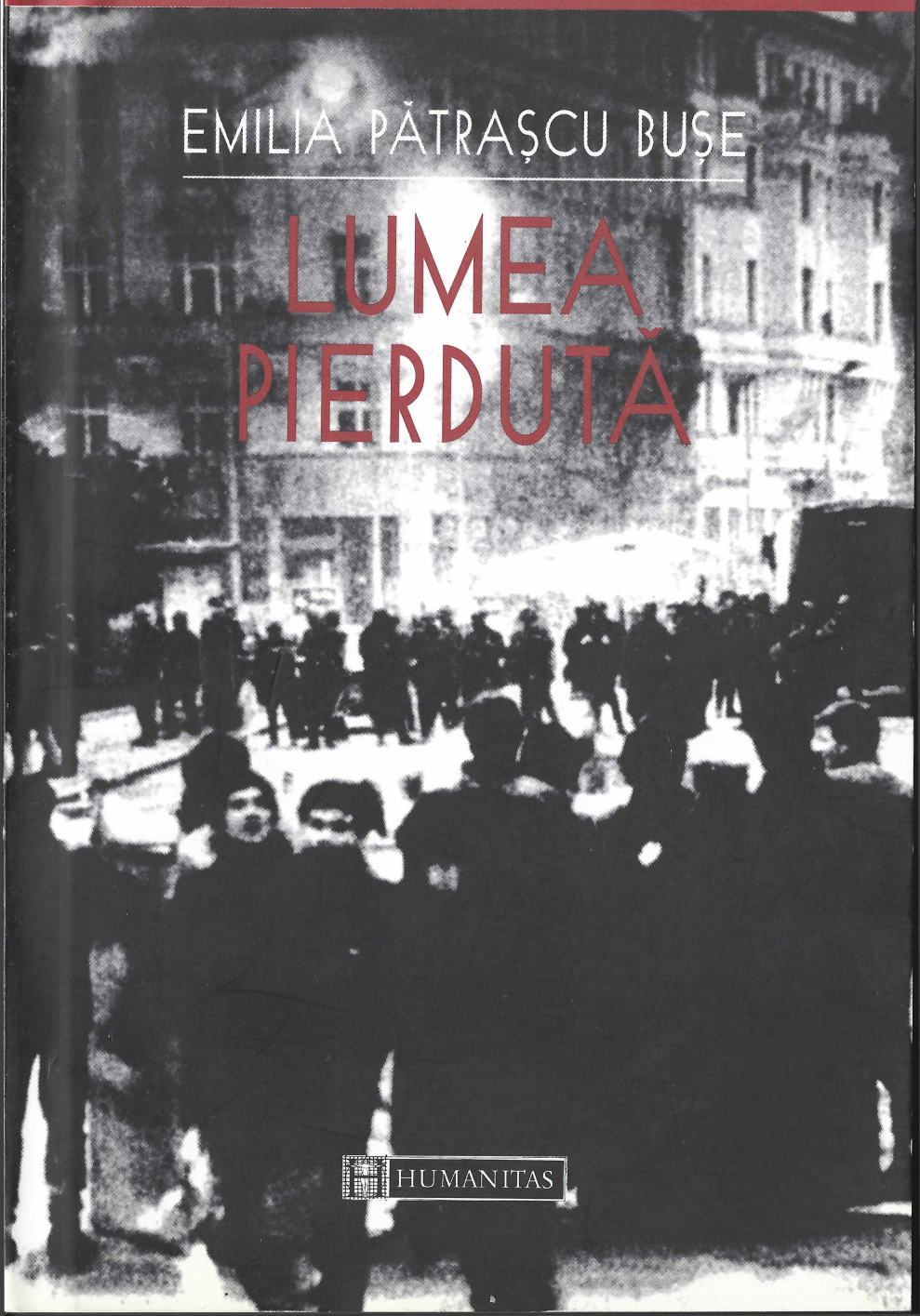

HUMANITAS

EMILIA PĂTRAȘCU BUȘE (n. 1936)
Absolventă a Liceului „Gheorghe Lazăr" din București.
A făcut studii universitare la Academia de Studii Economice din București, Facultatea de Finanțe.
A fost de-a lungul anilor economist, redactor la Gazeta Finanțelor, redactor al Buletinului Informativ din Ministerul de Finanțe.
A scris: articole, reportaje, interviuri, anchete exclusiv în specialitatea principală, în publicații de profil: Gazeta Finanțelor, Revista Finanțe și Credit, Revista de Contabilitate.
În prezent este pensionară și trăiește în București.
Cartea de față este un debut editorial.

EMILIA PĂTRAȘCU BUȘE

Lumea pierdută

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PĂTRAȘCU BUȘE, EMILIA
Lumea pierdută / Emilia Pătrașcu Bușe. – București: Humanitas, 2003
(Procesul comunismului)
ISBN 973-50-0348-1

821.135.1-94

© HUMANITAS, 2003

ISBN 973-50-0348-1

Pentru voi, cu dragoste...

Partea I
Noaptea de 21 decembrie: adevărată, ucigătoare, ultimă...

21 decembrie 1989

În Ministerul de Finanțe era programat testul profesional anual. Prilej pentru cadriști să se foiască plini de importanță pe la conducerile direcțiilor, cu mape voluminoase sub braț, în care țineau, în mare secret, plicurile cu subiectele de test, foi ștampilate, ștampile, scheme cu așezarea în săli și alte asemenea.

Erau plini de importanță și colegii noștri care, „în cadrul" organizației de bază, „răspundeau" de pregătirea profesională. Era „ceasul" lor, se simțeau valoroși și erau băgați în seamă; făceau parte din comisiile de testare ce acordau calificativele anuale.

*

Numai că numărul celor ce dădeau testul profesional se subția an de an. Membrii de partid puteau face la sectorul de partid un curs de șapte-opt zile, pe diverse teme, și erau scutiți să mai participe la această verificare profesională. Așa că dădeau test mai ales „nemembrii" — care nu erau prea mulți. Din serviciul în care lucram doar două persoane — Andronache Vasile și eu — aveau această obligație.

*

Vasile Andronache, bucovineanul, era unul din economiștii de marcă, prețuit și respectat în tot ministerul pentru solidele și vastele lui cunoștințe în domeniul economic,

pentru inteligența scăpărătoare, dar și pentru modestia, generozitatea, caracterul său deosebit.

Cunoștințele lui erau rodul anilor în care adunase, citise, studiase lucrări de economie, buget, finanțe, contabilitate, publicate înainte și după război (Madgearu, Molan, Slăvescu), găsite prin biblioteci și anticariate. Spirit multilateral, citea, studia cu pasiune filozofie, istorie, politică. Deși fusese curtat, ba într-un timp chiar presat, refuzase să intre în partid. Nu-i agreea deloc pe comuniști și nu se sfia să le-o arate. Căutau uneori să-l încolțească pe tema asta, dar răspunzîndu-le deschis, în văzul lumii — avea un umor spontan, o ironie inteligentă, fără răutate „bucovenismele" lui erau încântătoare —, îi umplea de ridicol pe obraznicii soli ai partidului, spre deliciul colegilor și enervarea șefilor, care zîmbeau strîmb în colțul gurii.

Era mult căutat și consultat de profesorii de la ASE pentru tot felul de lucrări, cursuri, căci se mișca ușor între teorie, metodologie, practică, interpretarea materialului.

Convorbirile cu prietenii și colegii lui bucovineni ce-l vizitau în minister (doctorul Radu Cîrmaciu de la Facultatea de Medicină, Scripcaru de la ASE, Muntean, eminescologul), unii dintre ei interlocutori pe măsură, sclipeau de ambele părți. Nu-l ocoleau nici colegii ajunși în funcții înalte.

Ani de-a rîndul a luat, pe drept, nota 10 pentru lucrarea anuală de test, pînă ce unul din directorii noștri, puțin gelos pe reputația lui, a găsit un motiv să-i scadă un punct: s-a legat de formă — Andronache scria cam urît.

Mi-a povestit de unde i se trage asta: demult, în copilăria lui chinuită (mamă-sa rămăsese văduvă, cu cinci copii mici pe care i-a crescut singură), au fost nevoiți să muncească toți pămîntul ce-l aveau, și la pădure. Dar într-o iar-

nă, la căratul buștenilor, i-au degerat mîinile; de atunci i-a rămas o rigiditate a degetelor și scria greu.

*

Era în 21 decembrie 1989. Ne-am adunat pentru testul „tradițional". Am primit foile de hîrtie ștampilate și subiectele.

Vasile Andronache a început să scrie, concentrat, conștincios cum îi era felul — poate se chinuia să scrie și frumos.

Îmi făceam și eu griji cu testul, mi se părea că nenorocita de notă ar fi contat cumva la momentul „oportunist" (asta e vorba Ancuței) ce se apropia; eram la numărul 87 pe lista celor 111 cu dosare proaste ce trebuiau scoși din Ministerul de Finanțe. Pînă în acel moment li se desfăcuse contractul de muncă primilor 21, și drama ce au trăit-o oamenii aceia (șase erau din direcția noastră) ne zguduise pe toți.

Eram vulnerabilă, dosarul meu se „prostise" complet, la tot ce avusesem dintru început, se mai adăugase cîte ceva, cum ar fi rude în străinătate, legături cu străinii și altele.

Sigur că mă frămîntam cam aiurea pentru că toată povestea cu testele era de fapt o cacealma; mulți dintre cei ce aveau cuvîntul hotărîtor în acordarea notelor erau cam în afara problemelor. Mă necăjeam pentru punctele ce pe nedrept mi le scădeau de obicei, dar între membrii de partid și „nemembri" trebuia operată o diferențiere în favoarea primilor.

De vreo doi ani însă descoperisem o găselniță trăsnet, care a dat rezultat; nu mai începeam lucrarea scrisă intrînd direct în subiect și tratînd fiecare punct cum mă pricepeam mai bine. Nu, acum făceam altfel; mai întîi făceam un fel de introducere, cam alambicată, cu tentă politică și nu prea. Găbăcisem eu, în cartea lui Popescu Dumnezeu (Popescu

Dumitru) *Ieșirea din labirint*, cîteva fraze interesante, cam bombastice, dar partinice, care puteau avea mai multe înțelesuri: material bibliografic beton armat.

La un test profesional asta mergea ca nuca-n perete. Dar derutam puțin „examinatorii", îi puneam pe gînduri deoarece nu prea înțelegeau unde bat — de fapt asta și voiam — și cred că nu mai citeau teza pînă la capăt. Cu asta luam două puncte în plus față de anii anteriori, sau așa mi se părea. Era una din micile mele strategii de soldat ce trebuie să fie mereu în gardă, să pareze multe lovituri incorecte, neregulamentare, să nu se lase doborît.

Am scris, aproape fără să mă opresc, o pagină și ceva (introducerea mea trăsnet) și apoi, mai încet, următoarele trei. După primele rînduri ale paginii patru m-am oprit; nu-mi aminteam un paragraf din Legea timbrului. Am lăsat un spațiu gol și am trecut la următorul subpunct. (În multe din nopțile ce au urmat am visat foile astea de hîrtie ștampilate, iar spaima ce am trăit-o, cînd ele au dispărut, mă mai bîntuie din cînd în cînd și acum).

A sunat telefonul. La capătul firului, vocea lui Gustav agitată, gîfîitoare: „Am ajuns acasă!"

Suna ca o izbîndă — mi-a părut ciudat — ce dacă a ajuns acasă? Plecase de dimineață, devreme, la mitingul cu Tovarășul; asta însemna adunarea cu vreo trei ceasuri înainte la stîlpul cutare, mersul în coloană cu pancarte, lozinci, porumbei, pînă la punctul x indicat de Sector, apoi zbieratul lozincilor... urrraa... urrraa... și tot tacîmul cooperativei „Alaiul" din care făceam parte ca slujbași în ministere.

*

A început un fel de foială pe culoare — se deschideau și se închideau uși. Cei ce ascultaseră discursul la radio au

sesizat, după hîrîielile, pocnetele şi apoi întreruperea emisiei, că ceva se întîmplă.

S-a deschis şi uşa biroului nostru de vreo două ori, cineva a băgat capul, apoi s-a retras. Nu exista radio în birou, noi scriam testul.

N-am dat atenţie nici momentului în care Andronache a ieşit din birou, doar cînd a revenit l-am privit; era livid, avea parcă aceeaşi culoare cu puloverul (celebrele lui pulovere din lînă vopsită în frunză de gutui, împletite mărunt de Zenovia, mamă-sa), cu o voce gîtuită de emoţie ne-a spus:

— Se întîmplă ceva afară...

A deschis uşa Galina, rusoaica:

— Imilia ai văzut ce-i în stradă?

Am lăsat pixul, m-am ridicat şi am ieşit pe culoar. În dreptul secretariatului îşi vorbeau agitate Valeria şi Ida; au intrat repede în birou cînd m-am apropiat.

Am coborît cele două etaje, am traversat holul, am trecut pe lîngă Grigore, portarul, care nu m-a întrebat de biletul de voie (era prietenul şi protejatul meu).

Din capul scărilor, am privit în jur, nu mi s-a părut ceva deosebit. Am coborît din nou, am traversat; lîngă „Trei ursuleţi" puţină învălmăşeală, un grup de femei şi bărbaţi vorbeau cam agitat, gesticulau. Pe Academiei, spre Alimentara şi sub coloane, lume mai multă, parcă speriată. Am ajuns la statui.

Aici, primul şoc. Bărbaţi în combinezoane albastre — cu căşti rotunde ca de cosmonauţi, extratereştri sau greieri (unii aveau un fel de antene) —, înfipţi în asfalt, în faţa şi în spatele statuilor; încremeniţi, muţi, posomorîţi. Spre Universitate înghesuială, vuiet, se strigă ceva, nu înţeleg nimic. N-am curajul să trec. O iau spre Romarta Copiilor şi încerc să mă apropii de Universitate; aici alte uniforme, albastre, kaki, scuturi, dincolo de ele acelaşi zumzet, vuiet

surd. Mă-nvîrt încoace şi-ncolo, mă trezesc la Galeriile de artă. În uşa croitoriei „Bărbaţi – maestrul Ciobănescu" se află postaţi cîţiva inşi cu mutre sobre. Mă ia cu frig — sînt doar în rochie. Îmi iese în faţă Andronache — e tot în pulover — îmi spune ceva. Nu înţeleg, nu aud. Ne-am reamintit mai tîrziu momentul acesta: mă avertizase să nu trec pe Regală — îl legitimaseră unii — abia scăpase.

El o ia spre Arhitectură — eu merg pe Regală, pe lîngă Negoiu, înainte, dar un cordon albastru de miliţieni mă face să mă întorc de la jumătatea străzii. Aud ceva, disting: „jos...(?)escu"... încă nu îmi trece prin cap că ar fi vorba de Tovarăşul... dar ceva, ceva încep să bănuiesc.

Mă întorc, mă opresc în faţa hotelului Union.

Dinspre bulevard aleargă către noi o tînără; trece printre „cosmonauţi", printre soldaţi, miliţieni, nimeni nu o opreşte — strigă ceva — scurta de iepure cu care e îmbrăcată i s-a descheiat şi ne adresează nouă, celor din zonă care o privim buimaci:

— Veniţi, nu vă mai uitaţi, nu mai aşteptaţi *încă o sută de lei.*

*

În uşa alimentarei din colţ vînzătoarele ascultă, apoi se retrag grăbite în magazin. Fata strigă în continuare, ne cheamă undeva, ne îndeamnă, o privim parcă prostiţi.

Apare (venind de la dentist — cum avea să-mi spună mai tîrziu, cînd am comentat momentul) vecina mea, doamna Lascu, care şi ea, nedumerită, se adresează unui miliţian voinic, ochios, ce sta în colţ:

— Ce se întîmplă aici tovarăşe?

Omul se face că nu o aude, dar fata cu scurta de iepure îi strigă:

— Se întîmplă — că nu se mai poate... nu mai vrem alocaţii mărite, ne e foame, ne e frig... e-ntuneric, veniţi, veniţi acolo, nu staţi, nu mai staţi deoparte...

Și apoi mustrător după vecina ce se depărtează:

— Poate frigiderul îți este plin, poate vii de la bufetul CC-ului, de aia nu știi ce se întîmplă.

Și aud și ceva de Timișoara.

O ascult, încep să-mi clănțăne dinții. Nu știu ce să fac... îmi amintesc... testul — trebuie să mă întorc la minister... Mă strecor cu greu prin învălmășeală — acum s-au umplut străzile. Un lanț albastru de milițieni opresc accesul prin unele locuri. Sus pe scări la intrarea în minister, o foială suspectă — un comando (de partid, de stat, de securiști, BDS-iști) ce oprește ieșirea din minister și „filtrează" intrările mă cam sperie. Nu îndrăznesc să urc.

*

Apare, venind dinspre str. Carada, Grigoriu de la Valutară, ține o franzelă în mînă. Începe să urce scările; mă grăbesc să-l ajung, merg cu doi pași în urma lui. Oamenii de la Valutară — „lingăii" cum le zicem noi... ceilalți — au dosare beton. Mulți sunt secu — nu prea pot fi suspectați.

Intră, trece printre niște mutre înghețate, e oprit și admonestat de Anțilă, șeful cadrelor. Grigoriu îngaimă ceva, de pîine — și îl aud pe Anțilă strigîndu-i puțin ironic:

— Ia uite, *chiar acum* te-ai găsit să mergi după pîine.

Îl lasă să treacă, eu după el. Îmi bate inima tare, unde să spun că am fost?

O clipă, privirea mea se întîlnește cu a lui Anțilă, dar el tace, indiferent, se face că nu mă vede. O iau repede după Grigoriu, nu îndrăznim să ne oprim la lift — sprintăm pe scări; nu mă strigă, nu mă oprește nimeni.

Pe scările întunecoase încerc să-mi trag sufletul. Am scăpat. La etajul II încetinesc — nimeni pe culoare... s-au pitit toți de frică...

Intru în birou — e gol — cad frîntă pe scaun; mă dezmeticesc, tresar.

— Unde-mi sînt foile de test? Cînd am plecat le-am lăsat pe birou. Caut zăpăcită, trag sertare, deschid fişete... nimic. În mintea mea buimacă şi speriată apare bănuiala că mi-au fost luate ca dovadă că am ieşit, că am călcat interdicţia. În ultimii ani, după ce mi se „confiscaseră" nişte caiete cu însemnări zilnice, am avut o adevărată fixaţie a „dovezilor". Mă gîndeam că s-a zis cu mine...

Afară încep să huruie elicopterele. O spaimă de moarte mă cuprinde.

*

Nu ştiu cît am stat înţepenită.

Am tresărit cînd s-a deschis uşa. Una dintre secretare m-a privit — n-a zis nimic, a dispărut. Mi-a venit brusc gîndul că trebuie să ies din minister, unde şi pereţii biroului mă ameninţau.

Elicopterele, elicopterele...

Cum să mai ies acum, pe unde? Nu ştiu, dar aici nu mai pot sta. Tremurînd, bag geanta în sertarul biroului, îl încui, îndes şi cojocul în fişet — fără el mă pot strecura mai uşor — şi ies tiptil pe culoar...

Nu văd pe lîngă cine trec, nu mă uit împrejur, doar cînd ajung în capătul culoarului deschid o uşă; am noroc; „securista", ca de obicei, lipseşte, dar scurta ei verde de velur e agăţată în cuier, lîngă uşă. O înhaţ, dispar, înainte ca doi dintre colegii mei, care priveau pe geam, să se dumirească ce a fost.

Haina verde de velur, cu care am ieşit îmbrăcată, e „imortalizată" în secvenţele filmate în seara de 21 decembrie la parking — unde am ajuns într-un tîrziu (le-am văzut de vreo două ori la televizor în ianuarie, '90).

*

Pe scări la subsol întuneric, liniște...

Mă apropii tiptil de poarta de serviciu a bufetului (în cabină cred că era cineva), dar nu mai știu dacă poarta era deschisă sau eu am deschis-o. Am ieșit glonț și dusă am fost. Cred că frica mi-a dat curaj și aripi.

Nu am mers spre casă. Am luat-o spre Universitate. Cu cît mă depărtam de minister, spaima cumplită ce mă încleștase — imediat ce am constatat dispariția testului — a început să slăbească.

Mai tîrziu, *după*, cînd ne-am întors oarecum pe scaunele noastre, ne-am străduit, vorbind între noi, să limpezim cîte ceva din ce a fost — evident mai mult preocupați de prezent și de ceea ce speram că va fi. Am încercat să aflu și ce s-a întîmplat cu testul, care dispăruse fără urmă.

„Investigațiile" m-au condus către unul din colegii mei venit în urmă cu aproape doi ani o dată cu valul de băieți cu „ochi albaștri". De fapt, cei mai mulți erau progenituri de Secu, cu care fusese împînzit fiecare serviciu din minister.

Nu am spus asta nimănui — dar cînd îl vedeam tresăream; el era nedumerit; fetița lui, cu un ușor handicap de vorbire, mă căuta cînd o aducea în minister, și el, care obișnuia să-mi spună de grijile lui legate de fetiță și de altele, nu înțelegea de ce acum îl ocoleam.

După aproape un an am aflat, cu totul întîmplător, un amănunt: bănuitul meu nici nu fusese în minister în ziua de 21 decembrie 1989.

Povestea cu testul a fost, cred, un fel de ultimă picătură ce m-a făcut să ies din front, să alerg undeva, acolo unde presimțeam că se petrece ceva. Nu a fost vitejie, nici eroism, nici premeditare. Spaima cu testul a fost de moment, dar venea peste spaimele, nedreptățile, desperarea adusă de bă-

tăliile pierdute înainte de a fi începute, adunate în ființa mea și a altora ca mine, an după an, mereu, mereu, mereu...

*

Nedreptatea înghițită în școli, în facultăți (dacă izbuteam să pătrundem, numai noi știam cum și pentru cît timp), în slujbe, pe unde ne mai aciuiam. Revolta adunată pentru viața aceea neomenească din ultimii ani, cu frig în case, cu întuneric, cu alergătură după rațiile de carne, zahăr și ulei la magazinele unde eram arondați — pe liste de tot felul — la mîna lucrătorilor din comerț.

Din toată desperarea ce o simțeam parcă mai acut în acele zile s-a născut o scînteie de speranță. Frînturile ce le primeam de la televiziunea bulgară relatau incredibilele evenimente de la Timișoara. Înțelegeam că acolo se varsă sînge. Poate că acum are să se întîmple ceva. Cum, ce, nu știam... poate la asta or fi gîndit alții...

Dar m-am dus într-acolo. Din deznădejde, din revoltă, din spaimă...

Mă îndepărtam de Ministerul de Finanțe, simțeam că mă depărtez de ceva ce mă apasă. Dintr-un loc în care unii nu doreau, nu puteau sau nu simțeau nevoia să știe... ce se întîmpla afară... ce e la Timișoara...

*

Pe bulevard spre Universitate, pe trotuarul cu ceasul, printre uniforme de milițieni, „cosmonauți", civili; nu ne opresc, le sticlesc doar ochii...

Sîntem acum mulți, am căpătat curaj... un fel de exaltare... așa te prinde valul...

Cînd elicopterele ce se rotesc coboară mai jos, oamenii întărîtați strigă din toate puterile:

— Huooo, Huooo, Huooo!

Huidui şi eu îndelung, cu năduf, cu sete... Ajung fără greutate la scheletul metalic — PARKING — unde se vede că se întîmplă ceva. Un tînăr se străduie, cățărîndu-se, să ajungă sus, alții încearcă să agațe de barele metalice fîşii late de hîrtie pe care sînt scrise texte, lozinci cu vopsea neagră şi roşie.

În jur se strigă:

LI-BER-TA-TE... LI-BER-TA-TE... LI-BER-TA-TE!...

JOS TIRANIA, JOS DICTATURA!... Dinspre un grup de tinere, mai compact, se aud nişte lozinci cu texte de necrezut — nu poate fi adevărat.

*

Nu era de mirare că nu-mi venea să-mi cred urechilor ce auzeam. Nu cu mult timp în urmă scrisesem, cu tonul şi limbajul obişnuitelor clişee, testul meu anual, într-un loc în care cînd se rostea cuvîntul TOVARĂŞUL NICOLAE CEAUŞESCU şi TOVARĂŞA ACADEMICIAN DOCTOR ELENA CEAUŞESCU, gura multora se rotunjea, saliva; simțea mierea izvorîtă din acele nume prețioase.

Şi totuşi era adevărat.

Grupul de tineri din colțul Blocului Carlton (la parter era acum alimentara la care eram arondați) striga tare, clar şi fără să se ferească:

„Jos analfabeta!"

„Jos savanta!" şi altele asemenea.

Mă cuprinde o stare de frenezie; un băiat blond îmi dă să țin capătul unei fîşii-lozincă. El urcă pe schele să o prindă, iar eu mă simt mîndră să-l ajut. În cap îmi picurau nişte stropi albi de vopsea sau clei (?).

*

M-am străduit mult să curăţ petele albe de pe haina verde de catifea, cînd am vrut să o pun la loc. Am avut intenţia să i-o cer Nadiei — nu ştiu de ce nu am făcut-o.

(...) Îmbrăcată în haina verde de velur am apărut în secvenţele filmate în zona Intercontinentalului ce s-au dat la televizor în luna ianuarie. M-am văzut şi eu de vreo două ori — m-au văzut şi alţii care mi-au cerut, cînd cu furia certificatelor de... revoluţionar, să confirm — eram un martor incontestabil — că şi ei au fost acolo. N-am putut să fac asta — nu din rea-voinţă — dar cu adevărat nu am cunoscut acolo decît trei-patru persoane cărora nu le-a trecut prin cap să-şi scoată certificat de... revoluţionar, să-şi caute... martori.

M-am întrebat multă vreme, *după*, cine o fi scris textul acela citit de tînărul brunet urcat pe schele, nu cred că era o improvizaţie de moment.

*

Grupul de la Carlton strigă cu îndîrjire texte deosebite — în versuri — în care „savanta" e pomenită des: „Cianura a ucis cultura", mulţi alţi termeni de chimie şi chiar cu CO_2 (codoiul).

Am auzit că acest grup a fost măcelărit cu brutalitate cîteva ceasuri mai tîrziu.

...Săptămîni în şir, aici, în intrîndul blocului unde erau ei masaţi, au ars lumînări.

Unii locatari erau iritaţi de asta:

„La cimitir cu lumînările — nu aici în nasul nostru"!

Mă aşteptam ca, în orice clipă, cel ce citea sus pe schele acel text să cadă doborît — erau atîtea puşti în jur —, nu s-a întîmplat asta. Nu ştiu de ce nu au făcut-o atunci...

Oare să fi ştiut băiatul şi altceva decît noi toţi cei ce ne strînseserăm acolo? Pe ce s-a bazat? (vorba siliştenilor lui Marin Preda).

L-am văzut mai tîrziu, *după*, am înțeles că e doctor. În primele luni chiar am crezut că, acolo sus, cel ce a citit acea proclamație ar fi fost Dumitru Dincă — alături de care am militat ca și alți naivi și entuziaști la multe mitinguri, aniversări, manifestații, în Piața Universității, la procese și cîte au mai fost.

(...) Și Dincă, și doctorul erau tuciurii. Și Dincă e un orator, un agitator înnăscut, dar... parcă alta era vocea auzită acolo sus, în înserarea cețoasă a zilei de 21 decembrie 1989.

*

Dincă a fost de toată nădejdea în multe, foarte multe împrejurări și momente, mai mult decît toți umflații, demagogii și profitorii din Senat și Parlament la un loc.

Are vocație de lider.

— Veniți cu noi! Veniți cu noi!

— Nu plecați! Nu plecați!

Cred că aici vom sfîrși...

Eu... oricum sînt cam la capătul drumului.

Dar ei — băieții și fetele — copiii ăștia cum pot rămîne aici... moartea e aproape...

O simțeam... s-a năpustit peste ei cîteva ceasuri mai tîrziu... sîngele lor a împroșcat zidurile Universității, a înroșit trotuarele.

S-a spălat sîngele în zori cînd primarul Vasile Bulucea a venit cu furtunurile*.

---

* Pe Victor l-am întîlnit sub copacii cu vrăbii — mai devreme — tremura de frig, într-o canadiană bleu subțire.

— M-aș duce să mă îmbrac, mi-a zis!

— Da... e bine să te îmbraci mai gros — l-am sfătuit... du-te acum pînă nu se face noapte; am gîndit atunci, în clipa aceea, că vom sta mult acolo, că trebuie să fim cît mai mulți pe străzi, ca să arătăm că știm despre masacrarea timișorenilor, că sîntem solidari cu Timișoara.

— Victor a plecat în Balta Albă — s-a îmbrăcat, dar n-a mai putut pătrunde în zona Intercontinentalului — se întăriseră cordoanele.

Mi-a fost frig către seară, cu greutate m-am strecurat în toată învălmășeala — pe la Romarta Copiilor – Telefoane —, am urcat să mă îmbrac; mi-am pus frumosul pardesiu bej lucrat de Fani, cizmulițele noi — cadoul meu de Crăciun (procurate cu multă greutate de G. din provincie) —, baticul galben pai, primit pe 7 noiembrie de ziua mea...

Un bilețel cu numele, adresa, pus în cizmă, cîteva rînduri către ai mei, cam patetice, dar atunci toate au fost patetice, emoționante... acum mă cam jenez cînd le văd... Pe verso, notate în grabă, ratele rămase de plată din niște împrumuturi la CAR, făcute în devălmășie cu Steluța P., Emil B., Marinela V.

Am gîndit că în caz de ceva să nu las nedescurcate datoriile bănești.

A fost greu să pătrund din nou în zona Intercontinentalului. Erau lanțuri de miliției în civil, mai fermi, mai întunecați.

— Imediat *după* și-a arătat nemulțumirea că l-am încurajat să plece. Dar după alte cîteva zile mi-a spus:

— Știți, acum cred că a fost mai bine că nu am rămas, poate azi nu mai eram viu — poate eram la morgă, la spital, sau printre neidentificații din cimitir.

Începuseră să ne macine îndoielile și întrebările. În cei doi ani cît a mai stat în țară, ne-am mai întîlnit de multe ori în Piața Universității, la mitingurile Alianței — pe Drumul Crucii și în multe alte locuri, cînd încă mai speram.

A trecut pe la mine înainte de a pleca din țară; l-am condus la metrou — la parking. Dezamăgit, revoltat, mi-a spus acolo o frază ce a sunat ca un reproș ce m-a tulburat, m-a rănit — și așa eram la pămînt.

— Poate dumneavoastră, cei mai vîrstnici, ar fi trebuit să înțelegeți mai repede decît noi că a fost ceva fals, dirijat... chiar și aici... au murit atîția nevinovați.

M-au întristat vorbele lui.

După cîteva luni, cînd m-am întîlnit cu Petru m-am plîns și am plîns relatîndu-i episodul.

— Nu gîndi așa. Nici voi, vîrstnicii, nici noi, tinerii, nu aveam cum să știm atunci. Eram cu totul în afară... nu trebuie să te simți vinovată.

Încerc...

În față la Muzica, două mașini cu prelate galbene.

— Nu vă apropiați, în ele sînt cîini, mi-a spus Mariana D., care încerca să-și facă drum spre casă.

Am stat o vreme lîngă stîlpul Romartei... și am văzut cîinii — îi dădeau în stradă... cîte doi-trei ca să-i plimbe. Galbeni, mari ca niște viței — fioroși —, nu știu care o fi fost rolul lor mai tîrziu în noaptea aceea.

*

A trecut ceva timp pînă ce am putut ajunge din nou în zona Intercontinentalului, învîrtindu-mă pe străzile din jur... căutînd o breșă...

De la Capșa pînă pe trotuarul opus, lanț dens albastru — milițieni.

De o parte și de alta, oameni ce vor să treacă, unii chiar nu știu de ce sînt opriți. Se întorc de la treburi spre casele lor.

Parlamentări — oarecum calme.

Ei: „Nu e voie, înapoi"!

Noi: „Păi trebuie să trecem, pe aici ne e drumul..."

O voce: „Unde să dorm? aici, în stradă, cînd sînt la doi pași de casă?"

Unul de la ei, negru, întunecat, bățos: „Poți să fii la un pas... Astea e ordinele!... Înapoi!... Trei metri înapoi!..."

Încep să ne și împingă, ne retragem intimidați, rămîne un spațiu gol, de cîțiva metri între ei și noi.

Mai stăm, mai insistăm, nu cu mare curaj, nici nu ne prea auzim.

(...) Din „tabăra" noastră se desprinde un bărbat — ar fi un fel de sol —, merge încet către ei, cu mîinile ridicate, într-una are o batistă cam mototolită. Ca să ne dea curaj cineva glumește: „cu năframa-n vîrf de băț".

E lăsat să se apropie de ei — discută puțin, se întoarce pleoștit:

— Nu e vina lor. Nu putem trece. Au ordine de sus. Să căutăm prin altă parte...

Am mai otrocolit un timp, ba pe-aici, ba pe dincolo, tot am găsit o cale să pătrund (în zona asta încă nu erau puşi pe înşfăcat cum era în alte părţi ale oraşului).*

*

Cînd am ajuns iar la parking, era întuneric, ceaţă, fum...

Se vedeau totuşi chipurile oamenilor în lumina aceea gălbuie. Căutam cu privirea pe cineva — ştiam că trebuie să fie acolo... A fost, dar în altă zonă, înspre Unirea... Ne-am văzut numai a doua zi la prînz, în lumină şi soare.

---

* Ce mi-a povestit *după*, Mihaela A., stagiară la Circa financiară din Popa Tatu:

„Am ieşit în pauza de masă. Nu ştiam ce se întîmplă în oraş; fusese aglomeraţie la ghişee, nu aveam timp, nici voie să ascultăm radio. Am ieşit cu o colegă să mîncăm ceva — de obicei îmi luam pachet şi îl mîncam în Cişmigiu —, dar în ziua aceea a fost să fie altfel.

Ne-am mai găsit cu un băiat, am luat-o spre Piaţa Amzei, am intrat într-o cofetărie, am cerut nişte plăcinţele cu brînză. N-am apucat să le terminăm că a dat buzna un grup — mulţi erau tineri, după ei au năvălit alţii — miliţieni şi civili — ce s-au năpustit asupra noastră. Nici nu am putut să deschidem gura. Băiatul a încercat să spună cum că noi tocmai ne mîncam plăcinţelele; l-au lovit, nu ştiu cu ce peste gură, de-a ţîşnit sîngele pe nări, în şiroaie; n-am mai văzut aşa ceva niciodată. Era o învălmăşeală cumplită, ne loveau la întîmplare împingîndu-ne spre nişte maşini; pe unii căzuţi îi tîrau de picioare, îi aruncau de-a valma. Alunecasem, mă lovisem cu fruntea într-o vitrină spartă — a fost norocul meu, ochii mi s-au învineţit şi umflat imediat. Cînd m-am trezit eram la anchetă (ne-a dus la o circă de miliţie, undeva spre Ştefan cel Mare). Cu mine n-au fost aşa răi; eram umflată deja de la căzătură. Am văzut un băiat cu unghiile smulse, sîngerau. Nu ştiu dacă el nu voia să spună ceva despre ce era întrebat, sau dacă el spunea ceva ce ei nu voiau să audă.

Tot timpul, pînă ne-au eliberat — în 22 la prînz —, mă gîndeam la ce o să-mi facă directoarea mea cînd o auzi de arestare; mă angajase greu, după multe amînări, cu pile puse de-ai mei, ce bătuseră pe la toate uşile."

Mă usturau ochii — îmi spuneam că e din cauza că încă nu mi-am pus ochelari de distanță — pe urmă am auzit că dăduseră gaze lacrimogene, dar atunci nu aveam de unde să știu... Am tresărit cînd în față mi-a apărut un chip cunoscut sub o pălărie cu boruri largi. Mergea încet printre grupurile agitate, privea cercetător, mi s-a părut că avea un carnețel în mînă. Nu știam de unde să-l iau — a, da, trebuie să fie cel de la BDS-ul nostru — notează pe cine a văzut.

M-am grăbit să mă îndepărtez de el.*

Tot atunci seara l-am văzut alergînd înnebunit pe inginerul Maniu, cu băiatul cel mic de mînă.

Am aflat pe urmă că își căuta gemenii — studenții — care plecaseră de dimineață de acasă și veniseră aici.

Domnul Maniu (își pierduse un ochi într-un accident) își căuta în mulțime băieții. Lăcrima cu bietul lui ochi, cred că nici nu mai vedea ceva cu fumăria ce se instalase în zonă. De mînă cu Vik, liceanul speriat, care îl trăgea după el pe taică-su, aproape plîngînd, se strecura prin învălmășeală.

În zori Maniu a venit la soră-sa, care avea relații pe la procuratură, să-l ajute. A dat de urma unuia din gemeni de dimineață; era pe listele celor ridicați și duși la Jilava. Celălalt însă parcă dispăruse în pămînt, nu se găsea nicăieri...

A apărut și el cîteva ceasuri mai tîrziu — în 22 decembrie — eliberat tot de la Jilava.

Cumplită noapte pentru tatăl celor trei băieți.

---

* Luni l-am întîlnit în holul ministerului, la lift; cu aceeași pălărie — aceeași figură ce mă înspăimîntase cu cîteva seri în urmă, sub copacii cu vrăbii. Era colegul nostru Ivănescu, fratele tenorului cu același nume. Fusese scos din minister cu un an sau doi în urmă, cînd îi rămăsese nevasta în străinătate — nu-l mai recunoscusem atunci seara. A rîs cînd i-am spus drept cine l-am luat.

— Parcă aveai ceva în mînă, un carnet, ce notai în el?

— Păi obținusem, în sfîrșit, plecarea din țară, aveam pașaportul în buzunar, îmi notam și eu ce vedeam...

*

Colțul dinspre Unic era mai luminat; între cei de acolo, o fată zveltă — păr negru, pulover alb pe gît — cu voce puternică striga cu foc, gesticula, căpătai curaj numai privind-o (așa mi-am imaginat-o pe Ana Ipătescu).

Un grup tăcut, din umbră, a pătruns printre ei.

Nu i-am mai auzit vocea.

*

Tîrziu, nu știu cît să fi fost ceasul, mulțimea ce umpluse bulevardul a început să dea înapoi, împinsă către trotuare — intraseră TAB-urile. Nu-mi dădeam seama ce se întîmplă, era întuneric, fum; în vacarmul și busculada ce s-a produs atunci, m-am pomenit aproape strivită de un zid.

Bîjbîind am luat-o spre Regală, lovidu-mă de unii ce veneau din sens opus. Cineva m-a prins de mînă, m-a tras înapoi; mi-a strigat:

— Nu pe-acolo, înapoi, nu pe-acolo!...

M-o fi confundat sau o fi crezut că nu văd după cum orbecăiam — nu știu.

Dar el, băiatul tuciuriu cu loden ponosit care m-a tîrît după el, știa ceva; în fața hotelului Negoiu, spre care aș fi mers dacă el nu mă oprea, mașinăria Secu, perfect organizată, intrase în funcțiune: cei aduși aici erau culcați pe caldarîm cu mîinile la ceafă, apoi aruncați ca snopii în mașini ce îi duceau la miliție. La circa de lîngă magazinul Victoria — a fost crunt.*

Tuciuriul nu mi-a dat drumul mîinii, m-a făcut să alerg cu el tot împingîndu-mă; cred că am trecut pe lîngă resta-

---

* „Doar pufoaica asta — pe care băiatul n-o mai purta de demodată — mi-a scăpat viața", îmi povestea Staicu, un coleg de la Prețuri care a fost dus acolo... „Mi-am pus-o pe cap cînd au sărit cu cizmele pe noi... Am văzut un cap fărîmat — din care se prelingeau creierii."

urantul Pescarul — pe lîngă arteziene — apoi ne-am întors pe la ganguri. Îi auzeam din cînd în cînd vocea: „pe-aici, pe-aici"; ne-am oprit de vreo două ori să-mi mai trag sufletul.

Abia cînd am ieşit prin pasajul de la Telefoane pe Victoriei m-am dumirit unde sînt.

— Pe-aici cunosc, stau aproape, i-am spus; nici n-am apucat să-l privesc sau să mai întreb ceva. S-a întors — a dispărut în întunericul pasajului.

Apare uneori în visele mele — o siluetă cu loden, o voce rosteşte înfrigurată, pe-aici... pe-aici... pe-aici...

Un timp am stat acolo nemişcată; nu îndrăzneam să traversez — grupuri de miliţieni — soldaţi, civili (?) aşteptau, pîndeau (?) nu, nu mai erau trecătorii obişnuiţi.

*

Spre Teatrul Ţăndărică era mai întuneric — mi-am zis că e mai bine să traversez pe acolo, prin umbră; am mers încet, tiptil, tiptil, parcă pe vîrfuri, fără să privesc în jur... Cînd am ajuns la trotuarul cu Telefoanele o mînă fermă pe umăr; m-a oprit. N-am înţeles dacă mi-a spus sau dacă m-a întrebat ceva, mi se încleştase gura; dar în aceeaşi clipă, între mine şi cel ce mă oprise, s-a întrepus un altul, tot miliţian. M-a privit o clipă — avea ochii cam bulbucaţi, apoi m-a împins uşor, protector, înainte, şoptindu-mi:

— Stînga, numai pe stînga.

Am înţeles că pe stînga pot scăpa. Aşa a fost. Am coborît pe străduţa de la Telefoane — nu erau cordoane —, m-am strecurat prin întuneric pe lîngă ziduri — era pustiu —, am urcat pe Cîmpineanu...

M-am aşezat pe treptele dinspre curticică cu spatele rezemat de zid; am stat aşa, istovită.

Acolo am auzit primele rafale dinspre bulevard. Puternice, seci, necruţătoare. O dată, încă o dată, iar şi iar, din

timp în timp. Ei, cei care rămăseseră acolo de unde eu am fugit, erau acum sub gloanțe (...). N-am mai suportat gîndul acesta.

Cred că am avut un șoc. Nu mai știu ce a fost.

Cînd mi-am revenit, eram tot pe scări. Ceva cald, mîngîietor îmi acoperea genunchii... Gălbui, maidanezul, scheuna încet, mă lingea pe mîini.*

(...) Am urcat scările treaptă cu treaptă, parcă nu mai cunoșteam locul.

Pe palier, la doi, s-a deschis o ușă; d-na Gheorghiu mi-a zis cu spaimă în glas:

— Doamna Bușe ce...

N-a continuat, a închis ușa. (M-am temut în clipa aceea că m-ar putea pîrî undeva... că ar putea fi un martor).**

---

* Cu luni în urmă se pripășise la noi, urca pe scări pînă la ușă, rîcîia, mă chema, el nu dorea mîncare, dorea iubire.

Îl iubeam toți, dar nu aveam loc pentru el în apartament; era mare, ciolănos, lățos și își arăta devotamentul lătrînd la toți cei ce se apropiau de ușa noastră, speriind vecinii de pe palier. Mă conducea de dimineață pînă la bulevard, apoi se întorcea la bloc. A fost bai mare cu el.

I-am găsit un stăpîn — un ospătar de la Continental — ce i-a oferit lui Gălbui o reședință de cinci stele prin spatele hotelului.

Gălbui nu m-a uitat.

** Nu s-a urmărit doar împrăștierea celor adunați la Universitate, Romană sau Unirii, ci și capturarea lor, fiind vînați pînă spre periferiile orașului cei ce ieșiseră din încercuire și căutau scăpare.

Ce mi-a povestit Emil Bodea, coleg din minister:

„În 21 decembrie, bine trecut de miezul nopții, veneam dinspre Bellu, cu niște sarsanale. Cumnații mei îmi aduseseră vin pentru Crăciun de la țară. Nu știam ce e în centru — degustasem îndelung și cu chef sorturile vinotecii.

Aproape de Șincai, au ieșit în fugă din metrou trei inși. Cel mai sprinten a ajuns în dreptul meu și mi-a strigat: «nu mă spuneți, că mă omoară» și s-a aruncat în boschetii din spate. Am văzut cum pe ceilalți doi inși i-au înghesuit unii ieșiți tot de la metrou, i-au înșfăcat, au dispărut. Nu prea eram dumirit ce e cu cel din boschețí — am mers încet — doi din urmăritori au ajuns la mine. M-au legitimat, m-au chestionat, damigenele atestau că drumurile mele fuseseră prin alte părți.

22 decembrie în zori

(...) Era soare, era senin, era lumină,
Cînd oamenii, bucureștenii, românii începură să vină;
Auziseră împușcăturile,
Scrîșnetul sec ce răsunase în noapte,
Pînă la periferii, pînă în țară
Departe... Departe...
Auziseră,
Se treziseră,
Veniseră...
Și ca dintr-un somn îndelungat
S-au deșteptat, s-au răzvrătit și au strigat.
Au venit din fabricile lor îndepărtate
Cenușii, reci, întunecate
Au venit strigînd LIBERTATE!...
Au venit să spele rușinea, frica, trădarea, cu sîngele lor
Au arătat că nu sîntem o turmă, că sîntem un popor —
Au venit purtînd steaguri cu stema decupată,
Au venit strigînd „Nu trageți"!... spre armată
Au venit bucureștenii,
Studenții, universitarii,
Actorii, inginerii, muncitorii, zidarii...

Mulți din cei ce fuseseră împrăștiați după miezul nopții s-au întors în zori. S-au întors cu colegi din cămine, din fabrici, s-au întors singuri sau în grupuri ce se formau din persoane răzlețe, pe străzi.

*

Înaintînd spre centru, Ștefan încerca să închege un grup din necunoscuții întîlniți pe străzi:

„Eram doar vreo 12–14 inși, pe două rînduri, zgribuliți, cam înspăimîntați, ne făceam curaj strigînd:

— Veniți cu noi! Veniți cu noi!

Au plecat mai departe. Am încetinit și eu pasul.

Tîrziu, cînd și ei au dispărut, a ieșit speriat băiatul. «Am scăpat de la metrou, mă omoară dacă mă prind — sînt student — vreau să ajung la cămin, în Regie».

I-am dat ce aveam la mine, să ia un taxi.

Mi-a părut rău că nu am mers cu el, nu știu dacă o fi scăpat."

Nu prea veneau. Cei aşezaţi la coadă, la telemea, pe la Dristor, se uitau la noi nedumeriţi, cercetător. Îi chemam cu speranţa că fiind mai mulţi vom fi mai greu de înşfăcat. Cînd zăream la cîte un colţ o maşină oprită, inima îmi stătea pe loc, gîndeam: pînă aici ne-a fost; vom fi azvîrliţi în beci la Secu. Şi parcă...

Dar vedeam pantofii scîlciaţi, căscaţi la vîrf, plini de var ai celui din dreapta mea; jiletca subţire, ponosită a celui ce se strîngea lîngă mine — de frig — de frică (?) — în stînga; ghetele mele, lustruite, mai de iarnă (eram bine echipat pentru frigul de pe platformă, purtam şi fîşul acela grena după care ne strofocam să-l procurăm). Cum să...

Cum să-i las pe oamenii ăştia, mai săraci, mai necăjiţi, mai năpăstuiţi ca mine, care sperau în ceva, care au simţit că în noaptea asta nu trebuie să stea deoparte, care mă simţeau de-a lor.

— Dar nu-i cunoşteai?

— Nu, nu-i cunoşteam, dar ei au avut încredere în mine fără să mă fi cunoscut dinainte; era o trădare să-i las, trebuia să ajungem acolo, să-i încurajez, să mergem împreună oriunde ne-ar fi dus drumul ăsta pe care plecasem în zori. Chiar de ne-ar fi dus la moarte.

Trebuia...

(...) Cînd am ajuns la podul Lemetre, am răsuflat uşuraţi. Veneau coloane de pe toate străzile, eram mulţi, mulţi, ne simţeam puternici."

(...) Pentru a nu fi identificat uşor, Ştefan şi-a schimbat look-ul; în noaptea de 21 decembrie şi-a ras barba la care ţinea aşa de mult.*

*

Nu ştiam precis ce se întîmplă, ce va urma, ce va fi cu noi, dar eram toţi în stradă — fiecare în alt loc.

---

* Purtătorii de barbă erau, înainte de '89, catalogaţi ca persoane dubioase, suspecte, recalcitrante, nesupuse, „vînate" în permanenţă; partidului nu-i plăceau cei ce ieşeau din front.

„Trădătorul Milea"... se aude la difuzor.

Apar elicoptere — poate aceleași de aseară — aruncă afișe, cad departe spre Athenée Palace; ajung și la noi, le citim curioși, le aruncăm scîrbiți, le călcăm în picioare.

Sînt îndemnuri, directive ale partidului comunist — oare cînd le-or fi tipărit? „Să nu ne lăsăm antrenați." „Să păstrăm ordinea și disciplina."...

*

În balconul CC-ului, foială — le disting gulerele albe. Apare Tovarășul — încearcă să spună ceva — hîrîială — se retrage, nu se mai aude nimic.

Alt elicopter, ce aterizează pe terasa CC, pare un gîndac uriaș. Se mișcă înainte-înapoi, și atunci înțelegem că vrea să-și ia zborul... poate cu „Ei".

Într-adevăr, pleacă, pleacă, pleacă!...

Nu ne vine să credem că ceea ce vedem cu ochii noștri e adevărat.

„Olé, Olé, Olé,
Ceaușescu nu mai e!"

Cred că cei ce au venit acolo în zorii zilei de 21 decembrie din București și din împrejurimi fără să fie chemați, mobilizați, organizați de cineva au riscat mai mult, au avut mai mult curaj decît cei ce au ajuns doar din întîmplare, duși de val (cum am fost eu care lucram și locuiam în zona Pieței Universității, unde a început totul). Mă gîndesc la cei ce au auzit împușcăturile și au venit conștienți că acolo unde merg își pot pierde viața.

*

Nu știu ce să spun despre cei ce au umplut apoi ecranele televizoarelor cu relatări de tot felul, doritori de celebritate sau recompense.

Nu înțeleg de ce a fost nevoie de atîtea comisii, anchete, cercetări, cine a tras, în cine, de ce — cînd totul a fost filmat, înregistrat din primele ore ale zilei de 21 decembrie.

Și nu vreau să vorbesc despre cei ce au intrat în politică, în parlament sau guvern, fălindu-se cu fapte de... vitejie precum P.P., șef de serviciu la Primăria Capitalei, care mi-a povestit în ianuarie '90:

„Eram cu copiii la Bușteni — înainte de Crăciun. M-am întors pe 26, dar era hărmălaie mare în Gara de Nord. Atunci mi-am dat seama că e carambol; am luat primul accelerat înapoi, nici n-am mai dat pe acasă. Am stat pînă s-au liniștit lucrurile."

Și la fel de liniștit a stat apoi ani de zile pe un scaun în parlament ca deputat, senator ori în guvern.

*

Spre Biblioteca Universitară o mulțime în delir în jurul tancului și al mașinilor va merge la Televiziune. Sar vitejește și unii, și alții, se cocoață pe unde apucă. E parcă și ceva de circ, de spectacol ieftin amestecat cu entuziasm sincer, copilăresc.

Sînt cu Andronache și Stancu.

Apare prof. Scripcaru de la ASE care ni se adresează jovial:

— Ei, don'Bazil, doamnă, nu săriți pe tanc?

Mă gîndesc la tancurile de azi noapte... Și Andronache tot la ele se gîndea; fusese în dreptul sălii Dalles — acolo văzuse primii împușcați, primii morți...

*

Din spatele nostru țîșnește o femeie voinică, brunetă, încearcă să urce pe tanc; o ajutăm, o săltăm puțin și e sus. Se spune că femeia ar fi fost Z.B. Nu, nu știu dacă cea care s-a cocoțat a fost într-adevăr ea. Dar graba cu care a sărit,

în primele zile de *după*, să apuce cîțiva ani la Casa Română de la Roma, mă face să cred că ar fi putut fi ea*. (...)

22 decembrie după-amiază

Nu asfințise soarele cînd apar ca din senin niște camioane pline cu o mulțime veselă, zgomotoasă, poposind în jurul Palatului Telefoanelor.

Și camioanele, și ocupanții lor păreau veniți de pe șantierele de construcții.

Mă apropii curioasă.

— Am venit *să apărăm Telefoanele.*

---

* Mă aflam în 1961, printre cei aduși mai de voie, mai de nevoie, la Sala Palatului — era Conferința Națională a Femeilor sau așa ceva. Am văzut-o atunci pe Dolores Ibarruri și alte omoaice revoluționare.

La tribună Z.B. — cu voce tunătoare — declamă una și alta; are un moment plin de patetism ce se dorește înălțător; se adresează șirului de colectiviste în ii și opinci, înțepenite ca decor pe o latură a tribunei, mute, năuce:

„Voi, asemeni unor antice cariatide"... și așa, și pe dincolo... ele fac ochii cît cepele... Asemănarea colectivistelor alea cu niște antice cariatide, de către o persoană ce cunoștea greutatea cuvintelor, era de rîsul lumii.

Tot despre cuvinte:

Odată, cînd a venit la minister, pesemne să obțină valuta necesară, Z.B. a „dăruit" ministrului de resort (cel cu valuta) tomul lui Călinescu — *Opere*. Numai că acesta l-a aruncat pe o etajeră, într-un colț al cabinetului, și a stat acolo opt-nouă ani. Cînd eram de serviciu la cabinet îl ștergeam de praf, începeam să-l răsfoiesc, dar, înainte de toate, mă amuzam copios de fiecare dată citind pagina cu dedicația scrisă de Z. pentru ministrul în cauză; un scris citeț, apăsat — o pagină întreagă plină de epitete sforăitoare, lingușitoare, bubuitoare:

Celui care ... sprijinitorul (?) culturii, luminat... destoinic... neprecupețind... etc., etc., etc.

Iar omul — ministrul, adresantul — era celebru ca autor al unor perle, rezoluții ce făceau înconjurul ministerului:

„tovarășe contabel Șef popescu

tov. dir. Ajunt mihăilescu"

Te întrebai, oare persoana asta, cu studiile ei despre cuvinte, nu știe că devine ridicolă risipindu-le oriunde, oricînd și pentru oricine?

Oare de cine să le apere... cine să-i fi trimis? Sînt puțin nedumerită. Îmi zic în gînd:

„Ieri seara, pe vremea asta, ar fi fost mai multă nevoie de voi — ați fi avut mai multe de apărat pe aici și prin zona Intercontinentalului... n-ați apărut, n-ați apărat... nu erau așa mulți «viteji» ca voi pe aici."

O conduc pe Amalia spre stație la Știrbei Vodă.

Pe lîngă noi trec în goană zbîrnîind mașini. Remarcăm după o vreme că multe au la volan mutre tuciurii — arabi. Ca să ne convingă de bunele lor sentimente — cum că ne-ar împărtăși entuziasmul — flutură niște tulpane — fîșii albe.

De pe trotuare, noi și alți naivi asemeni nouă le răspundem cu prietenie. Deși după un timp par cam prea mulți arabi, prea zîmbitori, prea mergînd în aceeași direcție... Și cu tulpanele alea...

Dumnezeu știe ce aveau în cap și în portbagaje tuciuriii ăia ce fluturau tulpane albe pe ferestrele deschise ale mașinilor în goană. N-aș crede că nu aveau nimic.*

*

Ce mi-a povestit Mihai:

(...) Cînd am intrat în birourile CC-ului unde se aflau încă membri ai Comitetului Politic Executiv „abandonați" de cei ce tocmai își luaseră zborul cu elicopterul de pe terasă (uitînd jurămintele de credință reciproce spuse doar cu cîteva ceasuri în urmă), pe mulți dintre ei i-a cuprins o spaimă de moarte.

(...) Aveam în mînă un picior de scaun; nimeni nu le-a făcut vreun rău. I-am condus pînă la ieșire împreună cu soldații, au fost urcați în niște mașini. Postelnicu se înnegri-

---

* Brucan „dezvăluie" într-un interviu dat în revista lui Dinescu *Plai cu boi*, în 2001, că acei arabi — se pare că ai lui Gaddafi — au existat într-adevăr și au avut atunci o anume misiune.

se de tot, privea speriat în jur. Dăscălescu tremura ca o piftie, abia a putut coborî scările; se împleticea, nu mai semăna cu atotputernicul al cărui nume se pomenea cu spaimă.

*

Chiar era de spaimă el şi numele lui cînd prezida vreo şedinţă de analiză, în vreun minister; cădeau capete — nu totdeauna ale celor răspunzători; dispunea măsuri draconice mai ales împotriva celor mărunţi, a executanţilor. După o astfel de „analiză" în MF am fost obligaţi să fim în minister şi sîmbăta, şi duminica — cînd nu se dădea deloc căldură, înţepeneam de frig.

*

(...) Trebuia să duc un dosar la cabinetul ministrului nostru la etajul I — unde îi freca în şedinţă Dăscălescu. Mi-am scos mănuşile, paltonul cu care eram înfofolită şi am coborît. Aripa cu cabinetele miniştrilor era încălzită de calorifere electrice. Era cald, Dăscălescu îşi scosese haina... avea o cămaşă albă.

Cînd m-am întors în birou am cotrobăit în fişet, am scos improvizaţia de reşou — ciudată, sofisticată, din sîrme împletite pe o bară — ce mi-o făcuse Viorel (ascunsă fiindcă se făceau controale, le confiscau şi ne şi amendau), am pus-o în priză cu un fel de furie — revoltă.

Am folosit-o cîteva zile. Mi-au confiscat-o totuşi, dar fără tămbălău; am „recuperat-o" apoi de la electricieni contra a 100 gr cafea arabică, 33 de lei. „N-am mai văzut aşa o măgăoaie, e spăimoasă rău, parcă e o spînzurătoare" — a fost părerea directorului Vidroiu cînd a intrat în biroul nostru şi a dat cu ochii de reşoul meu.

Acum o foloseşte Steluţa în baie — unde nu are calorifer — instalaţia-măgăoaie-spînzurătoare de încălzit din vremea Dăscălescului.

*

Tot Mihai mai mi-a povestit şi alte întîmplări petrecute în sediul CC-ului.

„Deschideam birourile funcţionarilor din CC — a executanţilor — şi le spuneam să plece acasă. Erau înspăimîntaţi, nu le venea să creadă că nu au să fie executaţi... ieşeau uitîndu-se cu frică în urmă. Unul din ei, neîncrezător, nu a mai ieşit pe uşă, şi-a dat drumul direct pe geam — şi-a fracturat mîna."

*

Am făcut prima campanie pentru Ion Iliescu.

După tot ce fusese în ziua şi noaptea de 21 decembrie şi primele ore ale lui 22, după

„Armata e cu noi"

„A plecat elicopterul"

„Olè, olè Ceauşescu nu mai e", au început să apară, aşa cum i-am numit noi, „douăjdoiştii".

Se aflau în clădire cei ce intraseră de-a valma împreună cu cei scăpaţi din ghearele morţii în noaptea de 21 decembrie, cei ce fuseseră eliberaţi de la Jilava şi din beciurile miliţiilor de sectoare (din cei duşi la miliţia mare au venit mai puţini, că acolo brutalitatea a fost maximă; fuseseră stîlciţi în bătaie, călcaţi în picioare). Veniseră curioşii... foşti şi viitori politicieni... oameni de tot felul.

Verdeţ adunase pe lîngă el cîţiva „competenţi" constituind primul guvern... îşi cam dădea importanţă, dar asta n-a durat mult. Erau tot felul de grupuri, grupuleţe ce căutau să se impună în hărmălaia ce se crease.

A apărut şi cel ce avea să devină mai tîrziu EMANATUL... Ion Iliescu.

Modest, zîmbitor, parcă puţin stînjenit... sau stîngaci.

Nu mi-l mai aminteam după figură, dar, după toate zvonurile ce circulaseră în legătură cu unele atitudini ale lui,

în ultimii ani, îl situam printre cei buni, de la care aşteptam să facă ceva; auzisem cum că în avion, cînd s-au întors din China, l-ar fi contrat pe Tovarăşu' — ce avea în gînd să ne „chinezească"... — cum că ar fi avut curaj să prezinte la nu ştiu ce congres sau şedinţă altfel de teze legate de ideologie... cum că e un tip mai luminat, mai... deştept, mai curajos, că ar fi căzut în dizgraţia cuplului Ceauşescu.

L-am privit cu multă simpatie... speranţă şi chiar cu un fel de... afecţiune.

Trecuse de noi, mergea înainte pe un culoar, cînd un grup de băieţi mai înfierbîntaţi (unii din ei veniseră în clădirea Comitetului Central direct din arestul închisorii Jilava — din anchete — fuseseră eliberaţi pe la prînz), auzind că ar fi venit „unu" Iliescu, de pe vremea lui Gheorghiu Dej, au început să se agite, să vocifereze violent:

„Nu ne trebuie alt tiran, cine-i ăsta?, afară cu comuniştii lui Dej, afară cu oamenii lui Ceauşescu, afară cu..." şi încă alte asemenea izbucniri. Unul mai zurbagiu o luase la fugă pe culoarul cu Iliescu. L-am oprit. M-am simţit datoare să intervin, să lămuresc lucrurile — ştiam sau credeam că ştiu mai multe decît ei despre noul venit.

Culmea e că au avut răbdare să mă asculte. Le-am spus că Iliescu, cel venit în CC, este fiul lui Iliescu, cel de pe vremea lui Gheorghiu-Dej. Că e un om luminat, progresist, că a fost în conflict cu Ceauşescu şi că un om ca el ştie ce trebuie făcut... că altfel vor veni de-alde Verdeţ.

Chiar dacă nu i-oi fi convins cu totul, puţin tot i-am temperat — momentul fulminant trecuse — Iliescu şi însoţitorii săi intraseră într-o sală... dispăruseră.

Nu pretind că fără „intervenţia" mea împăciuitoare (complet idioată — zic azi — dar atunci nu ştiam prea multe, eram în plină euforie, îi iubeam şi mă sinţeam iubită de toţi cei ce păreau că se bucurau de victorie) ar fi fost mare sco-

fală, lucrurile ar fi mers oricum pe făgașul lor stabilit încă nu se știe de cine.

Dar Emanatul și cu cîțiva din jurul lui ar fi fost probabil puțin... șifonați, cred că puteau încasa ceva pumni. Alde Voiculescu, Lupoi, care au apărut mai tîrziu la televizor, încadrîndu-l solemni și importanți pe Iliescu în primele ore ale după-amiezii de 22 decembrie, nu-și făcuseră intrarea, cred că încă nu știau pe ce lume sînt, sau poate nu i-am cunoscut (incidentul s-a consumat în cîteva clipe).

Unii vociferau și cînd auzeau de Brucan.

Săream ca friptă să îl apăr — atunci ca și acum am aceeași părere — Brucan, cu tot trecutul lui comunist, a avut curajul să ia atitudine în diverse împrejurări, cu toată seriozitatea și riscînd mult, nu numai după limpezirea apelor. A avut curaj atunci, în '87 — cînd cu răscoala brașovenilor. Ce să mai vorbim de scrisoarea ce a semnat-o cu ceilalți cinci și cu vîlva ce a iscat-o.

Oricît ar fi fost el „protejat" pe undeva, a riscat mult: viața lui, a familiei. El a ispășit cu asta greșelile ce le-a făcut în viață.

Nu m-aș fi repezit — cum au vrut unii să-l scoată din casa aia — punîndu-l în același coș cu ceilalți nomenclaturiști. El a fost o dată scos din casă, a trăit în Dămăroaia.

22 decembrie spre seară

(...) Veniseră să mănînce ceva și se grăbeau să se întoarcă în clădirea CC-ului Sandu, Mihai, Radu, Petru și încă un băiat necunoscut.

Le prăjisem niște creveți vietnamezi (încă nu se revărsase pe piață belșugul produselor după care jinduisem ani și ani) și desfăcusem o cutie de pate de ficat (din produsele

ce începusem să le dau deoparte cu săptămîni în urmă ca să avem ce pune pe masă de Crăciun).

Băieții mîncau grăbiți, veseli, fericiți, comentau cu vervă întîmplările la care participaseră sau fuseseră martori; ei asiguraseră împreună cu alții paza celor care au alcătuit celebra listă — nucleul — ce avea să conducă țara în care, cu voia noastră, ultimul a fost înscris I. Iliescu; ziceau ceva și despre un tip care o dată trecut pe listă a dorit să-și adauge și nevasta, și alte asemenea...

Comentau și faptul că oricare dintre ei — ba chiar toți — s-ar fi putut trece pe celebra listă (pe care în afară de multe nume cunoscute, mi s-a părut că figurau și... altele așa și așa).

— Bine ați făcut că nu v-ați băgat. Sînt acolo destui oameni cu prestigiu, curajoși și cinstiți, cunoscuți de întreaga țară (mă refeream la Doina Cornea, Mircea Dinescu, Ana Blandiana) care alături de politicieni luminați, progresiști, patrioți (cum l-am perceput atunci pe Ion Iliescu), de foști comuniști care se treziseră la realitate și puseseră cu adevărat umărul la răsturnarea sistemului (cum a fost Silviu Brucan, Alexandru Bîrlădeanu — și care mai erau pe atunci), țara noastră va fi condusă pe drumul cel bun.

Cred că nu am greșit gîndind așa, numai că cei ce au fost învestiți atunci cu încredere, putere, iubire chiar, nu s-au dovedit a fi la înălțimea așteptărilor.

N-a fost să fie.

Ce învălmășeală, ce înghesuială de oameni, cu nume cunoscute și necunoscute, care s-au adunat înspre seară în fața Comitetului Central, dorind să se urce în balcon, să se adreseze mulțimii pentru a-și striga bucuria, entuziasmul și mai ales pentru a rosti binecunoscuta formulă — ce a făcut vogă un timp: „îmi exprim adeziunea"...

Destui s-au urcat în balcon, pentru a se bate cu pumnul în piept, lepădîndu-se de faptele „Tiranului", „Dictatorului", disculpîndu-se voalat.

Ne străduim să facem loc, să-i împingem în față pe cei mai cunoscuți oponenți ai lui Ceaușescu (Corneliu Mănescu și alții ca el), dar și alte persoane care se bucurau de prestigiu: actori, scriitori, oameni de tot felul, sinceri sau ipocriți, care intuiau că acum e momentul să iasă în față.

Au fost și tot felul de încurcături, contestări, îmbrînceli... Îl baraseră pe Nicolae Giosan, care, din ce știam eu, era un cap mai destupat (am înțeles după cîțiva ani, din niște articole din presă, că ar fi avut multe misiuni în slujba Securității), dar, în cele din urmă, a fost și el ajutat să urce — nu mai știu ce a spus.

În grupul nostru era un băiat, Dumitru, dintr-o comună apropiată, care fusese dus la Jilava. În multe împrejurări a fost de toată nădejdea, dar atunci, seara, era cam apucat, trebuia mereu temperat. L-am numit atunci Zurbă (de la zurbagiu) și așa i-a rămas numele.

La un moment dat l-am îndemnat să urce și să spună și el ceva. S-a uitat la mine nedumerit.

— Nu urc, ce să spun eu?

— Păi spune ce vi s-a întîmplat azi noapte, tot ce ați pătimit la Jilava. Mulți dintre cei ce au venit acum nu știu ce a fost ieri aici, cum a fost, e bine să afle.

— Hai, Zurbă, urcă și spune așa cum mi-ai povestit mie.

Nu l-am putut convinge — în ciuda curajului ce l-a avut în momente dramatice —, nu l-am mai auzit niciodată povestind despre ce trăise în seara de 21 și apoi despre noaptea de la Jilava.

A acceptat să urce și să povestească ceva „Studentul" — și el fusese la Jilava. A spus doar cîteva cuvinte — emoționat, timid — nu-și găsea parcă locul acolo sus în balcon.

Mi-aș dori să văd o secvență de film din ceasurile acelea (altele decît cele devenite „consacrate" ce se dau cu ocazia unor zile festive) în care aș regăsi poate cîteva din

chipurile celor care mi-au fost alături în ceasurile tulburate și tulburătoare ale lui decembrie '89.

Unde ești acum Zurbă?

Se aflau mulți tineri în grupul nostru (studenți, ingineri, muncitori, bucureșteni, dar și de prin comunele din jur). M-am simțit totdeauna bine între ei — țineau seama de ce spuneam noi, seniorii (care eram cîteodată mai... apucați), căci momente critice cu contraziceri, învălmășeală, au fost destule în tensionatul an 1990 în care am fost în multe împrejurări împreună.

În noaptea de 21 decembrie 1989 inginerul Barbu* lucra în schimbul III la o unitate de pe platforma Pipera. A venit, el și muncitorii din schimb, pe jos, către centru unde se împușcau oameni. Nu s-a mai gîndit la riscuri — gestul îl putea costa nu cariera (ca în urmă cu 4–5 ani), ci viața.

În aceeași noapte venea spre centru, cu alți bucureșteni, din altă zonă a orașului, Ștefan (cel despre care Barbu declarase atunci, prin iarna anilor '85–'86, un neadevăr).

Au venit din fabricile lor îndepărtate...
Auziseră împușcăturile
Scrîșnetul sec ce răsunase în noapte.
Pînă la periferii, pînă în țară,
Departe, departe...

---

* Cred că îl știam din vremea cînd era licean la Bălcescu, nu sînt sigură, poate îl confund.

Un episod dramatic trăit de grupa 653 C de absolvenți ai Politehnicii (înainte de examenul de stat) ce i-a tîrît pe bieții băieți în noile anchete nenorocite aproape jumătate de an, l-a împins pe Barbu într-o postură nefericită.

A cedat presiunilor, a semnat o declarație ce îl inculpa pe nedrept pe cel ce fusese ales de anchetatori să fie țapul ispășitor al întregii întîmplări, pe cel ce strigase catalogul grupei. Probabil Barbu și-a reproșat asta, de vreme ce, imediat după, a mărturisit colegilor: „Am declarat că Ștefan ne-a mobilizat să sărbătorim absolvirea la cămin, că el ar fi spart hidrantul. Nu am văzut asta, am plecat mai devreme, am adormit într-un tramvai ce m-a plimbat tot Bucureștiul, m-am trezit într-un depou."

*

În bucătărie — sîmbătă 22 decembrie — după prînz.

Intru fericită, victorioasă — nu mai simt oboseala ceasurilor trecute —, se aude prin luminator larma voioasă a celor din zonă, ce avea să se numească mai apoi Piața Revoluției.

Starea euforică îmi dispare brusc, cînd văd pe masă ligheanul roșu; în el carnea (tocată prin mașina veche de la mama), amestecată cu orez, cimbru, verdețuri, ceapă, pregătită pentru caltaboș cu vreo două zile în urmă, pe care am uitat să o bag în frigider cînd fugisem pe unde fugisem.

Îmi vine amețeala de necaz.

Ce caltaboș ar fi ieșit din tocătura asta pregătită din carnea cumpărată pe tichetele lunii decembrie + cea economisită în săptămîna de post + cea cumpărată la negru de la Moșu + cea împrumutată de la Galina, ce urma să i-o restitui din rația pe ianuarie.

Și tocmai în anul ăsta în care aveam cel mai grozav maț de caltaboș din ultimii ani. Îl trimiseseră Marilenei V. neamurile ei din Caracal (și eu împărțeam cu ea în anii cînd făceam rost); era de o lungime apreciabilă, alb, curat și chiar după reîmpărțirile ulterioare (eu împărțeam partea mea cu Amalia și tanti Tudora, ea, cu mama și sora ei), tot rămînea ceva din care ar fi ieșit un caltaboș respectabil.

Mă uit cu jind la lighenaș, ceapa din tocătură se cam întunecase. Oare n-aș mai putea „recupera" ceva?

Pe la 5–6 după-masă — din clădirea Secu, au început să iasă, furișîndu-se pe poarta din dos, cete de cîte șapte–opt bărbați și femei. Toți în cojoace cu cîte o servietă diplomat în mînă.

De obicei nu se vedeau, nu se auzeau... Doar de vreo două ori am auzit la ei seara refrenul lălăit al unei cîntări la modă prin '65 –'66 cu lampa lui Ilici (pe semne vreo petrecere tovărășească).

Urcă trenul pas cu pas
(sau ceas cu ceas)
Către nunta (? sau altceva) din Bicaz
Lampa lui Ilici cea...

Toată noaptea au huruit instalațiile de ars hîrtie în clădirea Securității din Kreţulescu. Se vede că instalația n-a făcut față în noaptea aceea, că au recurs și la metode rudimentare de ars, nu știu cît de eficiente dar cumplit de poluante; fumul, funinginea, scrumul, mirosul greţos de prăjeală încinsă au invadat totul în jur. Și sărmanii noștri copaci din curticică (pe care noi îi „gugulim" — cum zice vecinul B., de mai bine de treizeci de ani — plantîndu-i, replantîndu-i, altoindu-i și care ne răsplătesc înfrumusețîndu-ne zilele de orășeni încazarmați) au în dimineața asta un aer hidos, înspăimîntător. Funinginea, fumul, scamele i-au înnegrit, ramurile par niște tentacule de care atîrnă dantele negre, zdrențuite de funigei. Teița mea — delicată, unduitoare și veselă totdeauna — sub funinginea grea arată ca un cap înfășurat într-o broboadă întunecată, ferfeniţoasă sub care pîndește Talpa Iadului.

...Instalațiile huruie, huruie, huruie ca un balaur înfuriat.*

22 decembrie seara

Eram pe Nuferilor în drum spre casă, în Dacia...

Ca din senin începe o pîrîială... niște furci luminoase roșii, galbene, zboară deasupra clădirilor.

---

* S-a ars arhivă în zilele alea și în anii următori, s-a ars și cînd cu „atacul Poliției", s-a ars la Scăieni, s-a îngropat la Berevoiești (din hîrtiile „recuperate" de țăranii berevoieșteni am aflat cu cît cumpăra ciupercile Romulus Rusan ca să-i gătească ciulama Ana Blandiana).

Cîte dosare or fi fost — dacă încă au mai rămas și vor fi studiate de Comisia Onișoru, Dinescu, Pleșu... Și ce o fi mai rămas în ele de încă se mai tem unii?

Gusti încetinește, nu știm ce se întîmplă — apar mașini, barează strada. O luăm pe Luterană, înaintînd prudent. Cînd ajungem în dreptul CINOR-ului (acum Galeriile Luterane), pîrîiala se întețește, auzim șuier de gloanțe, bubuieli, explozii.

Gusti oprește brusc în mijlocul străzii, deschide portierele, sărim zăpăciți și ne lipim de zidul unei clădiri. Nu ne dăm seama de unde și în cine se trage; înfricoșați, dezorientați, trecătorii se adăpostesc pe unde pot — toți privim aiuriți trasoarele luminoase ce brăzdează întunericul.

„E atac la Radio" — se aude o voce. Începe o răpăială îndrăcită, ne simțim amenințați, ne tîrîm pe lîngă ziduri — căutăm un loc mai ferit, zărim o ușă sub un portic — încercăm să intrăm; ușa se deschide o secundă, dar bărbații din spatele ei nu ne lasă să intrăm. Rămînem acolo, dezorientați în vacarmul exploziilor ce se aud din toate părțile. Cred că o să murim aici.

După un timp împușcăturile se îndepărtează, prindem puțin curaj, ieșim de sub portic, mai apar și alți trecători — înaintăm în susul străzii.

Aproape de Liceul Bălcescu vacarmul reîncepe, se aud din nou împușcături, explozii; oameni înfricoșați ca și noi aleargă care încotro, bezmetici.

Ne ajunge din urmă un grup zgomotos — trece în goană pe lîngă noi. Sînt tineri, o voce ascuțită strigă: „La pămînt, ne împușcă"!...

Mai sprinteni ca noi ajung la colț — la pasajul întunecos dinspre Liceul Bălcescu se aruncă la pămînt.

Nu avem timp să ajungem lîngă ei — huruiala din spate se apropie, eu sînt în dreptul unei căsuțe cu curticică. Trebuie să intrăm undeva.

Cu o neașteptată agilitate, pun piciorul pe brîul gardului, sar dincolo de gard și mă arunc la pămînt. Gusti încearcă să urce, nu reușește, se tupilează și el lîngă gard.

Vacarmul de explozii, împușcături se apropie, trece pe lîngă noi — se depărtează. Se simte miros de fum, de arsuri, ceva înecăcios.

*

Mă dezmeticesc după un timp, mă pipăi, sînt teafără, întinsă în curticica în care sărisem, lîngă coteţul porcului. Cunoşteam bine colţul cu casa asta — am trecut ani în şir pe lîngă ea cînd mergeam la Liceul Bălcescu la şedinţele cu părinţii, la serbări, la votări (în liceu se organiza secţia de vot pentru strada noastră).

În curticică era amenajat un coteţ unde totdeauna se creştea un purcel; noroc că în seara de 22 decembrie coteţul era gol, pesemne tăiaseră purcelul de Ignat.

S-au ridicat mai întîi tinerii, apoi Gusti; mă caţăr şi eu pe gard, sar în stradă. Nimeni nu scoate o vorbă.

Nu am mers mult, Gusti şi-a amintit de Dacia noastră, lăsată vraişte în mijlocul străzii, cînd am sărit din ea. Ne-am întors.

— S-o trag într-un loc mai ferit, dac-om mai găsi-o.

Am mers puţin printre barajele de maşini ce blocau străzile — Gusti s-a răzgîndit:

— Mă duc numai eu, tu stai aici, aşteaptă-mă. Am rămas sub portalul întunecat al unei clădiri cu coloane.

Puţin după asta un alt şir de explozii, bubuituri m-a făcut să mă ghemuiesc lîngă perete, în spatele unei coloane. Sub portal au mai intrat nişte bărbaţi; trei sau patru — m-am simţit mai în siguranţă — nu mai eram singură. Am stat tăcuţi; după ce s-a mai potolit răpăiala, au început să vorbească între ei — n-am fost atentă la ce-şi spun, dar la un moment dat am tresărit, era ciudată discuţia lor: despre „ceva" ce trebuie dus — pus sau aruncat — într-un anume punct (?) loc (?).

Vorbeau liniştiţi, calmi ca şi cum nimic grav nu se petrecea în jur.

M-am uitat mai atent, acel ceva era ţinut sub braţ de unul din ei; haina neagră de piele îi era descheiată: un disc, ceva de forma unei mămăligi galbene, zdravene.

Între două răpăieli, apare Gusti:

— Am dus-o într-un parcaj pe lîngă George, pe acolo cred că am putea merge spre casă.

Am aşteptat toţi un moment de acalmie; ei au plecat primii. Gusti îmi face semn să mergem şi noi după ei. N-am vrut să mă dezlipesc de coloană. Gusti nu înţelegea ce e cu mine. Cînd ei s-au depărtat, i-am şoptit speriată:

— Tipii ăia au o bombă sau o grenadă, o ţin sub haină, acum au s-o arunce şi ne facem praf.

Nu prea a înţeles panica şi presupunerile mele. Ei mergeau hotărîţi spre centru; tineri, înalţi, solizi, în hainele lor întunecate, din piele, cu bomba, grenada, mămăliga sau ce o fi fost obiectul ce m-a înspăimîntat; am răsuflat uşurată cînd s-au depărtat.

Am trecut şi pe la Andreeşti, ei erau calmi. Mirosea puternic a hîrtie arsă. Nina a ieşit să vadă dacă nu cumva a luat ceva foc.

Nu luase nimic foc — soţia unui ziarist adulator al lui Ceauşescu ardea fotografii, hîrtii şi ce o mai fi ars.

*

Am ieşit spre Magheru — Arhitectură — Pasajul francez, în faţa Palatului Telefoanelor.

Tancuri... soldaţi în jurul lor — o atmosferă oarecum calmă, dar misterioasă... de neînţeles pentru noi. Parcă se aştepta ceva.

O femeie ține cu grijă de cele două toarte o oală din care ies aburi: le-a făcut ceai soldaților.

Din cînd în cînd se aud bubuieli pe sus, mult deasupra clădirilor.

Nu știm încotro s-o luăm — insist să mergem acasă — trecem printre tancuri, nu ni se întîmplă nimic, dar pe sus se trage, nu știm de unde și în cine...

*

Ciudat mi s-a părut că din clădirea CC-ului se putea vorbi nestingherit la telefon. Sandu ne-a sunat de mai multe ori în noaptea aceea.

Căpătasem curaj — am și ieșit puțin să văd ce se întîmplă, dar n-am înțeles mare lucru.

Mă gîndesc uneori la cele auzite de la băieții ce au stat în noaptea de 22 spre 23 decembrie în clădirea Comitetului Central.

Frînturi spuse în treacăt de Mihai, Ștefan și Dan care au fost acolo, dar în locuri diferite.

Mihai:

„În primele ore ale serii, am început să evacuăm mulțimea pestriță ce invadase clădirea Comitetului Central; să le luăm armele — unii le primiseră, alții și le procuraseră Dumnezeu știe cum. Trebuia să le oprim, pe cît era posibil și «suvenirurile» — prada cu care se împroprietăriseră: statuete, tablouri, bucăți de mochetă, mobilier, pe care mulțimea entuziasmată și întărîtată le smulgea pe unde trecea..."

Adusese și el un „suvenir" găsit pe scările CC-ului, o pagină de album aurie, pe care cineva o smulsese dintr-un album, apoi o aruncase; o reprezenta pe Tovarășa în fața unui bust al Tovarășului — era o machetă a unei lucrări ce trebuia făcută de nu mai știu ce sculptor.

Pagina de album — lăsată pe măsuță — a fost, cîteva ceasuri mai tîrziu, ascunsă în grabă sub covor, cînd cu alarma și cu zvonul că peste noi vor năvăli cei ce în noaptea aceea trăgeau pe terasă, mișunau pe scări și care, de fapt, au avut cu totul alte misiuni decît de a intra peste noi.

„După un timp, cînd treaba asta s-a terminat oarecum, cei de la armată au căutat să scape de noi, civilii, să rămînă numai ei în clădire, insistînd să plecăm:

— Gata de acum nu mai avem nevoie de ajutoare, rămînem numai noi, voi puteți pleca.

Apăruseră mai spre seară niște grade care se erijau într-un fel de dirijori, și faptul că își disputau întîietatea în a comanda și se contraziceau între ei nu ne-a inspirat prea multă încredere.

O parte din noi, civilii, ce intrasem în clădirea CC-ului în timpul cît Ceaușescu se pregătea să-și ia zborul cu elicopterul, am rămas, am simțit că trebuie să rămînem încă…"

*

Ștefan:

„(…) Am văzut că unii din cei ce ne aflam acolo au primit un fel de ecusoane — alții nu.

Am cerut și eu ecuson.

— Păi tu nu ai nevoie să porți ecuson, pe tine te cunosc toți foarte bine — mi-a răspuns un gradat de-al lor.

Am avut totuși bănuieli legate de purtătorii de ecusoane."

*

Dan:

„(…) Cîteva săptămîni *după* m-am întîlnit cu Mitu, coleg de liceu, care zicea că ar fi fost luptător USLA. I-am povestit, printre altele, ceva despre noaptea aceea din clădirea CC-ului.

— Ce dracu ai căutat acolo — mi-a spus el —, zi mersi că mai trăiești...“

Nu știu dacă cei despre care Dan vorbește că au venit în clădirea CC să dirijeze ceva (încă nu începuse carambolul) nu erau aceiași gradați pe care cu o seară înainte îi văzusem „apărînd“ (?) — altfel de... obiective pe lîngă parking-ul din fața Intercontinentalului — prin fața sălii Dalles — cu niște mutre înghețate de te băgau în sperieți. Și care mulți ani *după*, la numeroasele anchete făcute de diverși oameni politici, au spus că nu știu — nu au văzut — nu au tras... Cu toate că, după kilometri de peliculă consumați în ziua și noaptea de 21 decembrie de o sumedenie de inși — îi vedeam cum fotografiau și din elicoptere (ăștia au să ne poată studia și plombele din măsele ne-a spus în glumă Andronache cînd cei cu fotografiile ne „luau“ din toate pozițiile) —, s-ar fi putut stabili cu exactitate cine și ce a făcut.

*

Am devenit bănuitoare, nedumerită, intrigată, cînd am auzit apelul către populație „să vină să apere Televiziunea“.

Cum adică? Cum să o apere, de cine să o apere, *cu ce* să o apere?

Nu avem armată, soldați, ofițeri, generali care știu ce trebuie să facă și au cu ce? Că doar strigasem toți, cu patos, cîteva ore în urmă, că ARMATA E CU NOI?

Dacă e cu noi, cum de ne lasă să *apărăm* noi ceea ce trebuie să apere ei.

Mă gîndeam așa, cînd venind din zona CC-ului am văzut omenirea ce se adunase la chemările patetice lansate pe canalele de radio și televiziune — plină de cele mai bune intenții, dar buimacă, neștiutoare, ușor de manipulat — din rîndul căreia au căzut atîtea victime nevinovate.

*

Credeam că o dată ce fusese înlăturat Ceauşescu, o dată ce, prin conducătorii ei, armata se declarase de partea poporului, rolul civililor era altul, insistam ca băieţii să nu mai rămînă acolo în clădirea CC-ului; nu începuse bubuiala, nu bănuia nimeni ce avea să urmeze.

Era destulă armată acolo, nu trebuia să ne mai amestecăm.

Mai tîrziu, noaptea, cînd începuseră împuşcăturile Dan a trecut pe acasă şi mi-a spus:

— Apăr un punct dinspre Bibliotecă, sînt cu un soldat în termen — nu ştiu ce instrucţie o fi făcut săracu' băiat, dar parcă nu a mai pus mîna pe o puşcă, nici să încarce nu poate.

*

Se trăgea atunci, se trăgea dinspre Palatul regal, spre Palatul regal, spre Telefoane.

Mihai:

„Rămîn acolo, orice ar fi... nu mai pot pleca acum; ştiţi ce am simţit cînd am văzut primul împuşcat, primul mort... un băiat tînăr ce fusese cu noi toată ziua? Cînd l-au adus pe targă — acoperit cu ziare — i-am văzut pantofii plini de var — cred că era zidar.

Împuşcat în ficat.

Era mort, era mort...

(...) Cînd s-a stins lumina prima dată, a fost o groază nemaipomenită, se trăgea, femeile ţipau isteric, «indicaţiile», «comenzile» strigate de unii şi alţii cu porta-voce se ciocneau cap în cap.

(...) La subsol era un bufet, cîţiva soldaţi au coborît să mănînce; s-a întrerupt lumina.

Au fost găsiţi împuşcaţi, nu s-a ştiut de cine şi de ce.

(...) Aveam ca «obiective» de păzit uşile unor birouri; am aflat, din ce a spus presa mai tîrziu, că dincolo de uşi-

le păzite de noi s-au scos în draci, prin ferestre, fișete, saci plini cu documente și doar ei au știut ce au mai scos.

S-au «rătăcit» multe atunci — și doar despre unele «unicate», cum a fost sceptrul de aur al lui Ceaușescu ce ar fi «dispărut», s-a vorbit ceva...

Sandu:

„(...) Venem spre voi, aproape de Romarta văd cum o fată ce mergea cu cîțiva pași înainte se întoarce, se apleacă, fața i se contorsionează de durere; o nimerise în șold un glonț rătăcit, îi zburaseră și două degete de la mînă — sîngerau pe pervazul vitrinei.

(...) Îmi amintesc de un băiat — ce intrase o dată cu noi în clădire; un tip inimos, inteligent, îndrăzneț — a pus umărul cu tragere de inimă în multe situații unde era nevoie. El scrisese și agățase în cîteva locuri niște „indicatoare" orientative — cu litere frumoase; mi se pare că era proiectant. A luat parte la inventarierea conținutului unui fișet ce a fost pus în niște genți ce urmau a fi duse la MApN — s-a oferit să plece ca însoțitor al soldaților.

Nu s-a mai întors.

I-a rămas în colțul în care lucrase pulovărul, șapca, cutia cu pensule și vopsele, îndreptarul de litere, un sandviș pe jumătate mîncat. După un timp au dispărut și ele."

*

În fața intrării din clădirea fostului Comitet Central — o placă de marmoră — cu inscripția GLORIE MARTIRILOR NOȘTRI.

Cei ce au căzut aici sînt revendicați de guvernanți, deputați, senatori, politicieni, care, în mare procent, în serile acelea erau departe.

Ocolesc locul — mă întristează amintirile...

22 decembrie noaptea

În noaptea de 22, cînd bubuiala s-a înteţit, locatarii din blocul nostru, aflat la doi paşi de clădirea CC-ului, au fugit care-ncotro. N-am vrut să plecăm de-acasă.

Nu ştiam — şi n-am aflat nici mai tîrziu — cine în cine şi de ce se trăgea, dar s-a tras, s-a tras, s-a tras...

„Nici cînd am fost pe front parcă nu am auzit cu atîta putere şi atît de continuu împuşcături de-astea" — mi-a zis un vecin ce rămăsese şi el acasă în noaptea aceea...

Mai erau şi zvonurile cum că cei care trăgeau (încă nu fusese consacrat, inventat termenul de „terorist") năvălesc prin apartamente — împuşcă locatarii — se zicea — pentru a ocupa poziţii strategice... de tras.

— Să nu deschideţi, nu daţi drumul nimănui — ne spunea Ştefan alarmat. Şi ca măsură de apărare, a tîrît cele două fotolii şi masa, la uşa din hol, să ne baricadăm după ce iese el.

Am înţeles mai tîrziu că au fost şi unele „întîmplări" de acest fel: locatarii s-au pomenit cu diverşi tipi ce au intrat peste ei, şi sub pretextul că au nevoie de „materiale" pentru baricade... au găbăcit tot felul de lucruri... televizoare, casetofoane, covoare. Şi prin apartamentele în care nu i-au găsit pe proprietari, s-au servit cu încredere cu bijuterii, haine, blănuri cu care să „întărească" baricadele.

Pe terasa blocului nostru a fost în noaptea aceea o mişuneală cumplită ce a mărit şi mai mult panica puţinilor locatari rămaşi acasă: se tropăia, se bușea, se căra, se cobora şi urca, pe scări, prin luminator, pe terasă.

Nimeni nu îndrăznea să deschidă uşa (de fapt, nici nu ne apropiam de ea, o baricadasem cu fotoliile, masa din bucătărie, cuier, scaune, edificiu precar gata oricînd să se prăbuşească).

*

Ideea lui Gustav de a-l suna pe Constantin Stănescu, actorul de la etajul I, să-l întrebe dacă știe ceva despre ce se întîmplă în jur, nu a fost prea fericită, ne-am speriat reciproc:

— La mine la ușă e un mort ne-a spus el încet, gîfîind.

Bufniturile surde ce le auzeam din timp în timp pe scări ne-au făcut să credem că și la noi ar fi ceva asemănător.

Nu era chiar așa. Cei ce circulau pe terasă și pe scări — știau ce fac și de ce.

Numai noi nu știam.

„Ne uitam prin fereastra bucătăriei, vedeam terasa — îmi povestește mai tîrziu V.E. din blocul vecin; în colțul terasei, spre Telefoane, era ceva instalat ce duduia ca o mitralieră. Cum se oprea din duruit, veneau doi tipi se învîrteau pe lîngă ea și iarăși începea să păcăne, să trosnească și mai abitir... Cred că era un simulator, dar cine auzise atunci de invenția asta?

Circula zvonul că în toată zona noastră (pe sub clădirile CC-ului — Romarta — Palatul regal — biserica Krețulescu) s-ar afla niște depozite imense, hrube înțesate cu arme, muniții, explozibile, distrugătoare cu fitilul pus, ce comunică prin tunele secrete cu recent construita Casă a Poporului în subsolurile căreia s-ar găsi comandamentul fidelilor dictatorului, care vor acționa conform unui diabolic plan, la momentul potrivit; că în hrubele de dedesubtul nostru ar fi luptători de elită dotați cu cele mai sofisticate arme care încă nu au intrat în acțiune.

O să sărim în aer noi, CC-ul și tot ce e în jur, m-am gîndit în zorii zilei de 23 cînd s-a dezlănțuit cea mai cumplită canonadă ce întrecea prin intensitate tot ce fusese pînă atunci: automate, mitraliere, salve de tunuri, explozii și ce or mai fi fost, din toate părțile și în toate direcțiile, făcînd

să tremure din încheieturi blocul nostru neconsolidat după cutremurul din '77. L-a prins și pe Ștefan în casă. Venise cu primul număr din ziarul *Libertatea*. Doamne, ce emoționați am fost citind cuvintele acelea înflăcărate, patetice, sincere... cred. Tocmai își pusese canadiana cînd a început bubuiala aceea apocaliptică.

S-a repezit din ușă către noi și ne-a împins în spațiul îngust dintre boxă și pat — unde ne credea mai apărați — am stat toți trei acolo, chirciți, năuciți de intensitatea vacarmului. După un timp — înțepenisem și de frig — am început să trag spre noi, încet, încet, parcă să nu mă simtă cineva, salteaua de pe pat, am înghesuit-o spre perete. Nu știu dacă atunci am gîndit sau am sperat că salteaua noastră albastră, de lînă, va avea tăria de a ne proteja, de a ne izola de vecinii noștri Secu, de ceea ce credeam că va urma.

Poate nu ne-ar fi putut proteja în caz că... dar de încălzit ne-a încălzit, că în ea băgasem lîna din prima plapumă făcută pentru Bobi. Mama îmi adusese lîna cu 28 de ani în urmă înfășurată într-o perdea. „Să-i faci băiatului plapumă că e lînă dată de mă-ta mare de la Herăști — de la oile lor." (Mama-mare venise de la gară, de la Voetin — 15 km pe jos — cu legătura de lînă în spate.)

În aer n-am sărit, ci din contra, părea că ne-am prăbușit, cu bloc cu tot, tocmai în fundul iadului: vaietele prelungi, ciudate, clinchetele stridente de țăndări, trosnetele... și bezna ce ne-a învăluit, după ce s-a stins lumina, m-au făcut să cred că noi, cu bloc cu tot, cu Secu de lîngă noi, cu salteaua albastră și cu hrubele de dedesubt am ajuns direct în iad.

*

Nu eram chiar în iad, doar că marile vitrine ale magazinului Muzica — ce formau pereții a trei etaje — începuseră să cadă lovite de gloanțe sau proiectile.

Şi aidoma celor petrecute la cutremurul din '77, toate instalaţiile de sunet din magazin au intrat într-un fel de rezonanţă, amplificînd pînă la paroxism trosnetele bucăţilor de geamuri ce cădeau peste instrumentele muzicale din interior, ori săreau în sus, ţiuind ascuţit, prefăcute în mii de cioburi pe lespezile de piatră ale scărilor.

În ultimele clipe, cînd lumina a început să scadă, am întîlnit privirea lui Ştefan plină de o nesfîrşită milă... tristeţe. Eram între ei ca şi la cutremur... gîndeam că s-a sfîrşit...

Ne-am ridicat cînd întunericul începuse să se destrame, încă se mai trăgea.

— Fugi de la fereastră — am auzit ca prin vis...

Mă clătinam — am rămas lîngă geam, am vrut să văd, am vrut să ştiu. În colţul cu Florăria un ciorchine de... luptători (?) în haine negre, kaki şi albastre trăgeau cu sete în direcţia Telefoanelor.

— Sînt şi gărzile patriotice, îi văd bine, sînt cei în albastru, sînt de-ai noştri, am izbucnit triumfătoare.

I-am văzut apoi cu uimire cum înaintează în curtea noastră interioară, se aşază pe vine în spatele tomberoanelor de gunoi şi trag oblic, mai mult în sus, n-am mai înţeles nimic.

Pe cine dracu' ochesc ăştia?

*

Între noi, cei ce ne cunoscusem în decembrie '89, s-a creat o relaţie specială, deşi eram foarte diferiţi ca vîrstă, pregătire, ocupaţie, temperament... Amiciţia, afecţiunea chiar au devenit mai puternice în lunile ce au urmat în care am fost împreună la tot felul de „manifestaţii", mitinguri, adunări, marşuri, „chemări", care de care mai fulminantă şi care s-au dovedit pe cît de numeroase şi hotărîtoare (cum credeam noi) pe atît de zadarnice.

Studenții de la Arhitectură asigurau partea grafică — afișe, panouri, texte. Andronache le-a arătat băieților niște documente-articole vechi din care rezulta că pe Iliescu l-ar fi chemat și Ilici. Unul din băieți — Colosal (numit așa după frecvența cu care repeta cuvîntul) —, cu o răbdare și tenacitate nemaipomenite, a adăugat peste tot — pe textele ce-l țînteau pe Emanatul Iliescu de pe zidurile Universității și Arhitecturii —, cu vopsea neagră, apelativul Ilici.

Era sigur că efectul va fi... COLOSAL. Ceea ce s-a și văzut la alegeri (cele din mai '90).

Arhitecții erau ceva mai uniți, mai solidari decît cei de la Universitate — care pe parcurs au format mai multe Ligi —, dar și ei, în prima parte a anului, au pus mult suflet în tot ce a fost în acea zonă, mai ales în perioada BALCONULUI.

13 iunie 1990

În dimineța de 13 s-a auzit că IMGB-iști și femei de la APACA au intrat peste studenți:

„IMGB face ordine"...!

Am plecat cu Andrei și Stănescu spre Universitate, să vedem ce e. Ca noi veniseră și alți bucureșteni solidari cu studenții; numai că în jurul Universității erau masați soldați, scutieri, milițieni ce barau drumul oricui ar fi vrut să se apropie mai mult.

Nu prea știam ce am putea face, în afara faptului că strigam lozinci... așa, ca să arătăm că existăm și noi, să-i speriem pe IMGB-iști și să-i încurajăm pe studenții din clădire, să le arătăm că nu sînt singuri: Jos ILIESCU!..., Jos COMUNISMUL!..., Studenții... studenții...!

Zelul ne-a fost temperat în clipa în care din spatele nostru s-a abătut o ploaie de pietre. Ne aveau ca țintă nu numai pe noi, ci, mai abitir, pe soldații și scutierii care, întărîtați de

loviturile primite, crezînd că vin din partea noastră, ne priveau amenințător. „Expeditorii" pietroaielor erau chelnerii și picolițele hotelurilor din jur, care de pe trotuare și din ganguri își exprimau astfel „adeziunea" față de FSN.

În fața la Căminul Artei cîțiva inși — cam tot de prin zona restaurantelor — răsturnau, în mijlocul străzii, un IMS alb — care nu se știe al cui era și de ce se afla acolo. Trebuia să arate — pe semne — cîte rele au făcut studenții și „universitarii".

(...) Puțin mai sus de Universitate, sub pomii cu vrăbii, autobuze mari, cenușii, greoaie fumegau sumbru — li se dăduse foc — acum se știe și cam de cine — dar toate astea erau puse în cîrca studenților și a „universitarilor". Nimeni nu se sinchisea să le stingă.

— Uitați cum dau foc dușmanii poporului la comorile țării, se văita teatral o femeie de serviciu îmbrăcată cu halatul albastru de lucru, ca să se vadă că reprezintă „clasa muncitoare", revoltată de pagubele ce le aduc țării intelectualii și studenții.

La Rosetti același tablou: autobuze arzînd în liniște, nici picior de pompieri — nicăieri, doar vreo cîteva țațe în halate albastre — oamenii muncii — se lamentează zgomotos:

— Munculița mea, arde munculița mea.

— A venit să dea foc țării chiaburii și bogătașii — „plînge" cu voce falsă, pițigăiată altă „femeie de serviciu".

— Mitingiștii dracului, uite ce ne fac, strigă cu năduf un tip ce împinge un căruț cu marfă.

*

Cît despre „atacul" dat de legionari și huligani asupra Miliției Capitalei am văzut doar niște băieți amărâșteni pe care cineva îi alimentase cu sticle de rachiu etichetate, ver-

zulii, întărîtați, porniți să cucerească ditamai instituția, cu oamenii ei înarmați cu tot, aruncînd cu sticle și cocteiluri Molotov, înjurînd de mama focului, nici ei nu știau precis pe cine.

Mă uitam uimită cum, în curtea instituției „asediate", soldați înarmați se urcau tacticos în mașini și plecau, lăsînd cîmp liber asediatorilor.

Mai spre seară, a început să iasă fum dintr-o aripă din spate — nu cred că ajunseseră pînă acolo cocteilurile — dar și asta, ca și altele au fost prilejuri de a se mai arde ceva arhivă.

*

După un timp am plecat, mă enerva la culme tot circul.

Andronache a rămas — se întîlnise cu un prieten scriitor, au privit, au comentat și apoi, mi-a povestit că în joacă, „cine aruncă mai departe", el și prietenul au țintit cîte ceva, că materie primă (cocteiluri) era din belșug.

A ajuns acasă seara tîrziu cu hainele înnegrite, mirosind a fum. Nevastă-sa a încremenit de spaimă:

— Ai luat foc, ce-ai pățit?

*

Peste cîteva ceasuri, prietenul lui, scriitorul, l-a sunat:

— Vezi, măi, Vasi, că s-ar putea s-o încurcăm. S-a filmat și colțul în care am fost noi — au dat la televizor imagini — se fac arestări.

— Ați urmărit telejurnalele, m-ați văzut cumva?, m-a întrebat și pe mine Andronache cînd mi-a relatat toată tărășenia.

M-am uitat atentă la buletinele de știri ce dădeau din oră în oră imagini de la locul... „atacului".

L-am văzut și pe Vasi — era filmat cam dintr-o parte, nu i se vedea fața.

*

Cînd au început procesele celor acuzați de incendierea autobuzelor, a clădirii Poliției, au fost vînați mai ales cei ce prin atitudinea lor incomodaseră puterea, contestîndu-i legitimitatea, chiar dacă nu participaseră la... atacuri. Chiar și persoane care nici nu trecuseră prin zonă — Dincă, Nica Leon — au fost printre protagoniștii acelor procese.

În boxa acuzaților se afla Dumitru Dincă. În declarația mea de martor, patetică, emoționată și emoționantă, a existat — aveam să văd asta mai tîrziu — o eroare. Cel ce citise atunci, în 21 decembrie 1989, în parkingul de la Intercontinental acea... PROCLAMAȚIE, fusese de fapt un doctor — nu Dincă cum afirmam eu —, dar fiind amîndoi bruneți, i-am confundat.

L-am apărat pe Dincă cu bună-credință — și oricum, chiar dacă nu el citise... fusese acolo în noaptea de 21 decembrie 1989 — voiam să nu uite asta cei ce-l judecau.

14 iunie 1990

Era frumoasă dimineața aceea de iunie, dar tulbure din cauza a tot ce se petrecea, tulbure și îngrijorătoare.

Nu credeam însă în amenințările, în zvonurile că vor veni minerii.

(. . .) I-am văzut din balcon — urcau pe Cîmpineanu dinspre gară... o masă cenușiu spre negru, agitată, strigau ceva, nu înțelegeam ce.

În blocul cu florăria, în balcoane, bărbați în maieuri și chiloți, femei ciufulite, excitate, strigau în cor: „Omorîți-i!... Omorîți-i!"

Totuși, încă nu presimțeam ce se va întîmpla.

*

În colț la Romarta i-am văzut; vreo șase–șapte ortaci, tineri, cu căștile de protecție pe cap, ținînd la vedere topoare, lanțuri, scurtături de bețe. Se agitau în intersecție, nu era clar ce vor sau ce vor face, își învîrteau în mîini „armele", vorbeau tare între ei.

Trecătorii îi priveau nedumeriți. Am traversat, nimeni nu m-a oprit.

În dreptul bisericii niște tipi cenușii barau circulația pe partea stîngă, cea cu Universitatea. Trecătorii erau împinși pe dreapta.

Dinspre bulevard, pe partea cu Universitatea, a apărut un băiat — în cămașă albă — se vedea de departe. Nu știu dacă a fost sau nu avertizat că nu e voie pe acolo. Pînă să ajungem în dreptul lui a fost aruncat la pămînt, trei–patru inși au sărit pe el.

L-am auzit strigînd:

— Nu sînt student, nu sînt student.

Niște foi albe, o mapă zburau deasupra învălmășelii.

Toți cei din jur am reacționat ca și cum cineva ne-ar fi dat o comandă; am sărit într-acolo doi bărbați, două femei, nu am gîndit exact ce trebuie să facem pentru cel de dedesubt ce striga după ajutor.

Ajutorul nostru neașteptat, neprofesionist a avut rezultat. După cîteva clipe el a țîșnit de dedesubt. Deasupra noastră săriseră alții, atunci am simțit o ușoară usturime pe umăr. Dar grămada s-a dezmembrat, iar ei fugeau acum după băiat. N-am văzut dacă l-au prins sau nu.

Noi ne-am scuturat și ne-am împrăștiat grăbiți. Eram în ordine, doar geanta avea o baretă ruptă.

Am traversat bulevardul. La colțul cu coloane, un băiat țigănos tîrît din ambele părți de niște tipi — cu sîngele și-

roindu-i pe față — plîngea, striga, se proptea agățîndu-se de colțul gheretei cu înghețată.

Pe partea opusă era altă învălmășeală. Încep să înțeleg că se întîmpla ceva. Că nu e bine.

În minister, tăcere.

Am întrebat-o pe Mia M., care locuia în Militari — venea și ea dimineața pe Academiei —, dacă știe ce se întîmplă... Mi-a spus: „am văzut ceva" — nu era prea clar ce înțeles dădea la ceea ce era în jur.

La condică am întîlnit-o pe Ida. Plîngea... Avea brațul julit, trecuse printr-o „barieră" de mineri, au lovit-o cu un lanț — așa, în treacăt... nu era prea grav, dar ea se simțea umilită.

Unii dintre colegii veniți să semneze condica o priveau pe Ida cu o ascunsă mulțumire: Așa vă trebuie!

(Se știa că Ida era printre puținele persoane din direcție ce nu-și ascundea antipatia față de noua putere instalată, față de comuniștii travestiți.)

I-am spus încet:

— Ida, te rog stăpînește-te, nu plînge în fața lor, te rog taci, nu da prilejul să se bucure de această victorie.

Și pe mine m-au privit unii mai lung, mi-am zis că ceva nu e în ordine. Am înțeles asta cînd am intrat în birou.

Andronache și Stancu au făcut ochii mari cînd am intrat. Mi-am aruncat ochii în oglinda cuierului. Eram puțin ciufulită, iar pe amîndoi umerii prin rochia mea bleu cu dungulițe albe se ivise sîngele.

Nu au fost răni adînci — cel ce mă izbise, poate cu o muchie, nu lovise tare. Carnea, superficial zdrobită, sîngera.

Am scos din fișet pelerina albă — lucrată de Marieta, foarte la modă într-un timp — și mi-am pus-o pe umeri. Am mers de m-am pieptănat, am șters petele.

Andronache şi Stancu tăceau stupefiaţi. Mai tîrziu mi-au povestit ce văzuseră în drum spre birou... văzuseră şi ei destule.

*

(...) Am ieşit din birou, era o tăcere vrăjmaşă în jur. Todea nu s-a putut abţine să nu-mi arunce:

— Vedeţi ce ne-a adus Universitatea. Vor să răstoarne guvernul.

— Dar aţi văzut ce se întîmplă pe stradă? Ce fac minerii?

— Dar au fost nevoiţi să vină, căci „universitarii" dumneavoastră vor să răstoarne guvernul.

În jurul nostru s-au adunat, cu priviri duşmănoase, ameninţătoare, cu replici scurte patru colegi de-ai noştri, dornici să mă contrazică... să-mi arate... să mă învinovăţească... Îmi amintesc de fiecare ce mi-a spus... ce le-am răspuns.

— Cam... uite ce păţiţi... aşa vă trebuie...

La cîţiva metri depărtare se adunaseră... privitorii ce nu voiau să se bage... să arate de partea cui sînt. Ceva mai aproape de noi — neîndrăznind să se apropie — prietena mea Mădălina, o păpuşă speriată...

A deschis uşa biroului d-na Stancu care s-a întors şi i-a strigat lui Andronache:

— Veniţi repede, au „atacat-o" pe d-na Buşe.

Şi Don Bazil (Vasile A.) povestea hîtru, cu umorul lui bucovinean ce dădea mult farmec relatărilor:

— Mă gîndeam, pe ce să pun mîna să vin în mijlocul bătăliei să vă „salvez" — pe un scaun... un dosar... ba un perforator că e mai greu.

A ieşit, s-a apropiat... sigur că nu era vorba de nici un atac — nu se putea ajunge la asta, erau într-adevăr doar altercaţii. Probabil d-na Stancu, mai emotivă şi sub influenţa a ce văzuse în stradă, s-a speriat grozav.

Sigur că nu eram într-un pericol de genul celui anunțat de dînsa. Voiau doar să mă pună în dificultate.

*

Mi-am amintit ce speriați, umili, sfioși erau unii din acești viteji, în primele zile ale lunii ianuarie 1990...

Un șef de serviciu — cu o carieră îndelungată în minister înainte și după revoluție — cînd l-am întrebat ce crede despre ceea ce se întîmplă în oraș mi-a răspuns:

— Nu știu... eu am venit cu metroul.

*

Pe scările ministerului, un grup de „entuziaști" bătea din palme, îi aclama pe mineri. S-a auzit că ar fi voci care i-ar fi invitat și în minister „că ar avea ceva de făcut"... puțină „ordine". Majoritatea slujbașilor ministerului au tăcut însă; nu se simțeau amenințați, nu fuseseră în Piața Universității... ci din contra.

*

Maria mi-a povestit că a văzut pe Bulevard, pe unde venea ea, scene înspăimîntătoare, de necrezut.

Parcă nu aș vrea să-mi amintesc, să vorbesc despre tot ce am văzut în cursul acelei zile, de la ferestrele ministerului — sau de pe stradă, unde am ieșit de cîteva ori.

(...) În Lipscani, echipe de „justițiari" se repezeau la unii și la alții, mai ales la bărbați: în fața magazinului Macul Roșu — un băiat tînăr, brunet se opunea din răsputeri celor cinci-șase haidamaci ce voiau să-i pună cătușele. Poate n-ar trebui să spun, dar am văzut cu ochii mei cum zburau dinții ca niște boabe de fasole albe, sîngerînde... Au ieșit și vînzătoarele din magazin; au oferit cîteva ciocolate minerilor.

Despre multe din întîmplările petrecute în acele nefericite ore — în care peste locuitorii Capitalei s-au năpustit

oameni scoși din adîncuri, obosiți, derutați, împinși de alții la acte de o nejustificată cruzime — au scris mai tîrziu ziarele, au apărut secvențe filmate, multe incredibile.

*

Îmi amintesc de femeile acelea agitate, îndîrjite, roșii la față, înșirate de-a lungul bordurii în Piața Universității, salutîndu-i pe minerii... victorioși.

Și ei răspunzîndu-le fericiți, mîndri de isprăvile lor.

(...) În fața cinematografului Luceafărul, într-un grup de entuziaste o zăresc pe Simina M. agitînd către mașinile minerești niște trandafiri și țipînd din rărunchi: BRAVO! URAA!... Ea a revenit de vreo cîțiva ani în minister din Statele Unite, unde a stat „în interesul serviciului", ca soție de ambasador, aproape 20 de ani.

De la ea cumpăram într-un timp cafea și săpunuri FA; numai că în ultima vreme cafeaua ce ne-o vindea nu se mai putea bea — mirosea puternic a naftalină și săpun, boabele erau fărîmițate, roase de ceva: „mi-au ros moliile sacii de cafea cu toate că i-am avut înfășurați și în plastic" — s-a plîns ea colegelor.

*

Trec pe lîngă ea, o privesc, întoarce capul, poate stînjenită...

Am auzit apoi despre „descinderile" ce au avut loc pe la sediile unor partide, ziare, la diferite adrese unde locuiau persoane ce trebuiau puse la punct, lucru ce l-au făcut cu... profesionalism, și chiar entuziasm...

*

(...) Spre seară au apărut la intrarea în blocul nostru un grup de șapte–opt inși, negri, furioși, cu ciomege, păreau cam dezorientați...

S-au învîrtit puțin — ușa fusese blocată de cineva, au deschis-o relativ repede. Au intrat în hol, nu s-a mai auzit nimic.

Cînd i-a văzut în curte învîrtind ciomegele alea în mîini, Gusti m-a întrebat:

— Nu știi unde e nungeacul lui Bobi? L-am căutat, era sub dulapul din bucătărie, l-am scos dar nu prea credeam că ne va fi de folos în caz că...

Noroc că după mai puțin de 20 de minute au ieșit, au plecat vorbind tare între ei, spre ușurarea locatarilor, care îi urmăreau înspăimîntați de după perdele.

Abia la două–trei zile de la plecarea minerilor din oraș, cînd oamenii au pus cap la cap întîmplările, misterul „descinderii" ratate a fost dezlegat... oareșicum. Se pare că au avut niște nume, adrese ale unor locatari din blocul nostru — numai că ei au nimerit, din greșeală, mai întîi la blocul paralel.

Au urcat pe scări — erau mai mult de douăzeci de inși, povestea dl Simion. S-au oprit în fața unei uși — au sunat, n-a răspuns nimeni, au deschis băgînd o rangă sub prag — și forțînd balamalele, au intrat. Nu se știe pe cine se așteptau să găsească, pe cine căutau... dar surpriza i-a lăsat muți. Singura ființă peste care au dat era o femeie culcată în pat — paralizată, ce i-a privit îngrozită (Olga G. la care doar seara venea să doarmă o femeie plătită de fiica ei).

Nu s-a mai aflat niciodată cine s-a speriat mai mult: Olga sau vizitatorii — căci vecinii nu au îndrăznit să scoată capul, se uitau doar pe vizor.

Au plecat derutați, înjurînd, certîndu-se.

Doi dintre ei s-au întors după cîteva minute și așa cum au putut au proptit ușa din nou în balamale.

*

La blocul nostru au venit mai puțini, cam jumătate din ceata inițială.

Liftul nu mergea — şi nici lumina din hol nu era aprinsă. Pe scări întuneric beznă. Pînă la etajul I de locuinţe trebuia să străbaţi spaţiul imens, întortocheat, neluminat, ce ţine de Magazinul Muzica — derutant pentru cei ce nu cunosc bine locul. Cred că nu le-a fost prea la-ndemînă să-l străbată. Probabil că şi episodul cu Olga, din blocul de alături, le mai diminuase elanul, de s-au întors din drum, renunţînd să mai investigheze locul, să mai caute pe cineva, dacă or fi avut o adresă anume...

Sărbătoare în Piaţa Universităţii

Era noaptea tîrziu, veneam din Balta Albă unde îl scăldasem pe Mihai care dăduse cu plăcere din picioruşe şi mă stropise de sus pînă jos. Abia aşteptam să ajung acasă să mă schimb.

În Piaţa Universităţii, lume multă, veselă:

„L-au eliberat pe Marian Munteanu."

„Marian Munteanu e liber" se auzea din toate părţile.

Era multă bucurie în seara aia la fîntînile de lîngă Arhitectură; cam eterogenă mulţimea adunată — dar multă sinceritate, o veselie „triumfătoare", cuceritoare.

Se cîntă, se scandează lozinci anti Iliescu şi pe o melodie cu versuri improvizate (în refrenul căreia liderul studenţilor e dorit a fi... preşedinte) se încinge jocul de la un capăt la altul al Pieţei Universităţii; tineri, vîrstnici, bărbaţi, femei, elită intelectuală şi necăjiţi de la periferiile oraşului dănţuiesc cîte doi, cîte cinci... tot mai mulţi, nimeni nu refuză cînd e invitat să se prindă în joc.

„Blondul", student la arhitectură, îmbrăcat ca de obicei în alb din cap pînă-n picioare, e învîrtit cu sîrg de o negricioasă trupeşă, ce iscă praf tropăind cu picioarele groase, solide, încălţate în pantofi negri, bărbăteşti.

Se prinde în horă, dar în felul lui potolit, puțin solemn, și profesorul universitar P. (care de obicei e sobru, tăcut, puțin cam „apretat" — el nu strigă lozinci, nu cîntă, dar e prezent la toate chemările), alături de superba lui soție Ioana. Îmbrăcată într-o rochie bleu vaporoasă, aceasta se mișcă cu grație, pare un înger prins în horă.

Ziaristul Florin Gabriel Mărculescu mă pune la curent cu victoria aflată în acea seară: liderul studenților, Marian Munteanu, a fost eliberat.

(...) Sînt invitată politicos la dans de Gică, nu-l pot refuza; mă învîrte cu grijă, protector, poate și cu puțină mîndrie; e aproape desculț, cu niște șlapi nenorociți — un deget de la picior îi e bandajat cu o zdreanță al cărei capăt se tîrîie prin praf.

Cînd plec, mă conduce spre casă, îmi face loc prin mulțime — „aveți grijă să nu vă lovească ăștia"; merge pînă la biserică, mă urmărește cu privirea, îi fac semn de pe trotuarul cu Romarta că e în ordine — sînt aproape acasă...

Drumul Crucii

Tinerii basarabeni ce au pornit din Chișinău, purtînd pe umeri Sfînta Cruce, se apropie de București; moment emoționant, simbolic, care, ca atîtea altele de acest fel, încearcă să aducă de dincolo de Prut lacrimile Basarabiei noastre; a ceea ce a mai rămas din trupul ei ciopîrțit, furat de ruși și de ucraineni.

Înduioșătoare puterea unora care încă luptă, speră în Unirea cu țara.

Spre Arcul de Triumf — o mare de oameni îi așteaptă în tăcere, de multe ceasuri.

Cînd apare de departe Sfînta Cruce, purtată de tineri îmbrăcați în alb, cu eșarfe tricolore pe piept, mulțimea încre-

menește privindu-i — nu se mai aude nici un murmur. Ei se apropie, se apropie parcă plutind.

Un fior trece prin inimile celor strînși unul lîngă altul, un murmur, un vaet nedesluşit începe să crească, devine un plîns zguduitor, ce îi cuprinde pe cei ce au aşteptat şi pe cei aşteptaţi. Nici un cuvînt, nici un discurs — nici o urare — numai lacrimi îngemănate. Şi cu suspine înăbuşite, cei ce au stat aici ore în şir — mulţi foarte bătrîni — se alătură convoiului ce merge spre Dealul Mitropoliei.

Pe traseu, oameni de toate vîrstele şi de toate felurile intră în rînd. Pînă la poalele Dealului — oarecum liniște. Undeva, în faţă, Marian Munteanu, în alb, cu un aer de mucenic.

Nicu a rămas în zona Bulevardului. Pe la Unirii m-am rătăcit de Eugenia. În faţa mea, Dumitru Mazilu, la costum negru, înaintează încet, parcă puţin crispat.

Se apropie din spate un grup zgomotos; i se strigă lui Mazilu:

— Trădătorule, ce cauţi aici?

— Ieşi, altfel te scoatem noi!

Între cei mai agitaţi Ilie, trompetistul, flancat de doi haidamaci gata să se repeadă. Mazilu stînjenit se uită în jur — nu ştie ce să facă.

Îl prind de braţ pe Ilie (ne cunoaştem... ne leagă un soi de prietenie).

— Te rog, Ilie, opreşte-te, nu aici, nu acum!

Ezită puţin.

Insist ceva mai hotărîtă:

— E păcat — sîntem lîngă biserică — uite Crucea!...

Se opreşte înciudat, le spune ceva înoţitorilor lui şi apoi renunţă. Se depărtează aruncîndu-i lui Mazilu:

— Te prindem noi altădată!...

Mazilu îmi sărută mîna.

Urcăm încet, în tăcere Dealul Mitropoliei.

*

Am oprit trei fire din buchetul de garoafe albe ce le-am avut cînd am mers pe Drumul Crucii.

Le-am dus colegului şi prietenului meu Vasile Andronache în capela întunecată şi pustie din marginea Bucureştiului, i le-am pus în mîinile împreunate pe piept, în mîinile lui, cu degete rigide, degerate în copilărie, cînd căra buşteni de la pădure.

Era prima dată cînd el nu mă mai însoţise pe drumurile noastre zadarnice, aşa cum o făcuse în toate zilele ce au urmat lui 21 decembrie 1989.

Soţia lui mi-a spus că în săptămîna în care el a fost în comă a avut cîteva momente în care i s-a părut că e lucid, că înţelege.

Fuseseră alegerile municipale.

Îi ţineam mîna în mîinile mele cînd i-am spus:

— Să ştii că a ieşit Convenţia. Am repetat: a ieşit Convenţia!...

Am surprins în ochii lui o licărire — cred că a înţeles şi s-a bucurat.

Sorin:

„Am plîns mamă cînd am primit scrisoarea ta.

Am plîns că Vasile Andronache nu mai este."

21 decembrie 1990

(...) Un an de la acel decembrie luminat,
Un an de la un decembrie însîngerat,
De la acel unic, eroic, tulburător decembrie...

Era tulbure şi înceţoşată dimineaţa de 21 decembrie 1990 — aşteptată de mulţi, dar în chip diferit: de cei care doreau

să comemoreze, de cei ce voiau să aniverseze, de cei ce voiau doar să se afişeze, deşi în urmă cu un an se aflaseră de cealaltă parte a baricadei.

Mulţi sperau că se mai poate întîmpla ceva care să reînnoade firul, să îndrepte pe făgaşul bun ceea ce începuse în acel decembrie; că tensiunile acumulate în tot timpul anului 1990 — cu mineriadele, protestele din Piaţa Universităţii, cu răsturnările, trădările pe toate planurile — i-ar fi putut aduna acum nu numai pe cei ce luptaseră în urmă cu un an, dar şi pe cei care înţelegînd ce s-a întîmplat atunci s-ar putea alătura cu curaj unei cauze ce încă nu părea pierdută.

*

Veniseră în Bucureşti reporteri, ziarişti din toată lumea, căci după cum îmi spunea Gerard F. — reporter francez — erau siguri că în aceste zile vor fi martorii unor confruntări între cei ce furaseră puterea de la cei ce o dobîndiseră dar n-au putut, n-au ştiut sau nu au vrut să o păstreze (cred că de fapt ei nu au vrut puterea avînd încredere în cei ce „s-au dat" atunci de partea revoluţiei şi erau mai versaţi în ale conducerii).

Asemenea speranţe mă cam bîntuiau şi pe mine (nu îndrăznisem să le rostesc, poate pe undeva simţeam că sînt deşarte), dar le-am avut din nou, ca şi cu 12 luni în urmă, că se vor umple străzile de oameni, mai informaţi, mai decişi, mai capabili, *care au înţeles ce a fost atunci*, vor desăvîrşi acel început eroic şi curat; că vor fi înlăturaţi oportuniştii, impostorii, lichelele şi nepricepuţii de la conducerea ţării.

Numai că mulţi din cei ce ar fi putut şi ar fi trebuit să o facă erau prea ocupaţi să se certe, să se acuze, să se devoreze între ei, spre marea bucurie a comuniştilor (cred că de fapt ei nu erau comunişti, erau doar oportunişti) din eşalo-

nul II, bine înşurubaţi în posturi-cheie în toate instituţiile statului, care acum simţeau că le-a sosit momentul.

Bine informaţi, hîrşiţi în rele, specialişti în dezinformare şi laşi, îşi strîngeau rîndurile, se întăreau, avizi şi lacomi, nerăbdători a lua locul vechii nomenclaturi puţin cam dată deoparte (înţeleaptă, nomenclatura veche îşi băgase calmă capul sub aripă, aşteptînd cuminte să revină vremurile bune pentru ea, ceea ce s-a şi întîmplat). Ba vremurile bune au sosit neaşteptat de repede şi le-au întrecut aşteptările.

(...) Ar fi fost poate şi riscuri într-o astfel de confruntare, dar nu atît de mari ca pe timpul dictaturii comuniste.

Mă gîndeam că dacă în vremurile acelea de dinainte de '89 s-au găsit oameni — chiar din armată — care riscîndu-şi viaţa (pe urmă s-a auzit că unii din ei ar fi acţionat cu ştirea stăpînilor de la Moscova) au încercat să pună la cale cîte ceva, nu se putea ca acum să nu apară CINEVA, acel om providenţial care să *ştie*, să *poată*, să *vrea* să facă... ce trebuie.

Simţeam că sîntem încă pe val; pe creastă fusesem numai cîteva ceasuri în ziua de 22 decembrie 1989. Şi chiar dacă „zavera", „întîmplarea" petrecută la noi la 22 decembrie nu fusese rodul „eroismului" nostru, aşa cum ne-a plăcut să credem, ci numai o conjunctură internaţională favorabilă (putreda şandrama comunistă se prăbuşise cu zgomot, iscînd nori de praf, rău mirositori, în toate ţările din jur, şi cum ar fi putut sta în picioare doar la nevolnicii de noi fără să ne „ţină" cineva spatele?, or ruşii abia şi-o sprijineau pe-a lor).

NU CREDEAM CĂ

– nu o să mai fim în stare să... profităm de această conjunctură internaţională favorabilă şi să ne trezim în al doisprezecelea ceas — de fapt a douăsprezecea lună... de atunci...

– nu se vor găsi şi la noi oameni cu mintea luminată, curajoşi, lucizi, patrioţi (mi-e ruşine să mai folosesc acest demonetizat epitet, dar uite — *currente calamo* — mi-a scăpat) care să se strîngă în jurul acelui „CINEVA".

– nu se poate să nu ajungem şi noi, chiar împinşi de alţii, sub o stea norocoasă.

Noii pretendenţi la conducerea ţării, sub care au avut loc apoi atîtea prădăciuni, încă nu se întăriseră, reţelele lor s-au consolidat în anii următori.

Credeam în schimb că generalul Stănculescu putea deveni un lider autentic. Era militar de carieră, şcolit serios din cîte se auzea, se bucura de simpatie şi respect, nu numai în rîndurile armatei. Dacă ar fi avut frică de Dumnezeu şi ar fi acţionat de partea adevărului şi a dreptăţii, mulţi ar fi crezut în el. Cred că l-ar fi ascultat, l-ar fi urmat, mai mult decît pe Iliescu sau Militaru.

Avea „statură" de erou. Dar se pare că numai... statură.

Cînd a trecut de la Ministerul Apărării la cel al Economiei Naţionale m-am dezumflat — virtualul meu „erou" avea alte obiective mai pragmatice, mai lumeşti, care s-au dovedit a fi de-a binelea profitabile; s-a auzit ceva de o bancă în Anglia — Motorola şi ce or fi mai fost.

M-am uitat cu mult interes la toţi cei ce s-au succedat la Apărare. Oare nici unul din ei să nu fie în stare?

Şi în Spiroiu mi-am pus ceva speranţe. Nu mă gîndeam la o confruntare sîngeroasă, credeam — şi asta o cred şi acum — că o intervenţie hotărîtă, rapidă... i-ar fi înlăturat uşor pe impostori, s-ar fi putut coopera şi cu o parte din cei de la Securitate, şi între ei puteau fi oameni care să dorească binele ţării.

Dar... n-a fost să fie...

Am plecat de acasă devreme; mă îmbrăcasem cu grijă — îmi pusesem și unele din „piesele" ce le purtasem în ziua de 21 — dar la gît aveam un baticuț negru.

*

Rejan venise din Canada ca trimis al unui ziar și al unui post de radio din Montreal, special pentru această zi.

În vremea cînd Dan Deșliu era la înghesuială (după scrisorile trimise în Occident — adresate lui Ceaușescu și citite cu aplomb la Europa Liberă — care mă umpleau de o mare bucurie cînd vedeam cu cît curaj îi aruncă în obraz lui Nea Nicu atîtea și atîtea adevăruri), cu toată paza pusă de Secu în jurul poetului, Rejan izbutise să pătrundă la el și să provoace, împreună cu alți ziariști străini, multă vîlvă în mass-media internațională, menită să îi facă cunoscuți și să îi apere — pe cît ar fi fost cu putință — pe „disidenții" Mircea Dinescu, Doina Cornea, cei șase cu scrisoarea, Ana Blandiana, ieșenii Liviu Antonesei, Dan Petrescu și care mai erau.

Dar acum Rejan și mulți dinafară nu puteam crede că în mai puțin de un an românii, „curajoși", „neînfricați", „demni"... etc., etc., cum păruseră și fuseseră numiți în acel decembrie, priviți cu simpatie și admirație de întreaga lume (mediatizați, și mai ales ajutați — și nu au fost glume, acele ajutoare au existat cu adevărat), izbutiseră prin trădare, lașitate, indiferență, sete de îmbogățire, să se lase din nou legați la gard și de cine? — de niște nomenclaturiști notorii, cunoscuți și răscunoscuți, care umpluseră „vidul de putere". Și mulți din afară credeau că între timp ne-am mai dumirit, că vom fi în stare să facem ceva acum, prilejul comemorării „revoluției" ne-ar fi putut aduna din nou.

Veniseră, în zilele premergătoare acestui eveniment, multe persoane din mass-media internațională — care în anii

dictaturii ne fuseseră prieteni şi se confruntaseră la noi în ţară şi chiar în ţările lor cu situaţii inconfortabile create de dorinţa de a-i ajuta pe disidenţii, arestaţii, persecutaţii politic de la noi.

Nu era o glumă cînd — descoperit de filajul omniprezentului Secu că vrea să vorbească cu Deşliu — ziaristul canadian Rejan e nu numai înghesuit, tras de flanel şi de cap, dar i se mai scapă şi un bocanc în ceafă înainte de a i se subtiliza reportofonul.

Un francez povestea cum o manifestaţie organizată la Paris în faţa Ambasadei române, în sprijinul unor năpăstuiţi de regimul Ceauşescu, la care el a asistat, unii din bravii noştri români, acolo de faţă, s-au încăierat între ei, s-a creat un haos, s-au încasat pumni şi picioare. El nu ştia de ce, noi ştiam: Secu era prezent oriunde erau români şi îi dezbina.

*

Împreună cu Dan Deşliu şi F.G. Mărculescu de la *România liberă*, am însoţit ziarişti veniţi din alte ţări la întîlnirea cu reprezentanţii unor partide, fundaţii... revoluţionare... Liga studenţilor şi cu alte cîteva organizaţii de tineret. Cînd se vorbea în franceză înţelegeam binişor — a mai mers şi Veronica ca traducător pentru engleză — dar de multe din momentele acelor întîlniri îmi aduc aminte cu jenă şi parcă nici nu aş vrea să vorbesc despre ele.

Era un fel de nerușinare din partea celor care se arătau mai mult decît insistenţi pentru burse, deplasări, ajutoare, cînd scopul celor veniţi la discuţii era altul: voiau să ştie cît mai multe: ce a fost, cum evoluează situaţia, care sînt priorităţile noastre, cum văd ei toate cîte s-au întîmplat. Cînd le-a oferit unora pliante, unul din cei de faţă a întrebat:

— Da' bani, bani ne-au adus? Că de albume...

Noroc că vizitatorii chiar nu ştiau limba noastră.

Şi Ica nu le-a tradus.

*

Rejan trimitea prin fax, la ziarul lui, tot felul de reportaje, interviuri — mergea noaptea la Telefoane şi îşi transmitea articolul: ce a fost în ziua aceea, ce a văzut, cu cine a discutat, atmosfera etc., etc.

Un pasaj — l-am văzut întîmplător, mai tîrziu — dintr-un articol trimis în acele nopţi se referea la mine, care eram gazda lui. La o primă vedere aş fi putut să fiu flatată de pasajul în cauză — numai că mie mi-a fost puţin... ruşine... Dincolo de aparenţe era şi o realitate, ceva mai prozaică.

În pasajul cu pricina Rejan scria — despre gazda lui, adică despre mine (avea şi cîteva epitete măgulitoare: făptura, fiinţa, micuţă, fragilă... delicată... cam aşa ceva) — că aş fi plecat de acasă „în zori" (remarcase amănuntul că aveam la gît o năframă neagră) şi că ar fi citit pe faţa mea un fel de hotărîre eroică... aveam şi în ochi o... neclintire... ceva ca o flacără. Poate îşi închipuise că am plecat de acasă dis-de-dimineaţă direct spre o baricadă pentru a lua din mîna „duăjdoiştilor" (cum îi numeam atunci pe cei ce au venit la CC în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989, după ce se cam limpeziseră apele; nu mai era nici un pericol pentru ei, nici o speranţă că Ceauşescu va reveni) puterea ce o furaseră.

Aşa era, plecasem de acasă în zori, în 21 decembrie 1990, dar ţinta spre care mă îndreptam era mai puţin eroică: mergeam la Ministerul de Finanţe să semnez condica clar şi citeţ, să-mi deschid fişetul şi să-mi pregătesc dosarele pentru semnături — abia apoi să merg la Universitate; aveam întîlnire cu cîţiva din cei cunoscuţi în 21 decembrie 1989 împreună cu care militasem, trepădasem tot anul „răspunzînd" tuturor chemărilor organizate de cei ce nu mai voiau comunism.

A fost cred una din ultimele întîlniri ale celor ce ne știam din 21–22 decembrie 1989 — nu aderasem la... organizații revoluționare, fundații... dar nici nu stătusem deoparte în tot clocotul anului 1990.

A fost o întîlnire emoționantă — dar a avut și episoade de poveste. Nu eram prea mulți — căutam și noi un colț unde să stăm, să ne amintim, să povestim... să plîngem...

Dar toată Piața Universității era albăstrită, înțesată de polițiști, de tot felul de grupări „patriotice", „duăjdoiști" în special: cu coroane și jerbe uriașe, lumînări sfîrîitoare, colivi monumentale, patrafire strălucitoare, făcîndu-și cruci largi, evlavioase. Nu puteam sta nicăieri.

Nica Leon cu gruparea lui era în dispută pentru locul ocupat cu unii ce nu voiau să-l lase acolo.

Ne-am înghesuit și noi cumva — într-o margine a peluzei spre ieșirea din metrou în zona Teatrului Național — dar nu ne-a tihnit prea mult; își căuta un loc și Dumitru Dincă cu grupul lui — Partidul Alianței Poporului; erau și ei împinși de colo-colo de polițiști și de cei puși anume să păzească „oficialitățile" — probabil să nu pătrundă și „nedoriții" prea în față.

Se auzeau replici:

— Poți să fii și mama revoluționarilor, n-ai voie să stai aici.

— Ba tu n-ai ce să cauți pe locul ăsta.

— Da pomanagii ăștia cu coroane ce caută?...

— Au fost ăștia aici în 21 decembrie?

— N-au fost. Ce sărbătoresc acum?

Hop că apare și Bîtlan, șeful poliției, care începe să strige către noi că nu avem voie să „staționăm" acolo și zărindu-l pe Dincă s-a luat de el.

— Dincă, știi că ești în cercetare — n-ai venit săptămîna asta să semnezi de prezență, te joci cu focul (se referea la procesul în care Dincă era implicat, acuzat că a fost în

grupul ce a „atacat" și a dat foc Poliției, atunci, în iunie, '90; fusese și arestat, el dovedise că nu a călcat pe-acolo, dar procesul era în curs, el fusese eliberat condiționat).

Dincă se justifica cumva, nu prea auzeam ce spune.

Mă apropii de ei, încerc să-i explic lui Bîtlan că vrem să rămînem acolo, că prezența noastră nu putea deranja.

— Dar aici trebuie să stea cei de la pază, mi-a replicat ferm și tăios Bîtlan.

— Pe cine să păzească, de cine să-i păzească, noi nu avem nevoie să fim păziți și nici alții — nu trebuie să se teamă de noi... că întîlnirea noastră e pașnică...

Se făcuse tăcere în jur — pledoaria mea era urmărită de cei cu Dincă, de cei cu mine și de alții care mai erau în jur... nu știu ce am mai spus eu, ce mi-a mai spus... organul... Bîtlan.

Hariton, coleg din Direcția Cooperare (nu mi-a fost prea clar de partea cui era în fond — nu numai atunci dar și în alte ocazii), privea de la distanță. Mi-a povestit pe urmă, mie și altora, cum i s-a părut scena și tot tărăboiul ce a urmat:

„Era ca în poezia aia — OȘTILE STAU FAȚĂ-N FAȚĂ. Bîtlan îngalonat, împintenat. D-na Buşe — gătită, împălăriată (eram cu căciulița mea bej de nutrie, nu eram cu pălărie) pe tocuri înalte..."

Și apoi Bîtlan era într-adevăr în fruntea unei oștiri puternice — pistoale, bastoane — priviri înghețate — albastre, așteptînd semnalul să se repeadă, să ne împingă, să ne spulbere, să ne arunce cît mai departe și să ocupe „terenul" pe care stăteam noi, nepoftiții.

„Oastea" noastră — un grup eterogen de tineri și vîrstnici, cam rebegiți de frig, emoționați, descumpăniți, neștiind încotro să se îndrepte.

Nici nu credeam că vom avea sorți de izbîndă — pînă la urmă ne vor împinge —, dar nu puteam ceda fără măcar

să le spunem ceea ce poate ştiau prea bine; că *noi* şi nu *ei* se cuvenea să fim acolo.

Numai că a intervenit neprevăzutul. Surpriza... Şansa care de data asta a fost de partea noastră.

Am văzut cu uimire cum zidul albastru de poliţişti din faţa noastră începe să facă paşi înapoi. Nu ne credeam ochilor că e aşa...

Se retrag, tot mai alert, o rup chiar la fugă, în timp ce noi, împinşi din spate, înaintăm, înaintăm...

Un grup masiv, puternic, zgomotos, creşte în spatele nostru, ne împinge vertiginos, băgîndu-i în spaimă pe poliţişti. Nu ştim de unde au apărut — mulţi tuciurii, zurbagii, întărîtaţi poate de prezenţa miliţienilor... strigă ameninţător:

— Huooo, gaborilor!...

— Huooo, curcanilor!...

— Hoţilor, trădătorilor, şpăgarilor!...

— Huooo, servitorilor lu' dictatoru'!

— Huooo la oase!...

Între ei îl zăresc şi pe Ilie cu trompeta.

Acum miliţienii — poliţiştii fug de-a binelea, fug de le sfîrîie călcîiele, dispar în spatele Teatrului Naţional.

*

La ceasul de la Universitate, în grupul de „privitori" un alt coleg din minister, Costan. Un tip mai special, de obicei venea să observe zona şi se întorcea la birou, cu vestea în cioc, proaspătă:

— Cutare a îngenuncheat în Piaţa Universităţii.

— Am văzut-o pe Moraru cum striga: „Regele Mihai".

— Iordănescu a vorbit aseară din balconul Universităţii.

Relatările lui erau de obicei adevărate, numai că le mai înflorea şi el pe ici, pe colo, le mai deforma prin cîte o interpretare tendenţioasă (fusese adus în minister de celebra

Ioana Tudorache, cea paraşutată de ruşi ca să facă „revoluţie comunistă". Costan era ciocănar de vagoane — a ocupat însă în MF funcţii importante — bine plătite — toată viaţa...).

După cele văzute, Costan s-a întors glonţ în minister, să povestească ce s-a întîmplat şi chiar mai mult decît atît: cum că „tovarăşa Buşe" în fruntea unui comando de „universitari" ar fi ciomăgit un pluton de poliţişti. Ştirea a fost comentată în minister în fel şi chip; în presă momentul a fost corect prezentat: miliţienii s-au speriat (era şi normal că lucrurile ar fi putut evolua periculos) şi au dat bir cu fugiţii.

Cred că şi instrucţiunile ce le-or fi primit înainte — să nu facă uz de bastoane şi arme, era un moment sărbătoresc — i-a determinat să o şteargă de la locul faptei, ori poate ştiau mai bine ce s-ar fi putut întîmpla dacă mulţimea adunată în piaţă s-ar fi dezlănţuit.

*

Pe mine nu prea au îndrăznit curioşii să mă întrebe ce şi cum, doar Ştefan M. de la valutară, ce-mi era prieten, mă mai ironiza cîteodată cu apelativul „Ioana D'Arc"...

Dar şi astăzi, cînd îmi amintesc cum au fugit miliţienii ca iepurii şi s-au pitit după Teatrul Naţional — cu Bîtlanul lor cu tot —, simt o anume... mulţumire. Ceva ca după o bătălie cîştigată.

Noaptea Învierii la biserica Kreţulescu

În noaptea de Înviere mama lui Vlad vine la biserica Kreţulescu; în zori, după slujbă, ia metroul şi merge la Cimitirul Eroilor Tineri.

Neştiută, necunoscută — vine din altă zonă a oraşului — împietrită în strană, îşi ascunde durerea; din cînd în cînd îşi acoperă ochii cu mîna în care ţine strîns o batistă.

În întunecimea colţului în care stă, sub icoana Fecioarei cu Pruncul, fumul albăstrui o învăluie, chipul ei îşi pierde conturul real, intră parcă în zidul înnegrit al bisericii.

La piciorul stranei, în panerul învelit cu ştergar alb de borangic (migălit înflorit cu broderie de bumbăcel) ouă roşii, cozonac, ştrudel cu mere. „Cu mult miez de nucă pus în măr şi cu scorţişoară cum îi plăcea lui Vlad."

*

E devreme încă — nu circulă metroul — ea urcă la noi dar nu poate dormi. Vine în bucătărie. Nu îndrăznesc să spun ceva. Simt că vrea să vorbească de Vlad:

„N-a vrut să-şi trezească fetele (nevasta şi fetiţa de trei ani), era trecut de miezul nopţii; a venit la mine să mănînce ceva şi să se îmbrace mai gros. I-am dat să-şi pună sub geacă flanelul alb, în drugi, ce i-l împletisem cînd era în liceu; rămăsese cam mic, intrase la apă.

Era în uşa bucătăriei, da să plece cînd mi-am adus aminte că mai am două bucăţele de ştrudel cu mere rămase în bufet; le-a mîncat cu poftă.

Rîdea: «mamă ce bine mi-au prins».

M-a luat de umeri, m-a sărutat pe tîmplă, zahărul pudră i se împrăştiase pe barbă şi pe pulover.

(...) L-am mai văzut pe Vlad peste o săptămînă — ciuruit de gloanţe — sîngele închegat îi năclăise barba — şi îi colorase în purpuriu puloverul alb."

*

Metroul e aproape gol, coborîm la staţia „Eroii Revoluţiei".

Mă opresc la intrarea în pădurea de marmură albă — nu cutez să o însoțesc mai departe.

Merge grăbită, aleargă, zboară parcă pe talazuri albe, printre luminițele gălbui ale lumînărilor aprinse, ce pîlpîie sub cruci.

(...) Etern tineri — etern iubiți
Săgetați în acel decembrie însîngerat
Plutiți între Pămînt și Cer
În pădurea de marmură albă...

*

Din fotografia împlîntată în crucea albă, Vlad rîde, rîde și parcă spune: „Mamă, ce poftă am de o plăcintă cu mere." Nu știe că e aproape noaptea blestemată din însîngeratul decembrie în care trupul lui de atlet, cu umeri lați — pe care îi plăcea să o poarte pe micuța Dana —, o să zacă pe asfalt, ciuruit de gloanțe — în Drumul Taberei, în Bucureștiul nostru, în România noastră, și nu în vreme de război.

*

Sînt aproape trei ani de la noaptea în care mama lui Vlad a rămas fără fiu, micuța Dana fără tată, Adriana, soția, a devenit văduvă.

Dana încă își amintește de tata, îl dorește, îl așteaptă, vorbește de el cu jucăriile, cu copiii, cu bunicii, cu mama. Privește des fotografia de deasupra patului, în care ea, pe umerii lați ai lui Vlad, rîde fericită. Nu înțelege ce s-a întîmplat, așteaptă să se deschidă ușa, să apară Vlad, să o ridice sus... sus... sus...

E cam răsfățată acum: mama și cei patru bunici o coplesesc cu dragostea.

(...) Pentru Adriana se întrevede o căsătorie... discret încurajată de familia ei — acceptată tacit și de părinții lui Vlad.

Ovidiu, viitorul tată al Danei, e atent, caută să-i cîștige dragostea și ei, îi aduce jucării.

E un fel de sărbătoare, cu multe rude în jur. Adriana e veselă — totul decurge conform unei nerostite înțelegeri; se va mărita cu Ovidiu — e tînără, viața merge înainte.

Fără legătură cu ceva anume, fără să o fi supărat cineva — ci din contra — într-un anumit moment de liniște Dana i se adresează răspicat lui Ovidiu:

— Să știi tu, Ovidiule, că o să vină Vlady aici, o să vină și cînd o să-ți tragă un pumn, că e puternic, o să te arunce jos, pe geam, așa o să-ți facă ție Vlady!...

Toți încremenesc.

Poate... nu poate

Copii adunați sub un pom de Crăciun; ei au rămas orfani la revoluția din Decembrie.

În jurul lor, mame, bunici, prieteni, oficialități, sponsori, care încearcă să-i bucure pe micuți.

Jucării, bomboane, cîntece, ici și colo lacrimi șterse în grabă, pe furiș.

*

E pauză, copiii își analizează darurile oferite de un Moș Crăciun alb, voinic, puternic, generos, care se pare că știe tot, poate tot.

Pe scaunele din fața mea fetițe de trei–patru ani și un băiețel mai măricel discută între ei, serios, preocupați:

— Poate Moş Crăciunul ăsta să-l aducă acum pe tatăl meu?

— Acum nu poate că Cimitirul e departe şi n-are loc de jucării.

— Ba poate că-l scoate din CER.

— Poate-l aduce la noapte că i-am spus eu...

Băiatul înţelege mai mult — e trist, dar nu le spune micuţelor ceea ce el ştie: NU POATE...

Sau, poate şi el speră...

Invitaţii la Cotroceni

La o a treia sau a patra comemorare a zilei de 21 decembrie 1989, ce urma să se facă la Cotroceni, am primit un fel de invitaţie... mi-au adus-o un tip şi o tipă de la nu ştiu care organizaţie de revoluţionari, care discret m-au testat în legătură cu... părerile, amintirile mele despre una, despre alta...

Nu ne-am prea plăcut reciproc, nu am fost prea amatoare să vorbesc, să-mi amintesc, nici nu-i văzusem în viaţa mea, ce să ne amintim... mi s-au părut străini de ceea ce fusese atunci.

În discursul festiv ce s-a ţinut apoi la Cotroceni, preşedintele Ion Iliescu lansa un fel de invitaţie-apel la toţi cei ce au fost acolo (se referea desigur la ziua de 22 decembrie 1989 — că în 21 cînd încă nu se limpezise... nimic, el nu s-a făcut văzut) „să fim împreună, să ne amintim".

Nu m-am dus niciodată la Cotroceni (în primii cinci–şase ani mi se mai lansa cîte o invitaţie), căci eu îmi aminteam prea bine ce a fost atunci.

Diplome de „revoluționar"... biblii... și alte povești

Am avut și am multe rezerve față de instituirea calității de... revoluționar cu diplomă și m-am mirat că unii nu s-au sfiit să și-l aroge.

Poate de aceea, atîția foști milițeni, securiști, activiști, „politicieni", infractori, fripturiști nu s-au rușinat să îl ceară, să îl cumpere, să îl aibă.

Mai ales cînd cu scutirile de impozite, era o bătălie cumplită după hîrtiile astea, eliberate pe bandă rulantă sau pur și simplu vîndute. Presa a relatat deseori despre scandalurile provocate pentru obținerea acestei diplome mult rîvnite.

*

În primăvara lui '90, am întîlnit un fost coleg de facultate care a fost și este încă secretar pe la o ambasadă din Vest. Mi-a povestit — cu un aer important — că a fost desemnat — nu mai știu de cine din FSN să... „elibereze" unor cetățeni străini ce veniseră în România, în primele zile după... revoluție (pentru reportaje, cu ajutoare, afaceri și cine mai știe pentru ce), diplome — certificate de PARTICIPANȚI LA REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE DIN ROMÂNIA.

Locul unde se făceau aceste „ungeri" era la Intercontinental într-un spațiu special rezervat.

Atunci treaba mi s-a părut amuzantă — colegul meu semna din partea României hîrtia respectivă atestînd... participarea, el care venise în țară fuga, prin ianuarie, ca să-și manifeste „adeziunea"... etc.,... etc...

Inițial am presupus că aceste hîrtii eliberate — poate chiar meritate de unii — ar fi fost mai mult niște simboluri,

sau prilej pentru alții de a se împăuna, a se afișa ca... înfăptuitori...participanți... la „revoluția română".

Nu a fost chiar așa...

Multe din hîrtiile acestea, eliberate cu generozitate de importantul factor român ce lucra în diplomație, au fost folosite ca un fel de „bilete de liberă trecere" pe la vămi, unde veneau camioane încărcate cu apă minerală, vată și medicamente expirate, și plecau încărcate cu... ce s-a cărat de aici din țară în primele luni ale anului 1990 și chiar mai tîrziu...

Nu am bănuit că se pot organiza așa iute și cu această învîrteală.

*

Au oprit-o și au ținut-o multe ore la vamă pe fiica Majestății Sale Regele Mihai I al României, pentru o biblie, ce o primise cadou, dar nu i-a oprit, nu i-a întrebat pe cei ce plecau cu convoaie și camioane încărcate, prietenii, colaboratorii primului-ministru de atunci... dar și ai altor FSN-iști de vază... sau mai din dos.

Atunci s-au făcut averi... Au plecat tablouri, obiecte de patrimoniu.

*

De niște „navetiști" din vest, posesori de asemenea „diplome", s-a putut lipi și vasluianca Steliana C. și a putut pleca în sfîrșit din țară. O cunoscusem cu vreo doi–trei ani înainte de '89 (dorea cu desperare să plece). Terminase chimia și ultima variantă pe care o încercase și fusese la un pas de a se realiza se întîmplase prin '88; se logodise cu un pastor anglican (el avea voie să se însoare). Lucrurile evoluaseră bine în general (eu regretam că nu i-o prezentasem pastorului pe A. a noastră) — dar cînd, înainte de decizia finală, pastorul a constatat că fata și familia ei nu știau cam nimic despre BIBLIE — a dat înapoi în ultimul moment.

Norocul fetei a fost că venind '89 a cunoscut niște tipi din Vest, care își făcuseră rost de diplome de participanți la revoluție și se ocupau cu de toate... și ei aduceau și duceau BIBLII.

Am trecut și eu într-o zi — din curiozitate — pe la Intercontinental (sau era fosta clădire ARLUS?) unde se eliberau diplomele cu pricina.

M-au „acaparat" niște japonezi — nu știu de ce și cît îi interesau cele întîmplate la noi — și prin interpreți — le-am povestit și eu cîte și mai cîte — numai din ce știam — au înregistrat, au fotografiat. Mi-au cerut și le-am dat o cordeluță cu tricolor ce o avusesem la mînă.

De la ei am un fel de ghioc...

Mi-au plăcut atunci — că veniseră de departe, dornici de a afla...

Partea a II-a
„Veniți că se dă pământul înapoi!…“

„Veniți că se dă pământul înapoi!...“

Era în primăvara anului 1991, februarie-martie, cred, cînd plaineștenii, enoriașii lui tata, și nu doar ei, ne-au chemat:

— Veniți, veniți că se dă pământul înapoi!...

Nu numai vecinii, Vultureanu, Ticu, ne-au trimis vorbă, ne-au telefonat sau ne-au scris atunci să venim, ci și mulți alți oameni din sat, mai puțin cunoscuți de noi, au vrut să-i vestească pe „băieții lui Părintele“ (cu toate că eram trei fete și un băiat, tata ni se adresa de obicei cu „măi, băieți“ și cei din sat ne-au zis și ei „băieții lui Părintele“) că trebuie să vină acasă, degrabă, că se dau înapoi pământurile luate cu de-a sila în urmă cu 40 de ani.

Se făcuse, ziceau ei, și o comisie, care întocmise listele după datele existente în 1948 în registrele agricole, înainte de colectivizare, cu proprietăți, suprafețe, vecinătăți. Nimeni nu își făcea griji pe vremea aceea că s-ar putea petrece ceva incorect sau nedrept la restituirea pământurilor.

Plaineștenii își cunoșteau bine locurile ce le aparținuseră: unde, cît, de unde a avut fiecare bucățica lui de pământ: de la părinți, de la împroprietărire sau cumpărată. Le munciseră zeci de ani ca stăpîni, apoi ca membri cooperatori.

Nici suprafețele de pământ deținute de majoritatea plaineștenilor nu erau prea mari — cel mult 10–15 ha; proprietăți mai întinse avusese doar avocatul Leonida Dumitrescu

— dar ele erau situate în alte zone, departe de pământul nostru, așa că nimeni nu-și făcea griji că se poate încurca ceva.

Cele aproape patru hectare de vie, zestrea mamei primită cu act dotal în Cîndești, trei hectare și jumătate cumpărate în 1940 de la moștenitorii Micloș, în punctul numit „Calea ferată" cum spune actul de vînzare-cumpărare, un hectar, tot acolo, cumpărat de la tușa Stana, grădina din spatele casei — erau averea părinților noștri înainte de colectivizare pe care urma să o luăm înapoi „imediat", ne asigura domnul Ticu, fostul președinte al CAP-ului (un om cumsecade care nu și-a pierdut omenia pe timpul comuniștilor cu toate că deținuse tot felul de funcții între care și pe cea de secretar de partid).

Și mai era și pogonul de pădure de la Gurguiata, cumpărat tot de la moștenitorii Micloș în 1940. Doamne, ce mult a iubit tata pădurea asta și cum nu se îndura să taie un lemn ca lumea din ea, ca să nu o strice; dar și eu eram în sufletul meu tare mîndră că în zestrea „de prestigiu" a familiei noastre figura și pădure.

Și cîte necazuri cu pogonul ăsta, cînd tata, ca proprietar de pădure, trebuia să scoată și să transporte la gara Gugești mulți metri cubi de bușteni, pe vreme de iarnă cîinoasă, pe rîpile nenorocite ale Bordeștiului și de cîte ori nu s-a răsturnat căruța pe văile acelea...

*

Aveam un cal, Răpan, care uneori avea spaime. Tata plecase în zori la Gurguiata — la transport obligatoriu de bușteni.

Pe la miezul nopții, la poartă, calul, cu hamurile rupte, fără căruță. O răsturnase, îl tîrîse pe tata care a venit și el, spre dimineață, plin de sînge.

— Nu vă speriați, sînt zgîriat numai, ne-a liniștit cu tonul lui obișnuit. A venit acasă Răpan?

*

Sîntem în anul 2002. Tot nu am primit pogonul ăsta, „pădurea" noastră, sau ce o fi mai rămas din ea.

Martie 1991

„A venit fata lu' Părintele"

La primărie, cu cererea de restituire a pământului: Plaineștenii în păr, pe scări, pe holuri, vorbesc între ei, se întreabă, își dau cu părerea.

Mulți mă cunosc, mă salută, îmi fac loc să trec, cu un fel de bucurie, afecțiune (?), unii chiar cu prea mult elan: Iordache Antonache mă îmbrățișează, cît pe ce să mă dărîme, Crețu C. îmi face un fel de „intrare" anunțînd triumfător celor din jur — „a venit fata lu' Părintele"!...

Sînt puțin stînjenit cînd Ioana Drăghici vrea să-mi sărute mîna (că doar nu sînt eu coana preoteasă a lor, pe care toți plaineștenii au iubit-o), iar Cujublesele îmi mîngîie poala pardesiului cînd trec pe lîngă ele (așa cum atingeau veșmintele lui tata cînd trecea cu Sfintele Daruri). Părintele Radu era iubit de oamenii satului nu numai fiindcă le-a fost preot mai mult de 40 de ani, ci și din multe alte pricini doar de ei știute.

Și au arătat asta, în felul lor, poate stîngaci nu doar o dată, în decursul vieții lor zbuciumate cu bune și cu rele.

Muncindu-și pămîntul alături de ei, erau împreună la arat, la semănat, la stropit, la secerat; se ajuta și cu oameni plătiți cu ziua, dar mîinile lui calde, bătătorite în care ținea

Duminica Sfînta Evanghelie, țineau cu pricepere și coarnele plugului, coasa, secera, furca, aracul de bătut nucile.

I-au udat aceleași ploi, i-a ars același soare, i-au biciuit aceleași viscole.

Îi spuneau doar „Părintele". Și, uneori, „Părintele nostru".

Mă îndrumă spre ușa unde ar trebui să intru. Simt că ceva din dragostea reciprocă, adevărată, dar niciodată exprimată în vorbe, ce a existat între tata și enoriașii lui, se răsfrînge și asupra mea.

Nu intru imediat, mă opresc în hol, între ei; pe mulți cu care vorbesc nu-i mai cunosc, dar nu asta e important.

Cît stăm de vorbă apare tehniciana agricolă și Eugen Apostolescu ce ține sub braț mape și dosare. Fără ca eu să le cer, îmi desfac, pe masa mare din holul primăriei, un fel de hartă și îmi arată loturile în care sînt cuprinse pămînturile lui tata, lucrate de IAS Coteşti și CAP Dumbrăveni. O fată blondă, slujbașă pe acolo, mă invită într-o cameră unde se înregistrează cererile de restituire a proprietăților.

Intră și un bărbat tînăr, robust — primarul — care politicos și zîmbitor mă întreabă ceva legat de un profesor pe care se pare că l-a avut el, pe care l-am cunoscut și eu, cu mulți ani în urmă.

Am numărul de înregistrare 841 din 7 martie 1991.

*

E cam frig, soare cu dinți...

Ca să „sărbătorim" întindem masa de sub șopron unde stăteam cu toții — fața de masă ciupită, în carouri verzi, a mamei: mîncăm brînză, ceapă și nişte scrumbii cumpărate din tîrg, bem un vin roșu, puțin amărui făcut din butucii din spatele casei.

Mi se pare că s-a rezolvat totul, că am și căpătat pămîntul înapoi.

Nu știam că e doar un început. Dar a fost un început bun.

*

Lazăr, bărbatul Zamfirei, care cunoaștea bine locurile noastre (le muncise și înainte și după colectivizare — căci locuia în zona Beci, unde sînt viile lui tata-mare), ne tot îndemna să venim să ocupăm locurile noastre, să nu așteptăm să primim repartiție de la primărie.

Un timp chiar ne-au păzit via de la Beci: „că e via lu' părintele Radu — nu las pe nimeni să intre în ea pînă nu vin s-o ia «băieții lui»“.

Și tot ne trimitea vorbă:

— Veniți să ocupați, să batem țărușii — că eu cunosc fiecare răzor —, nu așteptați pînă vă dă actu', că mulți au pus ochii pe via lu' părintele Radu că aici sînt cele mai bune și mai roditoare vii. Sînt mulți care vor să bată țărușii în via dumneavoastră pe motiv că ei au lucrat-o cît a fost a colectivului, sau că via e mai aproape de casa lor, că au dreptu' la ea.

Nicu: „Nu se poate să intrăm în vie pînă nu primim actul de la primărie — nu se poate să facem așa chiar noi, copiii preotului, să dăm un exemplu rău oamenilor din sat.

Trebuie să așteptăm să se facă toate măsurătorile, actele, de asta s-a dat o Lege — trebuie să o respectăm.“

Eu și Amalia, mai că ne-am fi luat după Zamfir, ne-am fi dus să ne ocupăm locurile noastre fără să mai așteptăm semnătura comisiei, mai ales că ni se oferea sprijinul și „participarea“ multor plaineșteni și cîndeșteni.

— Domnișoara Milica — îmi spunea Sandu a lui Toma Alexa — haideți acolo să batem țărușii, să punem hotarul. Uite că mi-au zis și mai mulți din sat că merg cu noi.

Și s-au oferit să ne însoțească, să ne ocupăm proprietățile noastre (înainte de a-și termina lucrările comisia) și alți plaineșteni — cel mai înfocat sprijinitor al acestui plan fiind unul din băieții lui Lungu — nu știu cum îl cheamă, cred că Ion.

Chiar și Caru (Carol Crețu) s-a oferit voluntar în această acțiune de „comando" cum ar veni, în care ar fi trebuit să ne ocupăm proprietățile ce fuseseră ale noastre: Carol, viteaz și neînfricat, voia poate să-și ispășească păcatul că în urmă cu două ierni — pe o vreme de ger cumplit — ne tăiase salcîmii din fundul grădinii, și Marieta, care îi fusese colegă de școală, l-a certat și el s-a rușinat foarte atunci.

Gusti era neutru: treaba voastră, pămîntul vostru, eu nu merg pînă nu avem acte.

Șerban — rezervat, politicos, nu s-a avîntat într-o așa aventură, credea, ca și Nicu, că lucrurile se vor rezolva în timp, conform legii.

Fără... violență.

*

I-am scris Marietei:

„Și uite așa am rămas fără via noastră (Domnească, Beciul, Gutuii... Vișinii și Ciribașa) că cei de la Comisie au dat-o altora pînă ne-am dezmeticit noi.

Poate, dacă erai și tu aici, care ești mai curajoasă și mai energică... precis că ne-am fi constituit în comando-ul propus de Caru și cine ne-ar fi oprit, că erau viile noastre, pămîntul nostru, zestrea mamei— aveam acte de proprietate.

Dacă tu erai aici acțiunea ar fi avut succesul asigurat, tu ai stat mai mult în sat, aveai prieteni și admiratori și printre cîndești, deci ai fi avut și întăriri din zonă în caz de ceva — că doar nu degeaba ai condus tu corul și ai jucat cu Vlase de pe ulița Domnească. Și nu te-ar fi lăsat ei pe tine la o adică...

(...) Dar tu n-ai fost aici Marieta, noi am așteptat înscrisurile, viile noastre au fost «ocupate» și împărțite între cei mai sprinteni colectiviști cîndești — prima căzînd pradă Domneasca — ce era în intravilan.

(...) Nicu, Șerban și Gusti au luat în folosință vreo 60 de rînduri din via școlii, pe două ancore — vie bătrînă, nemodernizată pe care nu știu, zău, cum o s-o muncim că nu se poate lucra mecanizat.“

Cine a „împărțit“ pămîntul...

— Zău, Domnu' Nicu, se scuza un vecin, parcă mi-e rușine de dumneavoastră cu ce v-au făcut ăștia de la comisie — de nu v-au dat nimic din pămîntul ce l-a avut aici, în sat, Părintele și din via coanei preotese. Eu n-am de ce să mă plîng, zicea vecinul, că pentru vreo 2–3 pogoane ce le-o fi avut nevasta cu frații ei pe la Sihlea am primit acum 4 hectare, la Brazdă. Că eu înainte nici n-am vrut să știu de pămîntul ăsta al nevesti-mi, l-am lăsat tot pe numele fraților ei, că știți că eu am avut funcție la partid nu trebuia să am avere.

Au fost de treabă cu mine ăștia de la Comisie că m-au întrebat dacă nu vreau să iau și vie, că îmi pot da, n-am vrut, că se muncește greu și eu nu prea le-am știut pe ăstea, ale pămîntului.

Eu am fost cu politica.

Cu arabilu' mă descurc, îl dau în parte și tot îmi rămîne ceva... sau îl vînd, mai tîrziu.

Dar îmi pare rău, domnule Nicu, pentru pămîntul lu' Părintele. Că de-aia v-am trimis vorbă să veniți mai repede, cînd am văzut că sînt băgați în comisie apucătorii de Andreești și molîu' de Mitacu și hoțu' de Spiru și că primarul nu e din sat, și el vrea să-și facă parte tot aici, la noi, și unde e mai bun locul... de-aia v-am spus să vă grăbiți.

— Așa o fi, domnule Ticu, îi răspunde Nicu amărît, dar nici nu mi-a trecut prin cap să pămîntul nostru, pentru care avem acte de proprietate clare, pe care nu s-a construit nimic, poate fi dat altora. Că există o lege.

— Ei și cu legile astea... știți cum e...

— Speram să fie cum trebuie, acum... după... Și apoi știam că locurile noastre sînt cunoscute de toți.

— Ei, spune vecinul gînditor, poate și că erau prea cunoscute... și bune de-aia le-au luat cei din Cîndești, de unde e și primarul nostru de-acum.

Martie 2002

S-a „termenat" pămîntul

Unsprezece ani după...

Îl însoțesc pe Nicu la primărie la 11 ani după „întîmplările" din primăvara anului 1991, cînd din cele aproape 4 hectare de vie nobilă (plantată de tata-mare și dată ca zestre mamei cînd s-a măritat, care au existat și în fapt, și în evidențele primăriei), am primit 60 de rînduri de vie în lotul școlii; vie bătrînă, ce nu se putea munci mecanizat, de care toți s-au lepădat.

Urma să mai primim — conform Legii Lupu — și cele 4,90 ha pămînt arabil de la calea ferată, care după dezmembrarea tărăgănată (plină de tot felul de șmecherii și furăciuni) a IAS-ului Cotești au fost restituite primăriei Dumbrăveni — adică Plaineștiului, unde a locuit tata, locuim noi și unde am avut pămîntul.

Cei de la primărie ne primesc cu o... surpriză:

Nu ni se mai poate restitui nici pămîntul ăsta... nu mai au de unde — s-a dat tot, între timp, cui o fi fost pe-acolo.

Inginerul, cel care în '90 era primar (el are și acum o funcție la primărie), îmi spune iritat:

— Ce știu eu de pământurile dumneavoastră... eram copil pe vremurile cînd le-ați avut... în ăștia zece ani de la „împroprietărire“ (pe cine o fi împroprietărit cu pământul nostru?) pământurile ce le-ați fi avut s-au vîndut și s-au revîndut, de cei ce le-au primit, cine mai știe de ele.

Sigur că le-au vîndut repede cei ce le-au primit, fără a avea dreptul la ele dar se mai poate „reconstitui“ și cine le-a cumpărat.

— Ce-a fost, s-a dat, s-a împărțit atunci nu mă mai întrebați pe mine îmi spune el, și dispare trîntind ușa.

— S-a „termenat“ pământul, s-a împărțit și cel ce ni l-a înapoiat IAS-ul... dacă n-ați apucat din el o să fiți despăgubiți în bani... ne-a consolat una din slujbașele primăriei ce frunzărea niște hîrtii, dispărînd apoi rapid după o ușă, să nu fie văzută de „oficiali“ că ne dă explicații, să fie bănuită că... ține cu noi, cu „foștii“...

O înțeleg, e pîinea ei în joc și nu e o pîine rea.

*

Cînd ieșim, în hol apare și noul primar al comunei (o vreme i-a fost subaltern — ca tehnician — inginerului C.D., și nu iese nici acum din cuvîntul fostului său șef). Începe iar o discuție. Îmi amintesc că atunci cînd a fost ales primar, l-am întrebat pe Nicu dacă-l cunoaște; nu mai auzisem de el...

— Pare un om cumsecade. Chiar dacă nu are studii superioare dac-o avea tragere de inimă poate face lucruri bune — își dădea Nicu cu părerea atunci.

Mai apoi, după alegeri, cînd s-au mai întîlnit, a fost politicos, l-a invitat pe Nicu la primărie.

— Veniți domnu' Pătrașcu, veniți cînd vreți la primărie, mai schimbăm o vorbă...

Politicos, Nicu nu a dat buzna; s-a înscris, corect, la audiențe — în zilele afișate pe ușa primăriei.

Dar vorba la care l-a invitat primarul n-a mai fost schimbată, căci niciodată nu a mai fost găsit unde ar fi trebuit să fie: era plecat la județ, sau la prefectură, sau într-o ședință, sau...

Și nici nu s-a simțit dator să se scuze.

Începe iar o discuție — Nicu încearcă să clarifice cu primarul cum se face că și cele 1,8 ha pămînt arabil de ni s-au dat pe hîrtie, anul trecut, nu sînt de găsit în nici unul din loturile de pămînt din zonă. A umblat pe la toate loturile, nimeni nu știe nimic.

— Și ce vreți să vi le caut eu?

Îmi ies din fire — dialogul atinge cote mai înalte, funcționarii curioși ies din birouri, se strîng ciotcă în jurul nostru.

Ca să-și arate autoritatea, în fața privitorilor, primarul comunei îmi spune cu emfază:

— Ei, și ce credeți că dacă o să vă plîngeți undeva — chiar și la Iliescu — cererea nu vine tot la noi... nu tot noi hotărîm aici?

Nu prea avem ce să mai vorbim cu primarul, el așa simte, că trebuie să ne urască că am avut pămînt aici, în satul nostru... că alții îl stăpînesc, că sîntem... „foști"...

N-am de gînd să mă plîng președintelui Iliescu, știu eu ce știu.

Atunci, la început, în '90 chiar, lucrurile intraseră pe un făgaș bun; în sufletele oamenilor înmugurise speranța, dar și credința în Dumnezeu ce își arătase puterea răsturnînd într-o noapte un rău cumplit din care nu credeau că vor mai ieși vreodată...

Începuseră să privească cu alți ochi lumea, așteptau rînduieli și legi noi — altele decît cele comuniste —, știau că trebuie și cred că doreau să le respecte. Am simțit asta cînd am mers la primărie atunci, în februarie 1991.

Dar n-a fost să fie...

Au fost de-ajuns cîteva perle ce i-au scăpat președintelui țării cu privire la proprietate, la foștii proprietari, ca lucrurile să se schimbe, să ia o cu totul altă întorsătură.

Președintele a dat tonul la tot ce a urmat. Vorbind încîlcit, dar cu suficient venin despre „drepturile“ celor ce au muncit pămîntul gospodăriilor colective, dar nu și despre drepturile celor de la care l-au luat comuniștii cu forța, ignorînd faptul că și ei au muncit aceste pămînturi și nu numai cîteva zeci de ani, ci generații întregi, din moși-strămoși (de unde și termenul de moșie, de la moși), discursul său a fost scînteia ce a dat foc fitilului, aprinzînd vechea ură de clasă, mai dihai ca în anii '46–'47.

Înfierînd cu mînie proletară...

*

„Pămîntul rămîne pe loc mamă, nu-l poate lua nimeni“ — astea au fost cuvintele mamei spuse poate cu o anume speranță sau doar cu înțelepciune, cînd după ce au fost deposedați de arabilul de la calea ferată (care trecuse la „întovărășire“) au rămas și fără vie, cele 3,5 hectare, zestrea ei dată cu act dotal, fiind luate de CAP-ul proaspăt înființat.

S-au adeverit spusele mamei: n-a fugit de la locul ei via, Domneasca, Ciribașa, Gutuii, numai că din ea n-am mai primit nici un butuc înapoi în 1991 cînd s-a aplicat „Legea fondului funciar“ și nici în anii ce au urmat, pierzînd-o astfel pentru a doua oară.

Pămîntul a rămas pe loc, dar nici nu l-am mai putut lua înapoi...

*

Nicu a rînduit cu migală toate actele de proprietate ale pămîntului nostru, le-a depus la primărie, la prefectură și mi-a dat să păstrez la mine originalele. Cunoșteam bine unele

din actele astea, căci în anii copilăriei aveam o mare plăcere să mă strecor în camera din față unde se afla biblioteca, să răsfoiesc cărți și mai ales să cotrobăi prin rafturile în care tata ținea o sumedenie de acte de arhivă, ale bisericii, ale familiei, ale căminului cultural „Duiliu Zamfirescu" al cărui președinte era.

Căci în dosarul pe care tata scrisese, cu litere ovale, apăsate, aplecate spre dreapta „Acte de proprietate, pr. Radu Pătrașcu", se aflau adevărate comori: pagini acoperite cu șiruri de timbre care de care mai frumos colorate pe care le contemplam cu nemaipomenită plăcere și de unde mai „extrăgeam" cîte un timbru, să-l am mai la îndemînă în penarul meu cu pitici, alături de alte minunății ce posedam.

*

Actul dotal nr.865/1930, autentificat la Judecătoria Tg. Cucu, este cel ce mi-a impus cel mai mare respect — prin cele trei frumoase timbre — de 2,5 și 20 de lei — roșu, verde, albastru — cu regele Ferdinand sobru, solemn, semănînd cu tata mai ales la nas, barbă și mustăți.

Conținutul actului nu mă interesa pe atunci prea mult, dar acum cînd îl citesc mă simt înduioșată:

„Subscrisul Gheorghe Niculescu, proprietar (...) în vederea căsătoriei cu fiica mea Polixenia, contractată cu tînărul Radu Pătrașcu (...) declar că-i constitui dotă următoarea avere:

1 – 60 000 lei pe care i-am dat viitorului meu ginere la facerea prezentului act.

2 – 50 — cincizeci arii loc vie americană situat în Cîndești vecini cu (...) evaluat (...)

3 – 50 — cincizeci arii loc vie americană situat (...) vecini (...)

4 – 150 — o sută cincizeci arii, loc cu vie indigenă situat (...) vecini (...)

5 – Trusoul compus din obiecte casnice și lingerie (...)

Subscrisa Polixenia G. Niculescu declar că mă mulțumesc cu dota ce mi se constituie și de care voi fi recunoscătoare.

Subscrisul Pătrașcu Radu declar că mă mulțumesc cu dota ce i se constituie viitoarei mele soții (...)

*

Și următoarele acte de donație făcute mamei de tatăl ei, prin care i se mai dădea un hectar și jumătate de vie americană și cincizeci de ari teren arabil, sînt acoperite cu timbre de tot felul, dar nu la fel de frumoase ca primul act.

Se pare însă că de-a lungul vremii — cei trei gineri ai lui Gheorghe Niculescu, între care și tata, s-au considerat nedreptățiți față de via mai multă, mai bună pe care socrul lor a rezervat-o băieților și mai ales lui Gogu, răsfățatul mezin, căci discuții pe tema asta am auzit de multe ori în familie.

Chiar dacă tata-mare mai adăuga din cînd în cînd cîte un petec de pămînt la zestrea fetelor, ginerii tot nemulțumiți erau — că de ce lui Gogu și Ion le-a dat din Domneasca mai mult, mai la drum... că...

Mama și tanti Victoria care îl iubeau pe Gogu, ca și părinții lor, căutau să împace lucrurile.

*

Cei 40 de moștenitori din Hînguleşti. În anul 1940 tata a cumpărat de la moștenitorii Miloș și Gheorghiu 3 ½ hectare pămînt arabil situat în punctul „calea ferată“ vecini cu Zamfira Vasilescu, cu (...) și 5 000 metri pătrați loc pădure în punctul Gurguiata, comuna Tîmboești.

Actul de vînzare-cumpărare, autentificat la Tribunalul Rîmnicu Sărat, a fost studiat de mine cu multă plăcere și curiozitate întrucît era presărat cu șiruri lungi de timbre verzi, mov, portocalii, cu portretul regelui Carol I (7 lei) și

timbre albastre de 2 lei cu imaginea unui pilot cu nasul lung cît fața ce împărțea în două capul țuguiat, strîns sever sub cască. Actul cuprindea și o pagină întreagă în care sînt înșirați cei 40 de moștenitori ai defuncților, de la care tata a cumpărat pămîntul, și care și-au dat acordul punînd degetul înmuiat în tuș violet — ceea ce dădea paginii o anume strălucire.

Dar istoria cumpărării acestui pămînt avea mult farmec — și tata ne-o spunea uneori punctînd momentele tragi-comice ale unor episoade, care au fost destule.

Chiar cumpărarea pămîntului a fost o victorie — mai ales a lui tata-mare — care, sfătuindu-și ginerele, a luat în calcul și concurenții la cumpărarea pămîntului (între care și niște avocați din Rîmnic unși cu toate alifiile) și nu au mai așteptat ca tîrguiala să se facă la judecătorie, unde erau convocați moștenitorii, care cînd veneau, cînd nu veneau, ci au mers ei doi cu docarul la Hînguleşti. S-au tîrguit, au cumpărat, au încheiat actul.

— Să-l fi văzut pe socru-meu, în docar, trecînd prin fața judecătoriei — cînd ne întorceam de la Hînguleşti — salutîndu-se reverențios și puțin zeflemitor cu avocații care, înșirați pe scări, se uitau în zare, așteptîndu-i pe moștenitori.

— O să stați voi mult și bine aici, că pămîntul s-a vîndut...

Autentificarea actului de vînzare trebuia făcută la judecătorie și cei 40 de moștenitori în păr trebuiau să fie de față. De cîte ori se stabilea un termen moștenitorii veneau cu căruțele, cu trenul, de pe unde erau împrăștiați, dar de fiecare dată se întîmpla ca unul sau altul să fie lipsă, judecătorul nu semna, îi chema la o altă dată. Și începea o ceartă, vecină cu păruiala, între moștenitorii veniți și familiile celor din care cineva era lipsă la apel.

— Dice, n-ai adus-o fă pă Bălaşa, că, uite, noi lăsarăm boii în cîmp şi plugul în brazdă — şi venirăm.

— Păi au apucat-o durerile facerii pă Bălaşa. A dus-o bărbat-su la spital că vine copilu' de-a-ndoaselea.

Au mai fost cîteva episoade, asemănătoare... că ultima oară era pe moarte unul din moştenitori, vîrstnic, foarte bolnav; l-au adus cum au putut, pe braţe (că altfel procedura cu moştenitorii trebuia reluată).

S-a semnat în sfîrşit. Bătrînul a fost întins în căruţă, nepotu-su s-a închinat mulţumit (îi pregătise cele cuvenite ultimului drum). Numai că cel în cauză s-a înzdrăvenit destul de bine ca să se poată însura cu o văduvă tinerică şi harnică.

Pămîntul ăsta, cu poveştile lui, nu ni s-a mai dat înapoi, căci după expresia unei slujbaşe a primăriei „s-a termenat pămîntul“.

Străinaşii

Timbru statistic. Un timbru deosebit — 25 bani timbru statistic — pe actul întocmit în 1924 de cumpărare a pogonului de pădure de către Micloş (de la care apoi, în 1940, l-a cumpărat tata).

Aş putea spune că iubeam timbrul ăsta de 25 de bani (cu portretul regelui Ferdinand sobru, privind gînditor, semănînd cu tata, căci dovedea negru pe alb că familia noastră are şi pădure, la Gurguiata cea îndepărtată şi misterioasă.

*

Am mers în 1991 cu Nicu şi cu Domnul Petrică Vultureanu să ne „recuperăm“ pădurea. (Şi domnul Petrică avusese tot un pogon.)

Mai întîi la primăria din Tîmboești — unde ni s-a spus că nu am fi în evidențele cu pădurea.

— La noi nu figurați, ni s-a spus, după o primă cercetare a unor registre.

Am mers apoi la Dumitrești, Tărcheşti... nu figurați, nu figurați... nu figurați.

Oare să nu fi avut noi un pogon de pădure?

Oare am visat eu un act şi un timbru cu Ferdinand... şi pe unde l-a răsturnat calul, pe tata, cînd căra buşteni, dacă nu la Gurguiata? Şi unde l-a înțepat bărzăunele pe Nicu, cînd s-au dus să aducă lemne *din pădurea noastră*?

Dar fiindcă atunci, în 1991, oamenii din primării erau mai binevoitori, mai respectuoşi (încă nu luase atitudine împotriva foştilor proprietari Președintele țării), tot umblînd din primărie în primărie în zona aceea, ne-am găsit noi şi Petrică Vultureanu în nişte terfeloage vechi şi hărtănite din arhiva primăriei Tîmboeşti într-un capitol intitulat „STRĂINAŞII".

Am înregistrat cererea de restituire sub nr. 859/8 martie 1991 şi ne-am întors victorioşi acasă, că am „recuperat" pădurea.

Pe drum, Petrică — invalid de război — ne-a povestit întîmplări de pe front.

Veseli, am ciocnit sub şopron un pahar, Mariana Vultureanu a venit cu nuci şi covrigi.

*

Au trecut 11 ani de atunci.

Petrică n-a mai putut aştepta, se odihneşte de mult sus, în cimitirul de pe deal — pe mormîntul lui înfloresc bujori roşii.

Pogonul nostru de pădure de la Gurguiata sau ce o fi mai rămas din el nu l-am mai primit înapoi.

Dar a fost minunată ziua aceea de primăvară în care am alergat pe meleagurile Gurguiatei și ne-am găsit figurînd la „STRĂINAȘI“.

Via Popii

Am primit 60 de rînduri de vie aproape de Via Popii. O vie bătrînă din lotul școlii, de care plaineștenii s-au ferit; știau că se muncește greu, că în ea nu putea intra tractorul pentru arat și stropit; iar soiurile... amestecate, fără căutare.

Din rîndurile astea a mai dispărut o postață dinspre drum, cînd cei ce ne-au furat spalierii, grăbiți tare, au smuls și butucii din pămînt. Alt rînd ni s-a luat cînd s-au mai făcut niște calcule cu drumurile de acces în vii. Nu știu ce nu i-a ieșit bine tehnicienei și a mai luat ceva din via noastră.

Și aplicarea coeficientului de la 1 la 4 (față de arabil), prevăzut de lege pentru viile tinere, modernizate, cu soiuri selecționate, la bătrîna și cioturoasa noastră vie l-a necăjit atunci pe Nicu.

Dar noi am început să o îndrăgim, așa amestecată și înierbată cum era; locul e frumos, aproape de Via Popii (cum au numit plaineștenii zona în care, în primii ani de colectivizare, tata împreună cu mai mulți oameni de nădejde au plantat vii, care acum sînt frumoase și roditoare).

Lîngă rîndurile noastre a primit 25 ari de vie și Șerban, în locul terenului arabil din spatele casei lui (ce a aparținut bunicului său, preotul Pandele Manolescu) și pe care Comisia l-a „repartizat“ altcuiva din sat, care, destul de iute, l-a și vîndut.

*

Am început să completăm spalierii lipsă, să punem sîrme noi, ba chiar să facem planuri de plantare a golurilor, să „reîntinerim“ via.

Şi ce planuri straşnice am făcut cu bătrînul Bran, toamna (cînd intram prin mohorul ce năpădise locurile cu lipsuri) culegînd ciorchinii mărunţei de pe butucii pricăjiţi, pierduţi prin bălării.

Cu Bran (cam ţigan) ne-am ajutat un timp la vie, cu el, cu familia lui mare şi veselă, numai că el era bătrîn, locuia în alt sat, şi grozav îi plăcea licoarea aurie din pahar pe care Nicu i-o servea zilnic: dimineaţa ca să capete „coraj", în timpul zilei ca să prindă putere, mai pe seară, de obosealã. Şi Nicu nu-l putea refuza, căci şi el îl îndrăgise pe bătrînul ăsta băutor, vorbăreţ, uituc şi cam mincinos.

Am auzit de la Bran şi ai lui o mulţime de poveşti, întîmplări... cugetări...

— Să vezi, domnişoară, ce vie o să facem noi aici, îmi spunea el: o să sap gropile la toamnă, înainte de a da îngheţul — gropi adînci, socotite, de atît pe atît. Şi îmi arăta măsurînd cu pasul rar, tacticos ce distanţă are să lase între gropile ce o să le sape la toamnă şi de la cine are să procure butaşii, cît de lungi au să fie, ce soiuri o să plantăm.

Mă bătea soarele în cap, mă înţepa mohorul ce mi se agăţa de haine — doream să terminăm mai iute culesul, dar îmi plăceau şi mie visele lui, care semănau cu ale mele.

Că doar şi tata-mare a plantat vie, şi tata... poate şi noi o s-o facem.

Leac pentru coastele rupte — de la Iulică, băiatul lui Bran. A venit o ploaie, cu clăbuci, ne înghesuim în coliba improvizată de Bran la răzor.

Mariana V. se plînge că o cam doare o coastă — s-a împiedicat într-un arac şi a căzut.

Iulică îi dă un leac „garantat".

— Cauţi un vas de aramă, răzui cu cuţitul, în fiecare zi, cîte un vîrf de deget de pilitură pe care o bei pusă în vin dimineaţa şi seara timp de o săptămînă.

— Poți s-o bei și în țuică? întreabă Sandu.

Poți, zice Iulică: Sandu se luminează, ăsta ar fi un motiv serios de a se cinsti dimineața, nevasta n-o să-l mai poată cicăli cum că se aghezmuiește din zori, coaste are, îl mai și dor.

Dar plouă, plouă, plouă, cîinele alb, flocos, ce s-a adăpostit lîngă noi, se scutură împroșcîndu-ne; în colibă miroase a cîine ud, autentic.

Aura, fata Icăi, se frămîntă că ploaia a luat fața strugurilor din lădițe, pe care i-a pregătit să-i vîndă în București — și-a pus multă nădejde în vînzarea lor.

— Lasă, coană, o liniștește Cotletul (ginerele lui Bran), o ieși soarele, pîn' diseară se zbicesc ei.

Lîngă mine, udă leoarcă, Sofia; ea n-a avut pămînt, a primit cinci rînduri de vie fiindcă a lucrat la „colectivă". S-a zbătut și a obținut rîndurile astea în „Via Popii" unde a plantat tata.

— Că io i-am spus lui domnu' Nicu să nu primească din via bătrînă a școlii, că și mie au vrut să-mi dea acolo, dar n-am primit-o, că se muncește greu, cu spatele.

— Păi Nicu nu a prea avut ce alege... voi ați avut.

Și Sofia povestește: „Eu am lucrat în echipa lu' Părintele, cînd s-au plantat viile astea unde am luat acum lot." (Ea muncea și la noi și cînd aveam pămînt, pînă la colectivizare.)

(...) Și i-au dat cinci rînduri și lui Baciu care lucra și el cu noi atunci la plantat, da ce mai înjura cînd, după ce terminam lucru, îl vedea pe Părintele că mergea pe rînduri, se apleca, se uita la fiecare butuc, mai îndrepta ceva sau îl punea din nou.

— Ce tot moșmondește și Popa, că doar nu e via lui.

Și mama îl cam certa atunci că venea tîrziu, după ce se termina ziua de muncă, mai zăbovea pe cîmp, să mai cerceteze, să mai vadă butașii.

— Mai lasă-i pe ei — nu mai sta toată ziua pe acolo, că mai intri și în gura lor că îi ții prea mult la muncă.

Tata tăcea, dar făcea lucrurile așa cum știa el că trebuie făcute, chiar dacă nu era via lui.

A iubit ca pe un lucru sfînt pămîntul, munca pămîntului o făcea cu drag, cu tragere de inimă, era pentru el un ritual, o rugăciune.

Via de pe dealul chel. Și Nina, nevasta lui Sile Ionescu, micuță dar harnică și inimoasă, își aduce aminte de tata, de anii cînd s-a plantat pe aici via. Anii în care oamenii care rămăseseră fără pămîntul lor, băgați cu forța în colectiv, nu mai aveau chef să planteze ceva; lucrau în silă.

— Păi cum l-o mai trage inima pe părintele nostru să mai puie vie, zicea Marghioala Alexandru, cînd am rămas fără viile noastre.

(...) Că n-o să mai bem noi vin după dealu' ăsta chel (...) da mi-e cam rușine să plec acasă cînd văd că Părintele muncește pe urma noastră.

Din Via Popii plaineștenii au băut vin, au vîndut din ce-au dosit și au trăit.

Am avut un fel de amărăciune, un regret că nu am izbutit ca o parte cît de mică să ni se dea — dacă nu din via ce a fost a noastră, barem din cea plantată de tata mai tîrziu.

Să călcăm pe pămîntul pe care ai noștri l-au muncit cu atîta dragoste, pe locurile ce ne-au fost dragi nouă și lor, ce fac parte din viața noastră. Ca să căpătăm putere.

Tata n-a vîndut din pămînt nici o palmă

(...) Tata nu s-a îndurat să vîndă nici o palmă de pămînt, cu toate că de multe ori a avut mare nevoie de bani.

A donat cîteva prăjini, la rugămințile unor cîndeșteni care își aveau curțile pînă în via noastră, Domneasca — „să aibă să pună o brazdă de ceapă", cum îl ruga o femeie de pe ulița aceea.

Am auzit că în 1991 unii din ei au obținut de la Comisie vie în continuarea acelor prăjini din via noastră, spunînd că au cumpărat acolo de la noi.

Cu martori puteau obține orice.

A avut mare nevoie de bani, în cîteva rînduri. Odată, atunci cînd s-au adunat impozite mari, eram chiaburi, aveam sechestru pe casă, au vrut să ne-o ia.

Tata era plecat la Agigea, la sanatoriu. Nicu făcuse septicemie după ce penicilina ce i-o injectaseră doctorii (fusese cumpărată la negru cu preț mare) se dovedise a fi zahăr pudră.

Bunica Ruxandra, mama tatei, tanti Victoria, iubita soră mai mică a mamei, veniseră la noi înspăimîntate de ceea ce se întîmpla cu Nicu, de ceea ce urma.

În camera mare din mijloc, o echipă, Garda financiară regională — perceptorul satului și alți cîțiva inși. Perceptorul de atunci, om de sat, completa niște formulare, le întindea mamei — ea le semna cu mîna din care-i lipseau două degete — plîngea, cu gîndul la Nicu, nu la casa ce ne-o lua statul.

Teancuri de formulare erau întinse pe mașina de cusut și pe masa de scris a tatei.

A apărut deodată, în pragul ușii (poate fusese acolo și urmărise ce se întîmplă) Ruxandra Pătrașcu, mama tatei.

— Cîinilor, cîinilor, blestema-v-ar Dumnezeu de cîini, îi moare băiatu' lui fiu-miu și voi vreți să-l lăsați cu copiii ăștilalți pe drumuri. O să vă plătească, o să vă plătească el cînd o veni, o să-l ajut, vînd oile...

Micuță, slăbuță, cu părul alb, bocea, promitea, striga la cei de la garda financiară — ce o priveau înlemniți.

Omul de sat continua să scrie cu ochii plecați.

A căpătat curaj și tanti Victoria, care s-a îndreptat către cel ce părea a fi mai mare peste ceilalți (și poate așa o fi fost), l-a prins de mînă, l-a tras, l-a rugat și el a mers după ea, puțin încurcat.

L-a dus în camerele dinspre biserică și i-a arătat ghipsurile. Ghipsurile în care luni și ani Nicu stătuse imobilizat.

Nu știu de ce rămăseseră acolo cîteva din ghipsurile lui (cu forma întreagă a piciorului stîng, cu partea de sus, ca un corset, mai sus de brîu) pe care le schimba din trei în trei luni.

— N-a putut plăti la timp, că a avut cheltuieli mari cu boala băiatului, cu operațiile... da o să plătească... așteptați să vină el — îi spunea tanti înlăcrămată, cu glas rugător.

Nu știu ce anume din toate astea i-au făcut să amîne executarea silită pentru care veniseră atunci.

Nicu a trăit.

Tata a vîndut boii, a mai împrumutat, dar n-a vîndut pămînt.

Pușca ascunsă în araci, cu glonț pe țeavă. Nicu a stat mulți ani în sanatorii de boli osoase la Agigea, Vidra, Florești; operat și iar operat, și iar ghips, și iar operat.

Mama și tata mergeau la el pe rînd, cînd era operat, să-i plătească pe doctori sau să-i ducă de mîncare (erau anii cu foamete mare, după un șir de ani cu secetă) și spitalele nu puteau face față, trebuia adusă hrană de acasă.

Trenuri supraaglomerate, ce se schimbau la Buzău și Făurei — furturi (lui tata i-au tăiat buzunarul și a rămas

fără banii pentru doctor — cînd a mers pe scările vagonului între Făurei și Constanța).

Își făcea griji și pentru noi care rămîneam acasă — eram în pericol; se spărgeau case, se jefuiau gospodării — tîlharii aveau arme rămase după abia terminatul război; nu ne putea lăsa în voia sorții.

Ne pregătea să putem face față diverselor situații: ne lăsa arme cu glonț pe țeavă, învățîndu-ne să tragem în cazul în care vom fi atacați. Se baza pe Amalia, fata lui mai mare, mîndria lui, care asculta atentă, amănuntele legate de momentul cînd trebuia să apese pe trăgaci.

Armele erau așezate în mai multe locuri ale casei și în curte. O pușcă cu glonț pe țeavă era ascunsă în sarcina de araci din fața cuptorului de pîine; glonțul pornea dacă trăgeam de sfoara ce ieșea din araci și care era legată de trăgaci. Altă sarcină de araci — cu aceeași încărcătură — era la pragul odăilor dinspre biserică. În casă erau alte arme.

Mama, fricoasă, nici nu se uita cînd făceam instructajele astea, eu și Marieta — mai mici — nu înțelegeam tot ce ar fi trebuit făcut, îmi însușisem doar „programul" cu puşca din araci.

Dar el o lăsa pe Amalia, ea știa toate „programele".

Toate ni se păreau firești pe vremea aceea.

Un ciorap pe mare. De la unu din drumurile făcute la Nicu la sanatoriul Agigea primăvara, devreme, tata s-a întors purtînd numai un ciorap, pe celălalt îl dusese vîntul, îl înghițiseră valurile Mării Negre; ne-a povestit că a dorit să facă o baie în mare, dacă tot e pe-acolo.

A mers în spatele sanatoriului, a făcut baia în apa rece. „Ești ca un copil, Radule, te-ai fi putut îmbolnăvi", îl certa mama privindu-l cu duioșie. Cînd s-a îmbrăcat a văzut că-i lipsește un ciorap. Îl luase vîntul. L-a încălțat pe cel ră-

mas, fără să-şi dea seama că purtînd haine negre, pantofi negri, piciorul alb, fără ciorap se vede ciudat.

— Dar puteai să nu-l mai pui pe cel rămas. Ce-or fi zis cei ce te-au văzut umblînd aşa.

– Uite, că nu m-am gîndit la asta — a răspuns tata, încîntat că a făcut totuşi baie în Marea Neagră.

Sculptura catapetesmei. Bani, bani, bani. Cînd intru în biserica din Plaineşti, viţele de vie cu struguri sculptaţi pe catapeteasmă şi leii, de la scaunul împărătesc, îmi amintesc de sculptorul Covlescu — ce a stat la noi în casă cîteva luni, pînă a terminat lucrarea.

Un om politicos, tăcut — mă lăsa să mă uit cum lucrează. Avea mustăţi cînepii, o faţă slabă, ochi albaştri, pătrunzători.

Se ridica uneori din locul unde ceasuri întregi modela lemnul, îşi ridica braţele lungi şi slabe — mi se părea că se deşiră şi va trece prin tavan —, venea spre scăunelul pe care stam cuminte urmărindu-l cum sculptează, îmi zîmbea răscolindu-mi uşor bretonul şi iarăşi se apleca să mîngîie cu nişte dăltuţe mici boabele rotunde ale strugurilor de lemn.

Cînd a terminat lucrarea, tata a cerut banii pentru plata sculptorului de la mandatarul ctitorului Marin Nicolaescu — dar acesta a refuzat să-i dea — au fost destule frecuşuri între ei pînă s-a terminat biserica.

— Ce sînt strugurii ăia pe catapeteasmă, ar fi zis printre altele mandatarul.

Sculptorul trebuia plătit — suma era mare, oamenii din sat nu erau prea avuţi, dădeau şi ei cît puteau.

Atunci a vrut tata să vîndă ceva pămînt, dar nu s-a îndurat. A vîndut din vitele noastre şi vinul mult sub preţ

unor negustori brăileni aduși de Stoleru ce știa că tata este la ananghie.

A plătit... dar n-a vîndut din pămînt.

Comoara de la Domneasca. „DUPE ce li s-a citit acest act din cuvînt în cuvînt în auzul și în fața lor (...)

DUPE care am pus pe părți și scriitor de a semnat în prezența noastră (...)“

Așa e formulat actul încheiat în anul 1922 prin care Gheorghe Niculescu (tatăl mamei) cumpăra:

„a — un hectar cu puțină vie și pomi fructiferi pe el

b — ca cincizeci de arii loc cu puțină pădure pe el situat la punctul zis CIUCUR — de la Neacșa Popescu, în zona Domneasca. Locul are ca vecini pe Ștefan Pavelescu, Ștefănache Andrei, drumul și cumpărătorul“.

*

După cîțiva ani Pavelescu a vîndut tot pămîntul.

Via Domneasca (atît de disputată și împărțită de unii și de alții după '91, străini de familia noastră) a fost cumpărată de tata-mare de la Ștefan Pavelescu împreună cu o casă mare și întunecată aflătoare în vie. În casa asta a trăit pînă la moarte (așa cum era clauza din contractul de cumpărare a pămîntului) soția lui Pavelescu.

A trăit mulți ani în pustiul ăla doamna Pavelescu; micuță, delicată, distinsă, sprintenă la mers și la vorbă, cu niște ochi verzi, iscoditori, asemănători ochilor mișcători ai vulpii roșcate ce o purta la gît și de care îmi era tare frică.

Venea pe jos, din cînd în cînd, în vizită la mama; pentru asta trebuia să meargă vreo cîțiva kilometri prin vii și pe uliție pustii purtîndu-și cu grație geanta, umbreluța și nelipsita vulpiță roșcată la gît.

Mi-o amintesc bînd cu sorbituri mici cafeaua dintr-o ceşcuţă cu desen delicat, un joc de linii negre şi cafenii.

*

Marieta a luat trei din ceşcuţele astea de cafea, cînd a plecat în lume, şi a făcut un anume legămînt cu cei rămaşi aici.

*

S-a zis că Pavelescu ar fi cumpărat aur şi bijuterii după ce a vîndut proprietăţile.

A murit subit, puţin timp după asta; s-a bănuit că s-ar fi sinucis sau ar fi fost...

Nu s-au aflat prea multe.

Galbenii, bijuteriile sau banii din vînzarea pămîntului n-au mai fost găsiţi după moartea lui, iar soţia, „madam Pavelescu", a trăit modest, tot restul vieţii, în casa din via Domneasca (cumpărată de tata-mare).

Ani de-a rîndul a fost căutată „comoara" ce se bănuia că ar fi fost îngropată pe undeva prin vie...

Mama ne povestea că şi tata-mare a crezut în zvonul ăsta şi a pîndit, mulţi ani în noaptea de Sînziene, să apară flăcările deasupra comorii.

Mai erau şi nişte nopţi de iarnă, în care tata-mare, înfăşurat în şubă, împreună cu Ursu, cîinele lui credincios, cu puşca de vînătoare în spate, înotînd prin nămeţii grei ce acopereau Domneasca, se ducea în anumite locuri bănuite — „La trunchi" —, aşteptînd să apară „semnele".

Tata zîmbea cînd auzea poveştile cu comoara îngropată la Domneasca, nu le credea.

După mulţi ani, prin '60–'62 cred, cînd viile noastre, inclusiv Domneasca, erau de mult intrate în „patrimoniul" Gospodăriei Agricole Colective, am citit în ziarul *Scînteia*

că, „în punctul de vie numit Domneasca" din Cîndești, colectiviștii aflați la prașilă au dat peste o comoară (cercei, inele, galbeni) care a fost „inventariată" de autoritățile chemate în grabă la fața locului și depusă la muzeul din Focșani.

Cît de degrabă au fost anunțate acele autorități locale, cît de degrabă or fi plecat apoi ele, cu comoara în spate, să o depună la muzeu, nu știu.

Martorii acestei întîmplări s-au ferit să vorbească căci pe atunci era interzis să deții aur — se făceau ani grei de închisoare dacă deținei ceva peste un anumit gramaj sau dacă îl aveai sub formă de „cocoșei" (galbeni de aur).

*

Comoara a existat totuși... Fusese îngropată sub răzor, lîngă nucul mare din via noastră, Domneasca.

N-a fost să fie a noastră. Și chiar cred că nu trebuia să fie — cine știe ce taine, blesteme, legăminte fuseseră îngropate o dată cu ea. Dumnezeu ne-a ferit de ele.

Numai Domneasca a fost a noastră.

Comori în viile noastre. Alte comori au luminat — și nu numai în noaptea de Sînziene — pămînturile noastre pe care au trăit, iubindu-le cu patimă, muncindu-le cu dragoste părinții noștri și cei de dinaintea lor.

Comori de iubire legate tainic de Domneasca, de Gutui și de Lanurile de la calea ferată, ce apar adesea în visele mele. Comori tainice, adevărate, ce nu ni le poate lua nimeni, la care mă gîndesc, pe care le chem „ca să-mi pot ține curajul". Și cînd îmi e dor.

Nucul de la Domneasca, de lîngă răzorul sub care a stat îngropată comoara, este pentru noi altfel de comoară, o co-

moară cu amintiri; un nuc tînăr, falnic, puternic, cu trunchiul înalt, scoarța alburie, netedă, pe care se puteau zgîria mesaje de dragoste, de sub poalele căruia fluieram seara ca să mă audă cineva.

Nicu a desenat, pe trunchiul lui, cîteva însemne magice, la care mă uitam uneori încercînd să le dezleg misterul, sau să-mi treacă dorul cînd el era departe.

Tata la stropit în Domneasca. La umbra răcoroasă și deasă a nucului ce ne apăra de vipie, așterneam masa de prînz; cu tolba de stropit în spate, tata apărea dintre butuci, pășind domol, cu un aer mulțumit, ușor zîmbitor.

Îi turnam apă în mîinile făcute căuș, și-o arunca pe față, pe gît, apoi se spăla cu grijă, înlăturînd pulberea fină de la soluția albăstruie de piatră vînătă ce i se depusese pe mîini.

Se așeza lîngă noi, mînca fără grabă, cu plăcere — masa era un ritual ce se respecta și pe cîmp. Ciorba de fasole acrită cu zarzăre, ouăle răscoapte, laptele bătut, brînza, toate aveau un gust, o savoare pe care nu le-am mai găsit de-atunci...

Se trăgea apoi mai deoparte, să se odihnească, își punea mîinile sub cap, închidea ochii. „Mă întind cîteva minute" și chiar că minute erau; pînă terminam cu strînsul mesei și spălatul castroanelor de lut, tata se ridica calm, odihnit, ca după un somn bun, își potrivea tolba de stropit în spate, dispărea, înghițit parcă de marea tremurătoare de frunze verzi ale viei.

Valuri de dogoare fierbinte mișcau în zare lăstarii aurii, flăcări aprinse peste marea verde.

Tatăl nostru

La porțile seminarului Sfîntul Grigore Decapolitul din Craiova, candidați cîtă frunză, cîtă iarbă pe 28 de locuri, și

mai mult de jumătate din ei... fii, nepoți, frați de fețe bisericești cu grade mari și mici.

Pentru a-i mai rări și mai ales pentru a înlesni celor care trebuia să intre neapărat, diriguitorii examenului au instituit o sită deasă la două probe eliminatorii — muzica și vizita medicală — la care au fost declarați respinși cam jumătate din candidați.

Tata povestea cum și el a fost la un pas de a fi scos din concurs.

O rugăciune l-a ajutat să treacă.

*

Cînd i-a venit rîndul, a intrat cam înfricoșat, obosit după orele de mers cu trenul clasa a II-a, dormitul prin gară.

Comisia — figuri solemne, rigide.

Profesorul de muzică — sever, distant:

— Repetă tinere, ce auzi!

Do – mi – sol – do...

— Descifrează solfegiul!...

Tata nu avea o voce prea puternică, nici cultivată, numai ce prinsese în cele patru clase de liceu la orele de muzică.

— Are coarda La slabă, și-a dat verdictul muzicologul, după proba cu diapazonul. Următorul!...

Numai că un preot de la masa comisiei, care se uitase atent la cei șase candidați (mai tîrziu a aflat că era un prelat de rang înalt în ierarhia bisericească și doar din întîmplare a intrat cînd au dat proba de muzică cei șase cu litera P), a pus mîna peste foile pe care tocmai le completa secretarul comisiei și s-a adresat candidatului:

— Băiete, cîntă ceva, ce știi tu.

Poate acel prelat, preot totuși, o fi citit, o fi văzut ceva la tînărul subțirel, înăltuț, cu ochi pătrunzători, mîini bătă-

torite de muncă, haine modeste, cam strîmte, dar curate, o fi văzut în el un preot. Şi i-a mai dat o şansă.

Candidatul, Radu I. Pătraşcu, şi-a împreunat mîinile şi a început încet să cînte:

Tatăl nostru
Carele eşti în ceruri
Sfinţească-se numele Tău...
(...) Pîinea noastră
Cea spre fiinţă
Dă-ne-o nouă astăzi...

Ca apoi, parcă uitînd de comisie, vocea să devină caldă, pătrunzătoare, limpede:

Şi ne iartă nouă
Greşalele noastre...

Nu era o voce amplă, dar avea o anumită gravitate, sinceritate.

După cîteva clipe de tăcere, a intervenit medicul:

— De ce-mi vii cu ochii ăştia roşii?

(Avea motive să-l elimine, după fumul, praful, orele dormite prin gări, ochii i se cam iritaseră, făcuse conjunctivită.)

Verdictul a fost însă dat tot de acel prelat care s-a adresat aspru candidatului:

— Să ai grijă de ochi, să te tratezi, altfel te dau afară din internat.

Asta însemna că hopul cu probele de muzică şi medicală a fost trecut.

După examenul scris şi oral, s-au afişat rezultatele:

Radu I. Pătraşcu era al doilea pe lista afişată cu cei 28 de candidaţi admişi, în ordinea mediei, după probele scrise şi orale.

Obținuse medie mare Radu I. Pătrașcu ce făcuse primele patru clase de liceu stînd la gazdă într-un sat, Plevna, la 5 km de Rîmnic.

Taxele școlare erau mari, părinții nu-l puteau ține în oraș. Își plătea cazarea ajutînd gazdele la muncile cîmpului înainte și după orele de școală; mergea zilnic mai mult de 10 km pe jos.

Dilema. La aceeași probă de muzică — tot la litera P — un băiat frumos, spilcuit, elegant, a luat cîteva note false.

Jenați, membrii comisiei s-au privit; băiatul era fiul unui vicar episcopal.

Ca să iasă din încurcătură și lui i s-a spus:

— Cîntă ceva, tinere.

Și băiatul a cîntat.

Poate tot cu o notă–două false, dar zîmbitor, plin de încredere, cu voce puternică:

Trecui Valea Două Cepe
Mă-ntîlnii cu două fete,
Două fete-n haine nouă,
Să le iubesc pe-amîndouă.

S-o iubesc pe cea mai mare?
Cea mai mică-mi place tare.

Și băiatul a continuat — cu patos — fără să bage de seamă că membrii comisiei ascultau jenați acest cîntec de lume... cam nepotrivit împrejurării.

Poate siguranța cu care și-a susținut recitalul, poate ușoara notă de veselie adusă de cîntecul lui în sobra adunare, poate altceva au făcut ca el să treacă totuși proba de muzică și apoi și celelalte probe. Și să devină un teolog care poate în viață o fi mai avut dileme legate de „fete-n haine nouă"...

Iunie 2002

Marieta: Mi-am reamintit şi eu cum tata, cînd venea de la Focşani, aducea întotdeauna în geantă pîine proaspătă. Obiceiul şi l-a păstrat şi mai tîrziu cînd deja boala începuse, iar noi eram acolo cu copiii în vacanţă. Înainte de a-şi scoate haina, făcea acelaşi gest — deschidea încet geanta, ne întindea pîinea cu ochii uşor zîmbitori.

Gesturi ce la priveam firesc, le acceptam ca normale, acum le retrăiesc doar în amintire şi îmi pare rău că nu am zăbovit mai mult asupra lor atunci.

Pălăria neagră, cu pană, a mamei. Lucrurile rămase de la mama ne-au purtat noroc, nouă şi altora... Unele şi-au continuat cu strălucire menirea chiar şi după ce mama nu mai era. Una din pălăriile ei — cea neagră cu pană — a călătorit şi la Paris. I-o dădusem Gabrielei C., care, prin '93–'94 cred, fusese invitată la nu ştiu ce expoziţie... vernisaj, şi apare într-o fotografie făcută în saloanele Ambasadei Române; pălăria mamei, purtătoarea ei Gabriela şi Caius Dragomir — pe atunci ambasador — au, toţi trei, un aer semeţ triumfător. Se părea că pălăria asta, purtată de mama în tinereţe, îşi încheiase definitiv cariera, în '40–'42, cînd a fost pusă în şifonier, alături de alte lucruri pe care nu le mai purta. A aşteptat cuminte, neroasă de molii, mai mult de 40 de ani. M-am uitat lung la fotografia făcută la Paris; pălăria avea un aer schimbat... pana avea altă poziţie... (mă ducea cu gîndul la Mihai Viteazul).

Prin '83–'84, cînd mama era aproape pierdută, am adus pălăria şi alte lucruri ce ar fi trebuit ca în caz de...

I-am arătat-o mamei într-o zi: a netezit-o uşor cu mîna, a zîmbit şi mi-a zis:

— Nu mai port eu mamă, de-astea... acum... şi mi-a aşezat-o uşor pe cap.

*

În dimineața senină de iunie, cînd sufletul mamei s-a ridicat ca un abur spre cer, Amalia, ce o veghease pînă în ultima clipă, i-a pus pe cap un baticuț negru, ușor, așa cum purtase mama în ultimii ei ani.

*

Venise la poartă o femeie necunoscută, cam gîrbovită, zicea că e de la Căiata; m-a rugat să-i dau ceva de îmbrăcăminte „da să fie de-a coanei priotese“; am vrut să-i dau un capoțel nou, mama nu mai apucase să-l poarte. M-a refuzat hotărîtă:

— Dați-mi ceva ce a purtat coana prioteasă, ceva cît de vechi, da să-l fi purtat ea.

Am căutat într-o legătură cu lucruri vechi, i-am arătat un ilic de lînă și o băsmăluță. Mi le-a luat repede din mînă, bucuroasă:

— Nu am îndrăznit să vă cer, credeam că nu mai aveți, da tare aș fi vrut să-mi dați un tulpan de-ăsta de-al ei.

Și din mulțumirile, urările de sănătate, amestecate cu lacrimi și reproșuri la adresa noră-sii — „care spăla rufele cu leșie tare de ardea“, am înțeles că mama îi dăduse demult o basma albă.

— Seceram la grîu — aveam un păr lung ce-mi trecea de șale, era vipie mare, cînd mi-a dat tulpanu'; era bun ca sufletu' coanii priotese, mă înfășuram cu el la cap — îmi lua durerea cu mîna... Rămăsese numai urzeala din el, i-l dam și lu' cumătra Stănica cînd o luau durerile de pe urmă...

N-am mai înțeles dacă tulpanul pierise de la fiertul cu leșie, sau „hoața de cumătră Stănica“ îi făcuse felu'...

Rochii de doliu, de nuntă și copci. Nu prea aveam rochii de doliu potrivite, atunci, în iunie 1985; cele făcute cu 11 ani în urmă, după tata, cam strîmte, supraelastice...

Era cald... dar nu era timp, nici...

Cînd am deschis şifonierul mamei, pe umeraş, rochia neagră de triplu voal, pe care şi-o lucrase cu 40 de ani în urmă pentru nunta unchiului Gogu; mai tîrziu, cînd îi scosese broderia albă, o purtase şi ca rochie de doliu.

Îmi venea perfect; plăcută, lejeră, o simţeam pe mama cînd o îmbrăcam...

Am găsit şi rochii negre, elegante, voaluri bogate, lucrate din materialele cele mai bune şi mai frumoase, pe care tata-mare le-a comandat pentru fetele şi nepoatele lui, cînd a murit mama-mare. Stăteau cuminţi pe umeraşe (nedecolorate, neciupite de molii, fiecare cu cordonul ei — poate doar cu cîte o pată de la ceară), aşteptînd să mai poată fi de folos.

Parcă mama s-ar fi gîndit la noi...

Marieta şi-a pus în valiză una din ele cînd a plecat în Franţa, cu gînduri...

„Am stat într-un timp la o mînăstire, ne-a povestit peste ani (...) Am avut noroc cu rochia mamei, era cea mai potrivită... pe atunci nu aveam cu ce să-mi cumpăr nici o batistă, nu ştiam nimic de azi pe mîine..."

Din scrisori:

(...) „Singură, încordată, temătoare ai venit în acest loc în care nimeni nu te aştepta...

Parisul, oraşul ce te-a primit şi dezvăluindu-şi frumuseţea, poezia, farmecul inefabil, te-a smuls din apatie şi descurajare, te-a ajutat să devii din nou tu... iubita, curajoasa noastră mezină."

*

Cînd Petru se pregătea cu înfrigurare de plecare, Amalia cosea de zor la bluza bleu, de in topit, ce trebuia să o poarte pe drumul acela, îndepărtat, necunoscut, la care ne gîndeam toţi cu teamă...

Buțu îi tighelea, lustruia, ungea cu migală pantofii și ghetele.

Pentru bluza de in trebuiau neapărat trei copci... care pe vremea aceea nu se găseau (nu știu de ce era hotărît că bluza trebuie să se încheie în copci, nu în nasturi).

Mi-am amintit că rochia neagră de triplu voal ce o aveam de la mama (rochie de nuntă, de doliu, de spectacole și de vizite) se încheia pe piept în copci. Amalia le-a descusut cu grijă și le-a montat la bluza de in bleu, vaporoasă, lejeră, peste care Sui a îmbrăcat la plecare paltonul negru, gros... (ca să nu depășească greutatea admisă a geamantanului).

Rochia neagră de triplu voal de la mama, martoră, participantă la multe cîte au fost, stă acum cuminte pe umeraș...; puțin cam decolorată, ceva mai pătată, cu cele trei copci lipsă, ce au trecut oceanul...

Aș zice:

Mulțumită de sine însăși...

Și poate și de noi.

Proprietar
Gheorghe Niculescu. Sănătate!

14 galbeni îngropați la piciorul patului. Proprietar Gheorghe Niculescu. Sănătate!... Așa era scris deasupra ușilor grele ale beciului construit în vie — un depozit adevărat pentru producțiile mari de vin ce începuse să le obțină prin 1938–1940. Cred că beciul ăsta a fost ultima mare investiție făcută de tata-mare înaintea venirii comunismului, înainte de a începe să se năruie totul.

Orfan de război, rămăsese și fără mamă cînd nu împlinise încă 6 ani. A rămas în grija unui unchi — el și fratele mai mic, Iordache; Gheorghe a fost dat copil de trupă.

Era adolescent cînd Radu, unchiu-său, bolnav, pe patul de moarte l-a chemat și l-a pus să sape la piciorul patului, pînă a dat de o oală de lut în care erau 14 galbeni de aur. Era averea ce o lăsase tatăl copiilor cînd a plecat pe front și pe care el a păstrat-o cu sfințenie; le mai rămăseseră și cam trei pogoane de pămînt, primite de mamă-sa la împroprietărire.

— Și să ai grijă de frac'tu, că-i mai plăpînd și mai domol, să iei grija lui... i-a mai zis Radu înainte de a-și da sufletul.

Pămîntul și galbenii — averea celor doi orfani — nu fuseseră dați unchiului cu acte sau înscrisuri oficiale. Cuvîntul și dragostea însemna ceva pe vremea aceea.

*

S-a însurat de tînăr, cum a terminat armata, cu Ioana, fata unui bordeștean înstărit din neamul Asanache, neam vestit și pentru femeile lor frumoase; albe la față, cu ochii castanii, migdalați, buze ispititoare, frumos conturate, păr bogat, ca mătasea porumbului.

„Veneau la noi în pețit flăcăi din șapte sate — își amintește cu mîndrie mătușa Ana, una din descendente —, ne măritam iute, multe eram furate." Și ea a fost furată de George, a avut șase fete cu el, toate s-au măritat bine și, ca să nu se strice tradiția, trei din ele au fost furate.

Ba s-ar putea spune că și a patra din fetele ei a fost furată sau mai bine zis „fugită", numai că aici s-au încurcat puțin lucrurile. Băiatul în cauză lucra în miliție, nu avea casă și mai ales nu avea „aprobările" șefilor ierarhici...

astfel că atunci cînd s-a dezmeticit din fugă, după cîteva nopți petrecute pe ici, pe colo (și variantele care circulau în legătură cu ascunzătoarea lor erau... stupefiante), Lidia a trebuit să se întoarcă — pînă ce furăciosul de fete mari a obținut aprobarea „organelor“ plus o mutare disciplinară pentru „isprava“ cu furatul.

*

Nu știu cum a reușit Gheorghe Niculescu Milea să se însoare cu frumoasa Ioana care abia împlinise 16 ani, căci atunci era sărac.

Poate Asanache nu i-ar fi dat fata, dar se vede că Ioana l-a plăcut pe Gheorghe. Ea a zis: „după el mă duc“, și Asanache știa că dincolo de aparența blîndă a fetei se află și o fire dîrză, hotărîtă în ce spune și în ce face, așa că nu s-a opus prea mult. Și poate că și lui i-o fi plăcut băiatul ăsta îndrăzneț, cu vorbă cumpănită, domoală, care știa să vorbească dar să și asculte. Crescut printre străini, el nu și-a trimis peținorii și nici părinții că nu-i avea, ci a vorbit direct cu fata, cu el, a spus clar ce are și ce vrea sau o fi bănuit la viitorul ginere unele calități care s-au confirmat întrecîndu-i chiar așteptările.

Ioana a mers după Gheorghe cu cununie, cu nuntă, cu salba de galbeni și cu pămîntul... aferent. Știa ce i se cuvine — a vrut tot, de la început, nu a acceptat ca o parte din zestre să i se dea mai tîrziu, cum se mai obișnuia.

Parcă am auzit că mama Ioanei a fost cam supărată un timp din pricina asta, sau poate din altele.

Tata-mare, Gheorghe Niculescu Milea, a avut totdeauna un anume „panaș“, o anume semeție, îi plăcea să se poarte, îi plăcea să fie văzut. Poate și anii petrecuți în armată să-și fi pus amprenta asupra unor anumite deprinderi.

A muncit toată viața alături de oamenii pe care îi plătea, dar avea multă grijă de înfățișarea lui. Părul negru, lucitor îl purta frumos pieptănat cu cărare într-o parte, obrazul alb îi era totdeauna proaspăt ras, mustața scurtă, pătrată de deasupra buzelor pline părea trasă cu rigla, mîinile puternice, cu degete lungi, cu unghii frumos rotunjite nu păreau a fi unghiile unui truditor al pămîntului. Avea și o trusă nichelată plină cu foarfeci, periuțe, cleștișoare, pe care le mînuia tacticos, cu plăcere, cînd se pregătea să iasă în lume. Rîvneam în secret să îmi pot... adjudeca o piesă cît de mică din... cutia asta minunată, lucitoare; parcă îl văd, proaspăt spălat, cu prosopul alb pe umăr, ștergînd cu o cîrpă mică fiecare piesă, așezînd-o în lăcașul ei de catifea vișinie, aud și clinchetul sec al cutiei cînd o închidea și îl văd cum se înălța să o așeze deasupra unui dulap; n-am ajuns niciodată acolo sus.

Îmi explic acum și de ce urmăream eu acest ritual, cu toată atenția.

„Bitinii", unde-s bitinii lu' boeru'? Cînd ieșea în lume se îmbrăca cu multă grijă: costum la dungă din stofă aleasă, cravată, cămașă albă, apretată, pantofi asortați.

Mama-mare, ajutată de Zinca (femeia lor de casă ce era dimineața cameristă, în timpul zilei menajeră, bucătăreasă, iar seara ibovnica mezinului), se învîrtea în jurul lui ca pe lîngă un mire și se auzea uneori cîte o întrebare aferată:

— Bitinii (butonii), unde-s bitinii lu' boeru'?

Oamenii casei i se adresau cu „boerule" — cred că îl măgulea acest apelativ.

Îi plăceau discuțiile cu cei din jur, familie, prieteni, cunoscuți; vorbea calm, cumpănit, dar știa și să asculte, privind atent, cu interes prin ochelarii cu rame negre și lentilă

groasă (a avut de timpuriu cataractă, s-a operat de mai multe ori), către cel ce îi vorbea.

*

Concentrat în cele două războaie (1913 și 1916) a lipsit mulți ani de-acasă. A fost mobilizat printre primii — s-a întors printre ultimii cu picioarele pline de reumatism și varice care au supurat ani de zile; nu s-a mai vindecat pînă a închis ochii.

Așa a muncit tata-mare ca să facă avere, cu picioarele înfășurate în bandaje, cu tratamente de tot felul (între care și cu lipitori).

Din război a adus în raniță o foaie mare de cort — celebra foaie de cort — pe care dormeau noaptea cînd își munceau via de la Bordești, sub care se adăposteau pe vreme de ploaie, sau acopereau lăzile cu struguri.

Din cele trei pogoane de pămînt și 14 galbeni de aur, a făcut avere orfanul — copilul de trupă Gheorghe Niculescu Milea — muncind pe brînci, din copilărie pînă la bătrînețe, cînd a sfîrșit în dezastrul ce l-a adus în viața lui comunismul.

Cu mîinile lui puternice, harnice, cu mintea ageră a făcut averea; își gîndea bine orice mișcare, nu prea dădea greș în acțiunile lui îndrăznețe, uneori riscante.

A cumpărat pămînt, a cumpărat mult pămînt, prost lucrat, părăginit, dar bine așezat în vatra sau la marginea satului Cîndești. Își lichidau moșiile — povestea mama — Lefterești, Simionești, Pavelescu; unii proprietari muriseră, alții, moștenitorii, scăpătaseră (unii trăiau în străinătate). Nu erau interesați de pămînturile rămase în paragină ce nu aduceau venituri și au început să vîndă — ieftin — suprafețe mari.

Tata-mare a vîndut salba de galbeni a mamei-mari, a ipotecat pămînturile ce le cumpărase după ce se eliberase din

armată (le plantase cu vie, erau pe rod), a luat credite de la bănci şi a cumpărat, a cumpărat, a cumpărat...

— Nene, nene, se văita Iordache, fratele mai mic, ce-o să avem noi din rîpile astea (pămînturile de la Puţuri), n-o să putem plăti băncile, o să pierdem tot dacă n-o să ne vină negustori să vindem vinul şi grîul.

— Ba o să plătim Iordache — că n-o să stăm cu mîinile în sîn să aşteptăm muşterii, o să mergem noi după ei la Constanţa şi la Brăila.

Şi s-au dus după negustori la Constanţa, la Brăila şi Galaţi, au vîndut recoltele, au plătit ipotecile.

Pămîntul cumpărat a fost plantat cu vie, dar nu cu soiurile autohtone, „indigene" cum li se zicea (terasă, căpşună), ci cu soiuri alese, de viţă nobilă şi nu după ureche sau după obiceiul pămîntului; s-a interesat, a mers după specialişti în viticultură, care au supravegheat lucrările de plantare, şi soiurile lui de Fetească Regală, Hamburg, Afuz Ali, Muscat Otonel, Cardinal, Chasslas Doré au dat nişte vinuri bune care s-au putut vinde cu preţ. Atunci a plantat mult la Domneasca, Cireş, la Gutui, la Beci, la Ciribaşa.

A plantat şi soiuri de struguri de masă — coarnă, napoleon.

*

(...) Erau pregătite pentru încărcat în maşini, tîrne cu struguri albi, cu boaba mare; eu şi Gabi, nimerite pe-acolo, ne-am luat la întrecere care ciupeşte din coşuri cele mai mari şi mai frumoase boabe.

— Bătu-v-ar toaca, ce faceţi aici, luaţi faţa la marfă, ne-a certat tata-mare cînd a sosit cu negustorul să ia marfa în primire.

Ne-am mutat cu întrecerea mai la vale, unde erau înşirate lădiţe cu struguri negri — ce urmau să fie încărcate în căruţele alungite ce mergeau la Brăila. Cîntecul tărăgănat

al căruțelor arhipline cu marfă, mergînd încet noaptea pe drumurile de țară către Brăila, îl aud parcă aievea... cîntecul căruțelor în noapte... un cîntec al copilăriei...

Și nici vînzarea vinului nu a mai fost lăsată de tata-mare în mîna negustorilor ambulanți de vinuri, ci și-a deschis treptat depozite unde ducea vinul pentru a-l desface cu preț — la Constanța, la București (în Ferentari și Drumul Taberei) și la Galați.

În București a deschis și un fel de bodegi, localuri mici — care pe vremea aceea erau căutate. Oameni obișnuiți își permiteau să iasă seara la o friptură și un pahar de vin la bodega din colțul străzii. Pastrama cu mămăliguță, servite pe fund de lemn, și mustul în bărdăcuțe de lut erau specialități apreciate în „locantele" ținute de tata-mare, care, îmi povestea unchiul Jan, era atent și grijuliu cu modul în care erau serviți clienții în fiecare din mustăriile lui, ca și cu cei care lucrau la depozitele de vinuri.

Tata-mare cu ulciorul pe cap. În fotografia făcută în ziua de 17 octombrie 1922, pe scările Palatului regal, cu ocazia încoronării Majestății Sale Regelui Ferdinand și a Reginei Maria a României Mari, în rîndul întîi, în mijloc, cu banderolă tricoloră peste piept, sta țanțoș — în poziție de „drepți" — Gheorghe Niculescu Milea, primar al comunei Cîndești, județul Rîmnicu Sărat. Orfanul de părinți, copilul de trupă, fără protecție, fără relații, ajunsese primar al comunei Cîndești — comună bogată și veche.

Se vede bine cît e de mulțumit tata-mare aici, pe scările Palatului regal, cu toate că fotografia asta îi dă prilej din cînd în cînd ginerelui Jean, bărbatul Victoriei, să spună, uitîndu-se la poză, puțin malițios:

— Bine îți stă, tată-socrule, aici, la Palatul regelui, cu ulciorul ăla pe cap — te mai înalță puțin...

Ulciorul cu pricina, pus ca decor pe o masă în spate, apare în fotografie drept în freza cu cărare într-o parte a primarului cîndeştean. Tata-mare înghite în sec — nu-i convine — n-are ce face. Că altfel cînd merge alături de Ioana, care este mai înaltă cu un cap — în Rîmnic, pe Strada Mare —, are un... scenariu: merg alături — el pe marginea trotuarului, pe bordură, ea pe strada care e mai jos cu o şchioapă — şi aşa nu se mai observă diferenţa de înălţime dintre ei.

*

Gheorghe Niculescu Milea a fost şi altceva decît un „exploatator, moşier, duşman de clasă", cum a fost numit de vagabondul murdar şi analfabet, pus primar al comunei de comunişti prin '45–'46, cînd i-au confiscat pămînturile, butoaiele, crama, depozitele şi beciul.

În fotografia făcută la unul din depozitele de vinuri pe un butoi scria „Puterea ursului", pe celălalt nu mai ştiu ce soi cu nume sofisticat. Tata-mare, cu un pahar de vin în mînă, are un aer mulţumit, încîntat de sine şi de soiurile lui de vin.

Îmi amintesc că tata mai cîrtea cîteodată, că e numai o ameţire a cumpărătorului metoda de a da trei–patru nume unor vinuri ce se obţinuseră din acelaşi soi de strugure — dar era contrazis cu patimă de socrul său:

— Ce ştii dumneata din ale vinului (cam aşa era, că în timpul cît tata a fost student la Chişinău — şi chiar o vreme după — via i-o muncea tata-mare), că din strugurele cules întîi iese un vin, pe ăl de-l culegi mai tîrziu sau îl mai laşi pe boască iese altul, şi din strugurele cules cînd dă bruma... altceva... ce ştii dumneata...

Oala cu fasole şi mănuşile albe. Lui Ionel Bîcu, un tînăr cîndeştean get-beget, îi plăcea slujba în care îl băgase tata-mare, la un depozit de vinuri în Bucureşti; oraşul în care

venise de cîțiva ani îl cucerise și își pusese amprenta asupra lui, după cum se vede dintr-o fotografie făcută prin 1943; costum gri deschis, la dungă, cravată, pălărie, mănuși albe și o privire de parcă ar spune: „Lumea asta e a mea!“

Nu prea s-a adeverit, toate s-au dus de rîpă după '44 — viile, depozitele, localurile, pălăria, mănușile și chiar soarta lui Ionel care, reîntors în sat, nu s-a mai putut adapta vieții rurale.

Căsnicia pusă la cale de mamă-sa și de neamuri cu o femeie cam... stătută, toantă și îngălată a pus capac necazurilor lui de om ce-și cam pierduse calea, și nu din vina lui. Episodul însurătorii s-a încheiat fără regrete, din partea ambelor părți, cu o oală de fasole afumată, aruncată după cea care o gătise, și cu reproșurile:

— Îmi dai să mănînc fasolea asta nefiartă și afumată, mie, care am mîncat mîncăruri fine la localuri în București... mie care...

Poate i-o fi zis atunci sau mai înainte ceva și despre mănușile albe ce le-a purtat cîndva, căci vecinii au auzit-o pe ea cum i-a strigat din uliță ștergîndu-și fața de iahnia de fasole:

— Pune-m-aș în mănușile tale albe, prăpăditule, că nici sapa nu știi să tragi, nici „penzie“ nu ai căpătat și te mai ții că ești domn.

Partea a III-a
Pagini plaineștene

Ivan şi Serghei în familia noastră

Un grup de prizonieri de război din lagărul de la Focşani, sub pază, fusese repartizat să-i ajute la muncile cîmpului pe localnicii cu suprafeţe de teren mai mari de 10 hectare.

Tata-mare din Cîndeşti a acceptat — cam cu strîngere de inimă şi pentru scurt timp — un asemenea ajutor. Dintr-un astfel de grup (care nu putea fi mai mic de 10 oameni) făcea parte şi Ivan. După cum i s-a destăinuit fratelui meu Nicu, Ivan avea dese neînţelegeri cu tovarăşii de muncă (mongoli) care erau „cam sălbateci", zicea el. Ivan era un ucrainean (din Moghilev) blajin, prietenos, muncitor. L-a rugat pe tata să-l ia ca ajutor în gospodăria noastră. Tata a trebuit să garanteze pentru Ivan, căci lagărul nu putea asigura paza pentru un singur prizonier.

A rămas la noi pînă la sfîrşitul războiului, aproape trei ani; tata a avut încredere în el; îl lăsa să meargă oriunde era nevoie, singur sau împreună cu Nicu — „Nika" cum îi spunea el (care avea cam 9–10 ani) — şi cu care s-a împrietenit la cataramă.

Ivan a fost tratat ca un membru al familiei, ne-a răspuns cu aceeaşi afecţiune, avem multe amintiri frumoase legate de prezenţa lui în familia noastră.

*

Un drum de pomină, lung de o zi şi o noapte, a fost făcut de Nicu şi Ivan, cu căruţa, pînă la Herăşti, satul tatei,

de unde l-au adus pe Bujor — un tăuraș — ce trebuia să-l înlocuiască la jug pe leneșul Turel. Bujor a fost legat în spatele căruței numai că pe drum, pe măsură ce se îndepărta de ograda lui Ilie Pătrășcu, în care crescuse, devenea tot mai nervos, furios, încercînd să se întoarcă. Se proptea pe picioarele din spate, se smucea, răgea, punînd în pericol stabilitatea căruței în care Ivan și Nika se străduiau să facă față.

În timpul cît Ivan a stat la noi, într-una din camerele casei era instalat un birou al nemților aliați care îl aveau ca șofer pe Serghei — un alt rus care făcuse parte din armata lui Vlasov (cel ce se predase și luptase alături de nemți).

Ivan și Serghei s-au împrietenit (în șifonierul de la Plăinești mai este și astăzi o rochie de mătase din parașută pe care Serghei i-a dat-o lui Ivan și Ivan ne-a dat-o nouă; ne-am făcut toate niște rochii crem, vaporoase, pentru nunta unchiului Gogu ce a avut loc în timpul acela).

Ivan și Serghei au trecut împreună prin multe întîmplări dramatice după întoarcerea armelor.

Cînd nemții s-au retras Serghei n-a vrut să-i urmeze. Ivan l-a ascuns la noi în fînărie (îi făcuse un culcuș sub o boltă de fîn).

Nedespărțit de Ivan, „Nika" a observat că de o vreme el merge, cu tava pe care i se punea mîncarea, nu în cămăruța lui de lîngă leasă, ci spre fînărie. Curios, a mers după Ivan, a dat de Serghei. Ivan a dus un deget la buze și a zis doar:

— Nika... ssst sau așa ceva din care Nicu a înțeles că trebuie să păstreze secretul.

După intrarea rușilor, Ivan și Serghei au hotărît să se întoarcă acasă la ei în Rusia temîndu-se de o nouă înregimentarea. „Nika" știa mai multe despre planul lor de fugă care a cam eșuat. Au trecut de cîteva cordoane — baraje ce filtrau trecerile — dar la Botoșani i-au prins, au fost înre-

gimentați, iar Ivan a fost trimis pe front în linia I. În luptele de la trecerea Mureșului mulți dintre ei au fost seceraţi. Ivan a fost rănit la umăr.

În toamna lui 1944, Nicu și tata erau pe peronul gării din Focșani (pe Nicu începuse să-l supere piciorul, fuseseră la o radiografie) cînd au auzit o voce cunoscută strigînd:

„Părinte, părinte, Nika, Nika!"

Era Ivan într-un tren sanitar în drum spre Bîrlad, rănit, cu ghips la umăr. El le-a povestit prin cîte a trecut. Zicea că Serghei a fost mai norocos, a fost oprit ca șofer la comenduirea armatei ruse din Focșani.

Îl întrebam dimineața cînd intra în casa cu lemne pentru foc:

— Cum îi cheamă pe copiii tăi, că iar am uitat?

„Grișka și Sonicika moi rebiata", îmi răspundea Ivan pronunțînd cu o anume căldură numele celor dragi lui, rămași acolo, departe...

A ajuns la ei, dar viața nu i-a fost prea bună, nici lungă. Stalin nu i-a agreat pe prizonierii recuperați, considerîndu-i un fel de lași, trădători.

Întoarcerea armelor

M-am trezit într-o dimineață posomorîtă, cu burniță plîngăcioasă într-o zarvă neobișnuită. Se întîmplase ceva — mai tîrziu am înțeles ce — „întorseserăm armele".

Nemții noștri, cei ce ocupaseră camera din față, se spălau grăbiți la fîntînă, sub agud. (Mama spunea să au chemat-o cînd a venit mașina să le încarce lăzile cu bagaje, să-i arate că au lăsat totul în ordine.)

Pe noi, copiii, cred că nu au plecat supărați, altfel nu ne-ar fi lăsat cutia de tablă roșie, aproape plină cu minuna-

tele caramele învelite în celofan auriu din care ne tratau în serile în care stăteam pe pragul camerei lor — ştiam noi de ce.

Dacă nu ne observau la timp sau erau ocupaţi, Marieta — de vreo trei–patru ani, blondută, rotunjoară — îi făcea atenţi arătîndu-le cu degetul cutia de pe bibliotecă: „bonbon"? Cu ea în braţe, se îndreptau spre cutie.

— Ori aţi cerut bomboane, ne ancheta cîteodată mama grijulie cînd ne vedea cu ele — ea nu ne-ar fi permis asta.

Nu, nu ceream, Doamne fereşte — poate le aduceam doar aminte — şi încă pe limba lor.

*

În cutia roşie de caramele, am păstrat nasturii şi gloanţele ce le-am adunat de lîngă zidul altarului unde l-au împuşcat ruşii pe Ferdinand. Oare de ce nu o fi plecat şi Ferdinand, cînd s-au retras nemţii, de l-au prins ruşii?

Ferdinand era un ofiţer tînăr, blond, înalt, ce părea un prinţ din poveşti cînd dansa la balurile din saloanele Vultureanu, care aveau să fie ultimele dansuri din viaţa lui. Era ascuns într-o fînărie. Costică — nenorocitul de ţigan unguresc din curtea Vulturenilor — l-a pîrît. Ruşii nu se mai osteneau să-i ducă pe cei prinşi în lagăr. L-au dus lîngă zidul bisericii spre altar. L-au ciuruit de gloanţe şi l-au lăsat acolo.

Tata l-a îngropat în colţul grădinii noastre. Mai tîrziu, împreună cu Nicu, l-a dus la cimitir.

Cînd ne-am întors din refugiu, am găsit lîngă zidul altarului patru nasturi şi gloanţele mici, negre ce l-au ciuruit pe Ferdinand, pe care le-am adunat plîngînd. Mulţi ani el apărea în visele mele dansînd, apărea şi în versurile mele jeluitoare ce le scriam atunci şi mai tîrziu.

Într-un loc unde se săpa groapa unui mormînt — acum, în anii aproape 2000 — preotul tînăr a găsit un fel de boltă zidită cu cărămidă — cu un sicriu mic şi un schelet.

Vorbeam cu Nicu: sicriul mic trebuie să fie al copilului născut de mama — mort. Scheletul, probabil a lui Ferdinand.

*

În mașina ce ne duce spre Plaineşti Nicu își amintește:

„Veneam cu mama și cu Ivan de la Cîndești. Pe șosea treceau tancurile. La răspîntie oprește un tanc. Plaineșteni curioși, în jur. Printre ei Vasile Gavriliu, înalt, rumen, plin de el, important. (Cred că și atunci avea o funcție, cum a avut și pe vremea comuniștilor.) Un rus îl întreabă cît e ora. Gavriliu, tacticos și mîndru, își scoate ceasul de buzunar prins cu lanț de cheutoare și îi spune ora exactă rusului, care încîntat că a aflat mersul vremii, îi trage ceasul cu lanț și cu gaică cu tot. Gavriliu protestează indignat și nedumerit — se iscă o învălmășeală. Intervine Ivan care îi spune rusului:

— Stalin nu v-a trimis aici să luați ceasuri.

Rusul se pătrunde atît de mult de această mustrare încît vrea să îl împuște pe Ivan. Oamenii se împrăștie înspăimîntați care încotro; la locul execuției, hotărîtă ad-hoc, rămîne Ivan și Nicu. Ivan își dă seama de gravitatea momentului, îngenunchează, se roagă, îi sărută cizmele celui stăpîn pe viața lui și îl înduplecă să nu-l omoare.

Oamenii înțeleg că nu e de glumă cu eliberatorii, nu mai îndrăznesc să iasă la Gura Vadului, să vadă ce și cum, sau să caște gura.

Flori cu tancuri, pe tancuri, aplauze am văzut doar în filme — la Plaineşti a fost mai întîi ceasul lui Gavriliu. Și un fel de percheziții — pentru „denghi“ (bani).

Mai stau de vorbă cu Nicu și despre alte întîmplări de-atunci, imediat după intrarea rușilor, la care el fusese martor. Eu le auzisem doar, dar deosebirile sînt numai de amănun-

te. Cine a strigat „uite doi nemți"? Eu spun un nume, Nicu altul, dar de fapt el are dreptate, fiindcă a fost de față.

„Au trecut prin fața casei — zice Nicu — doi soldați germani echipați, venind dinspre Căiata. S-au oprit puțin la Gura Vadului, unde era un tanc avariat, apoi au luat-o spre moară. Pe șosea treceau tancuri rusești. I-a văzut Leana lui Lozan și a strigat:

— Uite doi nemți.

S-a oprit un tanc — s-au dat jos rușii — i-au somat pe nemți și i-au împins către fîntîna lui Țigănuș din răspîntie. Le-au dat să fumeze cîte o țigară.

— O să-i împuște, o să-i împuște, se auzeau voci speriate.

Nicu n-a putut să creadă sau n-a vrut să vadă, căci s-a întors spre casă. A auzit împușcăturile.

A venit apoi acasă și Ivan — cu o pereche de cizme nemțești împroșcate cu sînge.

— E păcat, Ivan, nu trebuia să le iei — i-a zis mama.

— Tot le-ar fi luat alții, a răspuns Ivan stînjenit.

Nicu:

— M-am întors, i-am văzut aproape dezbrăcați, aproape calzi."

*

De undeva ieșiseră să se predea trei ofițeri germani — cu mîinile ridicate spre cer — povestea tata. Rușii nu s-au sfiit să le arate ce le vor face împingîndu-i cu Z.B.-urile spre gardul lui Lazăr. Unul din ei, mai tînăr, a îngenuncheat și s-a rugat de rus. Rusul l-a lovit în cap cu bocancul... s-a dat cîțiva pași înapoi, i-a ciuruit de gloanțe pe toți trei și și-a văzut de drum.

În primăvară, cînd au început ploile și dezghețul, în canalul de la Gura Vadului pluteau oameni și mantale cenușii, alți împușcați pe care rușii nu se mai obosiseră să-i ducă

în lagărele de prizonieri, executîndu-i acolo unde îi întîlneau — și pe care apele îi adunau de pe unde fuseseră risipiți.

„Au venit rușii!"

Pe primii trei — ce intraseră călări pe ulița noastră (tata, Nicu și Ivan ne aduseseră în căruța cu boi, încărcată cu o parte din calabalîc, să stăm la Cîndești pînă trece frontul) — i-am văzut de pe gard, unde mă ridicasem curioasă; roșcovani, năduși ți, cu hainele hărtănite; au descălecat grăbiți, dornici să înșface tot ce le iese în cale în țara aliată.

Doi au urcat ceardacul la Moș Iordache, au zgîlțîit ușa de la intrare, au împins-o, au intrat. Cel rămas lîngă cai, se uita în jur — parcă nehotărît încotro s-o apuce.

Mi s-a părut că m-a privit — drept care mi-am dat drumul de pe gard — speriind-o pe Marieta, care, mai puțin curioasă, se juca cu un ursuleț pe care aproape că i l-am turtit.

*

Cred că la început și rușii au fost puțin stînjeniți de primirea ce li s-a făcut; oamenii nu fugeau din calea lor, cum aveau să facă mai apoi, îi priveau curioși.

Tanti Florica a apărut — ca o gazdă bună ce era — cu o tăviță pe care pusese cu grijă farfurioare cu dulceață aurie de caise, pahare cu apă. S-au uitat la ea, cam nedumeriți, au și gustat puțin, nu au făcut rău. Au cerut apoi, pe limba lor amestecată, ceva de băut — vodka —, li s-a adus și de mîncare.

*

Alături, la tata-mare, se petrecea cam același lucru, cu unele mici nuanțe.

Rita, tînăra mireasă a cărei nuntă se petrecuse cu vreo trei–patru săptămîni în urmă, într-un capot de mătase neagră, cu flori galbene, pregătea și ea masa pentru oaspeții ruși — tăia castraveți pentru salată.

Se împăcase pe semne cu unchiul Gogu căruia îi trecuse amocul (imediat după nuntă, cătrănit făcuse scandal, avînd unele semne că nu ar fi fost el primul; fusese el primul la atîtea altele, acum bănuia că i-o cam luase înainte cineva; scandalul a fost totuși înăbușit).

Se simțea admirată și se cam fîțîia prin fața bieților soldați — care o mîncau din ochi — dar încă nu se hotărîseră cum să înceapă.

Unchiul Gogu a cam intuit cum ar putea evolua lucrurile, i-a făcut un semn discret să plece, dar ea nu a priceput sau nu a vrut să priceapă.

Unchiul i-a tras o înjurătură printre dinți:

— Dispari de aici într-o clipă... tu-ți castraveții mă-tii.

S-a pus masa, s-a mîncat, s-a mai băut; rămăseseră numai bărbații — dar s-a terminat cam prost. Nu știu al cui ceas a fost luat (inițial rusul arăta că ar dori un fel de schimb — și explica asta mutînd farfuria cu ardei umpluți — o specialitate prea rafinată pentru gustul lor, care nu s-a bucurat de mare trecere — în locul alteia pe care pusese biscuiți și conserve, scoase din raniță). Proprietarul ceasului, fie că n-a înțeles, fie că nu a considerat schimbul avantajos, a protestat, ceea ce pe ruși i-a înfuriat, au început îmbrîncelile, învălmășeala și cînd rușii au început să tragă — în sus — înspre ferestre, s-au împrăștiat care-ncotro.

Tata a sărit prin fereastra bucătăriei în vie peste un butuc unde sta pitit Ionel Bicu (care prudent se dăduse dispărut chiar cînd începuse a se servi gustările), și abia a mai apucat să zică:

— Fugi Ionele, că ăștia ne împușcă.

Dar de data asta toți au scăpat numai cu sperietura și sigur fără ceasul în cauză.

Mai tîrziu, cînd se dădea alarma (se auzea strigînd „vin rușii"), femeile și fetele săreau, fugeau care încotro, prin grădini, prin vii, prin rîpi. Rămîneau numai bărbații — și de multe ori nici ei — nu se știa niciodată ce ar putea urma.

Doar fina Vergina (varianta Cîndeșteană a numelui de Virginia), nevasta lui finul Alecu (gazda noastră o vreme, cînd casa lui tata-mare a devenit mai nesigură — călcată des de ruși, era mai spre ulița mare), nu fugea. Rămînea să facă față oricărei năvăliri, indiferentă, nepăsătoare, sigură că ei nu i se mai poate întîmpla...

Înaltă, uscată, cu pomeții obrajilor supți, cu părul lins, strîns sever într-un conci în creștet, cu o rochie neagră ce-i atîrna pînă la glezne, le răspundea liniștită, fără grabă; unde pot găsi vin, cum pot ieși din fundătură la șosea și chiar servindu-i, cînd ei aduceau de-ale mîncării, băutură și doreau să se ospăteze sub șopron.

Cred că se considera „trecută" deși nu avea pe atunci mult peste patruzeci de ani; cred că apatia ei se transmitea, ofilind orice pornire.

Poate dacă și-ar fi eliberat din strînsoarea conciului frumosul ei păr negru, și-ar fi reparat dinții și și-ar fi îndreptat către cineva ochii negri, migdalați — care de obicei priveau în gol —, ar fi ieșit la iveală o altă femeie, dacă nu frumoasă, oricum interesantă, cu un anume farmec.

*

Finul Alecu a zărit peste zăplaz chipie rusești ce dădeau să intre și a rupt-o la fugă în vie.

Rușii însoțiți de un băietan din vecini, cam sărac cu duhul, intră în curte, strigă „gaspadin", „gaspadin".

Băiatul alerga după finul:

— Domnule Alecu, Domnule Alecu!

Finul sprintează înjurîndu-l pe băiat:

— Solnița mă-tii de prost, nu-mi mai zice domn că mă împușcă ăștia de domn.

Băiatul nu se lasă:

— Domnule Alecule, Domnule Alecule, stai bre oleacă, stai bre că nu e după hazaice...

Finul Alecu dispare după butuci, înjurînd:

În curte fina Vergina parlamentează cu rușii, ridică brațele arătînd spre turla bisericii — se aude „napravo"... „nalevo" rușii ies, se pare că au înțeles de la ea cum pot ieși la șoseaua națională din fundătura în care se împotmoliseră.

Mujici sau mojici

Cred că era 31 decembrie 1944... sau poate un an mai tîrziu...

Veniseră rușii — încă nu se știa ce va fi — și ei nu arătaseră tot ce pot; oamenii simțeau nevoia, poate mai mult ca altădată, să-și dea cu părerea, să comenteze, să se întrebe sau să întrebe și mai ales să presupună...

În ușa camerei mari (un fel de living, cum am spune azi) sub ferestrele căreia veneau urătorii, discutau înfierbîntați domnul învățător Bîrhală, judecătorul Șapira (Șerpilea cum îi ziceau oamenii), avocatul Ionescu și tata. Fiecare cu teoria lui.

— Greșești părinte, fundamental greșești!... La noi țăranul e legat de bucățica lui de pămînt, nu e ca la rușii... țăranul român a luptat pînă la moarte pentru pămînt — pentru pămînt s-a dus la război ... bucățica lui de pămînt ce a primit-o la împroprietărire n-o să i-o poată lua nimeni. N-o

s-o dea nici mort! Ce colhoz, la noi n-o să prindă, susținea învățătorul.

Pledoaria avocatului, puțin diferită; pomenea despre niște deosebiri esențiale dintre țăranul român și cel rus; „mujicul" flămînd și analfabet din cătunele înghețate ale Rusiei a putut fi ușor supus. „O turmă, o turmă ce ascultă numai de cnut sau carabină"... Revoluția... Tolstoi (...)."

Revenea în discursul lui cuvîntul „mujic" — „mojic" (?). Gîndeam că rușii ne convinseseră, nu cu multe luni în urmă, cînd cu fugăreala prin păduri, prin vii, pe la Puțuri și prin coclaurile de pe valea Ciribașei, că ar fi nu numai mojici, ci de-a dreptul sălbatici. (Ei erau soldați din primele rînduri, poate asta explica și cruzimea unora dintre ei.)

Cred că tata susținea că ne-ar paște colhozul și argumenta de ce.

Poate disputa ar fi continuat — cine știe cît — noroc că fiind seara de Revelion era oarece grabă (judecătorii, avocații petreceau pe la liberalul Leonida, sau cine știe unde) și apoi în curte apăruseră niște urători la care și tata, și domnul Bîrhală țineau — un cor brăbătesc, pe mai multe voci, al tineretului studios plaineștean — și erau ceva studioși în timpul ăla.

Voci tinere, puternice, vesteau bucuria sosirii Anului Nou:

Vine, vine, iată-l că vine
Vine, vine, Anul Nou!...

Printre ei, frumosul Mircea Vasilescu, brunet cu ochi verzi, cu o umbră de mustăcioară, verii lui, Emil și Ionel Vasilescu, la fel de frumoși, dar blonzi, frații Teodorescu cu voci puternice — băieți mai mari necunoscuți — Dinu sau Dinciu cum îi spuneam noi, fratele lui Fani, vesel și pus pe șotii.

Se părea că ei văd cum vine din întunericul nopții — noul an.

Ieșiți afară, ieșiți cu toții
Ieșiți afară ca să-l primim...

Venea într-adevăr un an nou și oamenii sperau că va fi bun...

Colindătorii au plecat de mult.

Colindele au tăcut... s-au uitat. Doar ferestrele caselor mai păstrează ceva, din ce au auzit, odată, cîndva...

Un fugar în ghearele morții

Cînd Nicu s-a apucat să mai sorteze lucrurile vechi îngrămădite de-a valma în podul magaziei, a dat și peste bastonul lui Tony, baston încrustat mărunt în fel și chip de Tony — soldatul neamț ce a stat ascuns la noi după venirea rușilor, așteptînd momentul în care să poată fugi în Germania; fuga a avut loc mai tîrziu, în iunie '46, și chiar a ajuns la el acasă, de unde ne-a scris.

*

Nu-mi amintesc cum a ajuns Tony la noi. Nicu zice că l-ar fi adus dl Vultureanu (eu cred că și Ioana Dragu a venit în seara aceea cu el). Au mai fost cîțiva ca el ascunși în Sihlea și la Cîndești. Mi se pare că cel de la Sihlea — care a stat la surorile doctorului Negrariu —, inginer, era un fel de comandant al lor.

*

Rememorînd cu Nicu întîmplări din anii aceia, el îmi spune că unii dintre ei, probabil că și Tony, evadaseră din lagărul de prizonieri de la Focșani, alții rămăseseră după ce trecuse frontul. Cel de la Sihlea a venit, cred, de cîteva ori la Tony, noaptea, în mare taină. A venit o dată cu altul, mai

tînăr ca ei, ce purta o cămașă în carouri albastre. Numai cu cîteva săptămîni înainte de a pleca — cînd au studiat hărți — au făcut trasee și au pregătit multe din cele de care aveau nevoie pentru un drum atît de lung și riscant. Atunci au mai stat și alții la noi împreună cu Tony.

*

Încercăm să ne amintim cum arăta Tony. Nicu zice că imaginea lui îi apare estompată — își amintește că în ziua plecării a venit la patul lui (începuseră anii suferinței pe care Nicu i-a trăit imobilizat în aparate ghipsate, acasă și apoi prin sanatorii) și și-a luat rămas bun; „nu-mi mai amintesc decît vag figura lui".

În seara în care Tony a rămas la noi — am remarcat ochii lui albaștri ce priveau neliniștiți la necunoscuții din jur —, și prezența unor copii pe acolo a avut darul să-l sperie și mai mult. Nu avea cum să înțeleagă atunci, că noi, toți copiii părintelui Radu, eram părtași la tot ce se întîmpla în casa noastră. Nicu și Amalia, mai mari, au luat parte cu adevărat la multele, riscantele întreprinderi ale tatei — ce nu au fost puține. Eram pe atunci mai mult un „observator" plin de admirație și devotament ca și Marieta.

*

Tata i-a improvizat o ascunzătoare în camerele dinspre biserică ce se deterioraseră la cutremur. Un dulap înalt masca intrarea din care Tony ieșea rar și pe unde i se ducea mîncarea.

Numai că la puțină vreme după ce l-a instalat — a dat peste el o boală, s-a umplut de niște bube urîte — leacurile încercate de tata și mama nu au avut efect. Au început frisoanele, febra a crescut. „Mă uitam la el — un bărbat tînăr, voinic, înalt cît un dulap, se zbătea în ghearele morții; cum să-l las așa", se frămînta tata.

Trebuia văzut de doctor, dar cine își risca viața pentru un prizonier neamț fugar? Și totuși... s-a găsit un doctor.

Cu Tony învelit în pătură, culcat pe podul căruței și cu o sarcină de fîn deasupra, a mers la doctorul Vîlceanu, care acceptase să-l consulte. „Cînd l-am văzut așa lung cît căruța, abia suflînd, m-a trecut un fior, ce fac cu el dacă moare pe drum?", își amintea tata.

N-a murit — Vîlceanu l-a tratat, a venit și acasă la noi adus de tata cu șareta și i-a făcut injecții lui Tony. Vîlceanu i-a spus tatei că ar fi fost septicemie.

*

Ne amintim de serile în care Tony lucra împreună cu noi la făcutul lumînărilor pentru biserică, ce pe atunci lipseau (se topea ceara și așa fierbinte se turna peste niște fețile agățate de un arc de sîrmă care se rotea). Lumînările făcute de Tony se cunoșteau de la distanță; drepte, egale, fără noduri — treabă nemțească.

Se plimba serile prin grădină.

Îmi amintesc și de niște seri de vară, cu lună, cînd Tony cînta pe băncuța din fundul grădinii — acompaniat de Lucica, domnișoară de măritat, frumoasă, romantică și visătoare.

Poate atunci o fi fost încrustată pe baston acea inimă străpunsă de o săgeată, la care ne uităm astăzi, într-o seară de vară a anului 2000.

*

Tony ne-a scris, cred că din Hamburg, după ce a ajuns acasă; Amalia zice că avea un nume ce începea cu F, că era ceasornicar.

Pe bastonul cioplit de el — rămas la noi — apare un număr: R. 45515 CH și alte cîteva însemne în limba lui KRIENS C FFNGEN

Aș fi vrut să aflu cum a fost drumul lor pe jos — fără acte — în pericol de a fi împușcați la orice mișcare greșită.

Îmi amintesc ce-i sfătuia tata:

„Să mergeți distanțați — nu în grup, numai noaptea — să vă feriți să vorbiți, accentul vă trădează."

„Costumația" în care a plecat, o mai proba cînd se făceau pregătirile, era cam ciudată, flenduroasă. Barem cînd își mai punea și căciula maro, mocănească, țuguiată, chiar că nu mai ziceai că e Tony al nostru.

El era un bărbat frumos, curat, și se vedea de departe că e neamț; cînd, înainte cu cîteva zile de plecare, a mers alături de tata în șaretă, nu știu unde au avut vreo treabă urgentă de au ieșit ziua (ceea ce nu o făcuse din cîte știu înainte), plaineștenii au comentat (căci se cam auzise cîte ceva prin sat).

— Ei, l-ați văzut pe neamțu' lui popa Radu?

Mama:

„Radule, Radule, nu te mai astîmperi, nu puteai să mai aștepți să vă duceți noaptea, te-a văzut tot tîrgul cu el în șaretă..."

Tot tata îl sfătuia că dacă, prins undeva, e luat la întrebări să se facă că e cam prostălău, bîlbîit — și costumația pregătită de drum se cam potrivea eventualului rol.

Pe semne că nu a fost cazul că altfel aceste naive sfaturi și precauții nu ar fi folosit prea mult.

Și cu banii ce trebuia să-i aibă pe drum:

„Numai franci mărunți și nu la un loc". (Tata a numit totdeauna leii noștri „franci".)

Ceva amănunte i-a scris el tatei, dar în vremea percheziților, scrisorile, cărțile bibliotecii noastre au fost ascunse, îngropate de tata (bănuim că în cufărul metalic de la tușa Stana), n-am mai dat de ele niciodată.

*

Trebuia să dispară astea din casă, chiar şi cu o broşură cu fotografia Majestăţii Sale Regele Mihai I al României, rămasă în bibliotecă şi găsită de un protopop zelos, tata a avut necazuri (protopopul i-a confiscat-o ca pe un corp delict ce trebuia predat autorităţilor). Tata a ripostat — ştia că îl paşte puşcăria —, s-a ajuns la o luptă corp la corp şi cu toate că protopopul era mai voinic, tata era mai ager, şi a putut să-i smulgă broşura.

„Corpuri delicte" în turla bisericii

În dorinţa noastră de a mai recupera ceva din cărţile valoroase ale bibliotecii am mai căutat în unele locuri. N-am putut găsi mai nimic în afară de bucăţi de puşti dezmembrate, ruginite (tata a avut o mare „pasiune" pentru arme). Şi cînd am dat de ele, era înainte de '89, am sfeclit-o, nu ştiam unde să le mai dosim. E adevărat că erau incomplete, dezmembrate, ruginite (trei au fost găsite cînd s-a dărîmat fînăria) dar numai asta ne mai lipsea — intrai în puşcărie şi pentru un cartuş.

Şi aşa eram suspectaţi, bănuiţi, noi, descendenţii, pentru cîteva chestiuni ieşite la iveală pe neaşteptate: prin '87–'88 s-a reparat turla bisericii, au umblat pe-acolo prin pod, au găsit unele şi altele.

Pe drept cuvînt preotul tînăr habar nu avea, iar tata şi consilierii lui de atunci odihneau în dealul cimitirului. Ne-au bănuit pe noi, copiii Pătraşcu, dar nu era prea clar dacă noi ştiam ceva. Ca atare, au început să-l chestioneze pe dl Stănciulescu ce stătea cîteva luni din an în casa noastră de la Plaineşti — ba de una, ba de alta: cam de cînd a murit tata, pe unde sîntem noi, cam ce facem (ştiau ei as-

tea, dar ca să-l zăpăcească pe bietul om puneau tot felul de întrebări).

Cred că cineva — asta e o bănuială a mea — a spus în timpul cercetărilor că numai părintele Radu Pătrașcu se putea urca în podul bisericii (e adevărat, în pod se putea urca pe trei scări lungi — legate cap la cap cu sîrmă și tata o făcea ajutat de cineva). Am presupus asta, căci cel în cauză, acel „cineva" iubit și ajutat de tata (era mult mai tînăr), îi fusese în preajmă în anii aceia. Și omul a spus adevărul — dacă l-o fi spus — dar s-a simțit poate cumva vinovat, ne ocolea.

S-au temut grozav și ne-au ocolit și alții care nici nu se născuseră în anii cînd tata ascunsese pe acolo unele și altele și era și firesc să se teamă; puteau fi inculpați, căci pînă în '89 era de actualitate zicala: mai întîi te potcovesc și apoi văd că ești iepure, nu elefant.

Cu nemții a fugit și finul Gogu Rogojinaru, pe atunci un adolescent de 15–16 ani. Încerca să facă rost de bani (ai lui nu știau ce plănuia), și îmi amintesc de un moment petrecut în bucătărioara noastră de vară, cînd el, venit cu mama lui, fina Linica, la tîrg, insista să-i mai dea bani. Ba chiar pusese mîna pe geanta ei, dar fina, vigilentă, i-a smuls-o și mi-a aruncat-o mie.

— Oiță, Oiță (vorba ei de alint), fugi cu geanta că pungașu' ăsta mă jecmănește de tot și o să mă țină Vlase de rău.

I-a plusat totuși dania — scoțînd dintr-un săculeț niște hîrtii împăturite în patru.

Gogu a ajuns în Franța; ne-a trimis după cîțiva ani o fotografie — semnată „Gogu și Micheline" cu un desen sugestiv: o inimă străpunsă de o săgeată. Mult mai tîrziu, în iulie 1988, eram cu Amalia și Marieta în Curături la fina Linica. Casa refăcută de finul Vlase pare sumbră, posomorîtă. Fina cu glasul ei cîntat se plînge de singurătate și pus-

tietate. Pe Gogu, ce a murit departe de ea, nu l-a mai revăzut niciodată.

A jinduit toată viața să se mute mai aproape de „ulița mare" unde a copilărit și a „fetit" — cu nașa Paulica, nașa Victoria și Măndica. Pe Ceaușescu îl numește apăsat „ucigașul Nicolae".

Ne sărută iar și iar, rămîne în poartă făcîndu-ne patetic semne cu mîna dusă la buze și apoi în dreptul inimii...

Basarabeni ascunși în odăi

A fost o vreme în care numărul celor ascunși la noi se mărise considerabil. În odăițele de lîngă fînărie, de unde plecase rusul Ivan, au fost adăpostiți fugari din Basarabia ocupată de ruși; nea Ion Carabulea, Maria, nevastă-sa, cei opt copii ai lor și un nepot. Au ajuns la noi epuizați de drum, de spaime și de lipsuri. Cîteva zile au dormit toți — „ca morți" — zicea mama, și era vorba că au să stea la noi doar cîteva zile pînă se mai refac. Tata era cam la strîmtoare (era și neamțul la noi — după paravan, în camerele dinspre biserică).

Tata: „Mă gîndeam cu spaimă uneori noaptea, cînd auzeam zgomote, la ce s-ar fi întîmplat la o descindere... eram optsprezece suflete în pericol de moarte."

A vorbit într-o zi cu nea Ion — el a înțeles că trebuie să plece, să-și găsească alt adăpost. Dar noaptea a fost ceva ce l-a făcut pe tata să-și schimbe hotărîrea (ne-a povestit asta mai tîrziu, după mulți ani).

„Ieșisem în curte și am zărit în lumina lunii o umbră mișcătoare pe cărarea grădinii, ce apărea și dispărea. M-am apropiat încet să nu mă simtă — Maria basarabeanca se ruga, făcea mătănii plîngînd:

«Sfîntă Fecioară, Boji, Boji, nu ne lăsați, ajutați-ne.»

I-am spus a doua zi lui Carabulea*; rămîi nea Ioane, ce ți s-o întîmpla dumitale, mi s-o întîmpla și mie, cum o hotărî Cel de Sus."

Au rămas la noi cîțiva ani pînă cînd lucrurile s-au mai domolit. Ei au căpătat dreptul de rezidenți, sau cam așa ceva.

Luptătorii din munții Vrancei

Seară de toamnă tîrzie. Sub agud tăinuiesc tata și Tudor C., învățător într-un sat dinspre munți, care vine din cînd în cînd seara tîrziu, povestește de pe-acolo. Cînd pleacă, în șaretă sînt înghesuite coșuri, săculețe, desagi plini.

În seara aceea i-a spus tatei că preoteasa lui popa Cucu a născut un băiat.

---

* În iunie '85 eram la mare strîmtoare. Scandalul iscat în februarie, cînd grupa de studenți a anului V, ce sărbătorise absolvirea, fusese acuzată în fel și chip (pe timpul acela orice fel de adunare, întrunire, era interzisă, în afara celor de partid), era într-o fază incertă.

După luni de zile de anchete, cercetări, acuzații, răsturnări surprinzătoare de situații, se lăsase o tăcere suspectă.

Se apropia examenul de stat, existase și propunerea ca cei 24 de studenți ai grupei să fie exmatriculați.

Tăcerea ce se lăsase mă îngrijora, se pregătea ceva, trebuia să aflu ce. Atunci mi-a ieșit în cale Anatol — Toni, unul din băieții Carabulea, lector la o facultate a Politehnicii. Ne văzusem rar în ultimii 40 de ani. Nu știu cum de ne-am recunoscut. S-a oferit să se intereseze, să afle exact care e situația. A aflat-o și am rămas trăsniți.

Decanul propusese rectoratului să sacrifice doi dintre studenți (unul era Ștefan), întocmind un rechizitoriu în care îi pusese în cîrcă toate relele, una din acuzații fiind și aceea că îi „instigase" pe colegi să facă acea „adunare", că el strigase catalogul ca șef al grupei, fiind făcut răspunzător de toate cîte s-au întîmplat și cîte nu s-au întîmplat; și ceruse exmatricularea lui Ștefan.

Informația obținută de Toni a fost salvatoare; am putut acționa rapid și am putut răsturna cu argumente — acolo unde a trebuit — acuzațiile fabricate de decanul potcovar.

Cine mi l-a scos în cale, atunci, pe Toni Carabulea?

Ea îl urmase pe preot după ce el evadase în timpul anchetei de la Securitatea din Râmnicu Sărat și fugise în munți. Născuse un băiat în văgăunile acelea unde-și aveau ascunzătorile. Vorbesc admirativ despre prunc, despre preoteasă. Tata se entuziasmează:

— Păi băiatul ăsta, născut în creierul munților, o să fie vînă de român.

(După o hărțuire ce a durat luni de zile, au fost încercuiți, unii s-au predat, alții au fost împușcați).

*

Pe o uliță din Dealul Lung aleargă urmărit de jandarmi (?) un om, pare-se unul din munți. Fugarul intră într-o curte, gazda îi arată o claie din snopi de cînepă, „bagă-te colea sub snopi".

Urmăritorii se apropie, intră în curte, fugarul iese de sub snopi, se scutură de pleavă, arată spre gazda casei, învățătorul S.

— Luați-l!

Era o cursă; începuse hărțuirea mai organizată a celor din munți și tăinuitorii sau cei ce îi ajutau de prin sate au fost tîrîți în anchete, arestări, condamnați pe măsură ce cercul în jurul luptătorilor din munți se strîngea.

*

Sub agud e aproape întuneric, lampa fumegă, e a ploaie.

Tudor C. a venit în seara asta cu un bărbat ce stă mai în umbră, fumează... tace.

Cred că e același ce a dormit la noi, într-o seară, mai demult, atunci l-am văzut mai bine. Se zicea să e un „coleg" (?) al lui tata, părea ciudat, tînăr cu părul cărunt — cu pan-

taloni kaki de militar. Știam să tata nu a fost în armată. A povestit atunci întîmplări de pe front, îmi amintesc cîte ceva — a fost o seară luminoasă, veselă — ținea în mînă un pahar cu picior, auriu, avea mîini albe, delicate, se închina pentru „victorie".

Acum ține de marginile unui săculeț de mălai în care tata îndeasă cu greu o servietă lucrată de el din pieile alea coșcovoase ce le argăsea singur*; în clipa asta mă bucur că servieta pleacă — a fost a lui Nicu, precis că i-ar fi venit rîndul să o folosesc eu.

Peste servietă, de data aceasta burdușită cu banii atît de necesari celor din munți, tata toarnă mălai cu baniță. Mîinile tatei bătătorite, puternice strîng cu un curmei gura sacului. Mîinile ce țin de sac sînt albe, cu degete lungi, subțiri.

Începe burnița — șareta pleacă — dispare în noapte.

Alba latră — Negru urlă.

---

* Cum după război obiectele din piele lipseau tata se străduia să argăsească pieile de viței și de porc, care de obicei ieșeau rigide, crăpăcioase, nu prea prindea vopseaua; nu se descuraja; în fiecare an încerca altă formulă de argăsit.

Am privit asta cam cu ostilitate; dacă punea pielea porcului la argăsit, mîncam foarte puțin șorici. Și nici nu-mi plăcea cum arătau servietele pe care tata le migălea cu răbdare, cu timpul se coșcoveau, bașca, că, de obicei, le primeam după ce le purtaseră un an, doi, Amalia sau Nicu (aș fi preferat un ghiozdan adevărat, de carton cum avea Mimi, fata șefului de post).

A încercat să facă și un fel de valiză, a ieșit ceva între zimbil și cufăr cu toarte, care ani în șir, plin cu de-ale mîncării, a făcut cu trenul ruta Gugești – București (str. Nerva Traian nr. 101, unde am locuit noi, cei patru copii ai Părintelui Radu, după ce am plecat din sat).

În dorința de a obține o piele mai moale, mai ușor de cusut, tata se tot interesa de rețete de argăsire (operație interzisă) și era greu de obținut așa ceva de la o persoană autorizată. Cu mare fereală Furmuzache i-a scris pe un petic de hîrtie o rețetă, atrăgîndu-i însă atenția: „vezi părinte, ți-o dau, dar în caz de ceva, eu nu știu nimic".

Dar ca să se asigure de bunăvoința celor ce ar fi întrebat, la o adică, cine și cum a scris-o, Furmuzache își încheiase rețeta cu urarea: „Succes profesional și noroc comunist!..."

Mama rămîne tăcută, gînditoare, în pragul uşii.

Finul Victor era în munţi, nu ştiu de cîtă vreme.

Într-o noapte au încercuit casa mamă-sii. Ştiau sau bănuiau că e în casă, l-au arestat în zori poate şi ca să se facă spaimă în sat. Finul Constantin ne-a adus vestea — şi cu imaginaţia lui cam bogată — a mai şi adăugat cîte ceva:

— Auzi naşă Paulica, a ţinut Victor o cuvîntare...

Unchiul Gogu:

— Fugi d-aici cu cuvîntarea, ce cuvîntare, că au fugit ca iepurii toţi bodeştenii cînd a început să se tragă...

(...) A făcut ani mulţi finul Victor, mai mult de 15 — băiatul lui (de cîteva luni cînd l-au arestat) era adolescent cînd s-a întors.

L-am mai văzut de cîteva ori — la o cununie şi cred că la parastasul lui Dan Basarîm.

Cu tata a stat de vorbă mai mult, nu ştiu ce i-o fi povestit — dar tata spunea admirativ — că l-a uimit cu erudiţia lui, căpătată în anii de închisoare.

— Ei, părinte, am fost acolo, în unele perioade, între oameni mari, deosebiţi; profesori universitari, miniştri, generali, academicieni. Era o vreme în care unii dintre ei au putut ţine lecţii cu noi — adevărate cursuri de facultate. Am avut norocul ăsta. Dacă ar fi după programa veche — aş putea să-mi iau şi licenţa...

*

Se strînsese cercul în jurul celor din munţi, începuseră arestări prin sate; tăinuitori, gazde, legături, bănuiţi, adeveriţi sau pîrîţi.

Într-o noapte l-au ridicat pe directorul nostru, Bercaru, care locuia în şcoală. Se însurase cu cîteva luni în urmă — aducînd-o nu ştiu de pe ce meleaguri pe frumoasa Valerica care preda geografia.

Ce s-o fi întîmplat în noaptea aceea, dacă el i-o fi vorbit înainte de legăturile lui cu rețeaua de luptători din Vrancea, nu știu, dar groaza ce a intrat în ea ne-a speriat; o apucau din cînd în cînd accese de plîns, cu țipete, tremurături; seara le ruga pe fetele din internat să rămînă la ea.

Am stat într-o duminică împreună cu Magdalena, la Valeria — pînă au venit, seara tîrziu, fetele din internat.

Ne cam dăduse gata cu plînsetele ei. Magdalena îmi spunea încet „hai să plecăm" dar ne era milă și să o lăsăm acolo așa... Cînd am plecat, seara, am făcut într-o goană drumul de la Cîndești la Plainești urmărite de vocea înspăimîntată și înspăimîntătoare a Valeriei:

— Gicule, Gicule, stai, unde pleci, mi-e frică, mi-e frică, mi-e frică...

Și rugătoare ca un copil adresîndu-se nouă:

— Mai stați încă puțin, nu mă lăsați singură.

*

Am mers cu mama la Basarîm într-o duminică, pe seară. Căsoaia mare, tăcută, te înspăimînta.

Pe prispă fina Leanca, micuță, slăbuță, înlăcrămată:

— Ce să fac, maică, îi răspunde mamei, plîng.

Bătrînă, singură, înfricoșată în pustietatea dintre vii plînge neauzită, neștiută.

Îi plînge pe Dan Basarîm, bărbatu-său, și pe băiatul lor, Victor, arestați fiindcă ar fi ascultat la radio posturi străine.

(...) Sigur că or fi ascultat, astea le mai dădea nădejde și îi făcea să poată rezista la toate samavolniciile la care erau supuși oamenii gospodari, cum erau ei, deveniți „chiaburi, dușmani de clasă, dușmanii poporului".

Finul Dan era un optimist — îi aștepta cu încredere pe americani — ba deținea și unele „amănunte" legate de întîrzierea lor. „Nu prea au curaj americanii... că au pornit

de mai multe ori spre noi, au venit vreo 20 km pe Dunăre, dar s-au temut și s-au întors din drum. Da' nu ne lasă ei."

Plaineşti — vara anului 1945

Tihna unei după-amieze de duminică e brusc tulburată; două camioane cu soldați ruși au oprit sau au fost oprite la jandarmerie (ce funcționa atunci în localul primăriei) și se iscase tărăboi. Rușii îi dezarmaseră pe jandarmi, îi sechestraseră în primărie. Șef al postului era Davidoiu, un bărbat blond, înalt, voinic ce o ținea (adică era însurat) pe fata lui Lazăr, cu casa în răspîntie.

Nevasta lui Davidoiu se văicărea zgomotos în Gura Vadului, oamenii aflați pe la porți începuseră să se apropie, să vadă ce este.

Tîrgoveții, mai aproape de primărie unde era încăierarea, nu se prea zăreau, aflaseră primii ce și cum și se pitiseră după porți sau obloane; cu rușii și cu automatele lor nu era de glumă.

Nu știu cît a durat asta, cine a adus vestea, care a fost cauza zaverei.

Tata: „Haideți acolo să vedem ce e."

„E nebunie curată, sînt înarmați, stați pe loc", pleda Ionescu — avocatul, tatăl Miei.

„Aoleu, aoleu, o să-i omoare pe săracii băieți ai noștri", bocea soacra lui Davidoiu.

Oamenii nu se prea îndemnau și unii, aflînd despre ce e vorba, mai ales Linţașii, o tuliseră în grabă pe la casele lor. Dar dinspre Satul Nou (partea satului unde stăteau Mocanii, considerați mai de pripas) au început să vină oameni.

În grupul înaintaș — o femeie scundă, rotundă, roșie la față; era nevasta lui Ștefan Gușe — Gușuleasa.

Nu a fost prima și nici ultima oară în care cele cîteva familii din zona mai vitregită a Plaineștiului (alde Cujbă, Gușe, Bălălău, Stăvărache, Draghie) au fost alături de tata, de comunitatea satului în anii aceia de teroare, de agresare venită din partea noii stăpîniri comuniste. Au avut un soi de demnitate, curaj, loialitate și în situații critice, nu au ascuns „capul între umeri" cum au făcut alții.

*

S-a mai căpătat puțin curaj — s-a format un fel de convoi pașnic — părintele cu enoriașii lui — care a pornit spre primărie, convoi ce s-a subțiat pe măsura apropierii de locul faptei (Lintașii au cam dat bir cu fugiții pe parcurs, mulți rămăseseră la Gura Vadului), dar un grup de oameni tot au ajuns la scările primăriei. Lîngă tata a sosit, sus la intrare, Neculai Pletea, vioristul, care venise din zona țigăniei; în urma lor au mai urcat și alții.

Exact nu știu cum au decurs tratativele, sau dacă au mai fost; se pare că sosise și o a treia mașină cu ruși în drum spre Focșani, în care s-au găsit și mai treji, și mai gradați, ce brusc au pus capăt conflictului, eliberînd ostatecii.

Asta nu din cauza vitejiei plaineștenilor, cum le-a plăcut să creadă multora din ei, nu aveau de ce să se sperie de „țercov" și de enoriașii lui, ei mai degrabă s-au temut de comenduirea lor ce se afla la numai 20 de kilometri depărtare și față de care ar fi răspuns în cazul unor incidente violente.

Probabil că și numărul mare de localnici — care chiar dacă nu erau la primărie, se vedeau pe șosea — i-a făcut să ia această hotărîre.

Cînd au urcat în maşini, unii din ei au tras cîteva rafale de armă în sus, exprimîndu-şi probabil nemulţumirea pentru o asemenea rezolvare. Asta a produs o învălmăşeală cumplită, mai ales printre cei aflaţi puţin mai departe, care nu aveau să vadă cine în cine a tras.

Cu pălăria în mînă, Dorodea fugea de-i sfîrîiau călcîiele, strigînd cît îl ţineau bojocii: „i-a omorît ruşii, i-a omorît, i-a împuşcat pe toţi, l-au împuşcat pe popa şi pe toţi".

Confuzia a durat puţin — tata în reverenda neagră — se vedea de departe venind şi atunci mi-a părut înalt, poate haina lui neagră îl făcea să pară înalt.

*

Zile şi nopţi după, oamenii, speriaţi de ameninţarea ruşilor că se vor întoarce pentru răfuială, s-au ascuns, dormeau nopţile prin poduri, prin ţarnă, prin vii.

Dar după un timp, cînd viaţa şi-a reluat cursul obişnuit, plaineştenii au început să-şi amintească de cele întîmplate, să comenteze în fel şi chip ce a făcut fiecare, în funcţie de locul unde s-a aflat, ce a văzut, ce a auzit şi chiar mai mult decît atît.

Odată, pe strada Mîntuleasa

Pe geamul bucătăriei Marietei se vede un pin; un pin verde, robust.

Mă uit la el — gîndul mă duce la o seară de vară de prin '65–'66.

Unchiul Ion venise în Bucureşti pentru ceva anume, puţin misterios.

— Fata moşului, vreau să mergi cu mine undeva... Nu, nu acum, mai spre seară.

Am mers seara la o adresă pe Mîntuleasa; se întîlnea cu un coleg de catedră și prieten în același timp sosit din detenție.

Blocul în fața căruia ne-am oprit părea un vapor, cu ferestrele luminate, cu terase în trepte.

M-a rugat să-l aștept — am stat pe o piatră sub un pin (așa mi-a părut mie, poate nici n-o fi fost pin, ci alt conifer).

Mă uitam printre crengile lui la vaporul închipuit și mă visam departe. Unchiul Ion — scund — (nu știu dacă mai purta celebrii lui pantaloni bufanți după ce venise din închisoare) se plimba alături de un bărbat mai înalt, în mîinile căruia tot timpul scînteia o țigară și își povesteau, povesteau, doar ei știu ce, de unde, de cînd...

*

După ce a ieșit din închisoare, unchiul Ion, profesorul de limba română Ion Gh. Niculescu, autor de manuale școlare, director de liceu, a fost scos de la catedră; a lucrat ca muncitor necalificat la telefoane (săpa gropi, se suia pe stîlpii de telegraf cu crampoane la picioare) și apoi ca funcționar la Loto.

După mulți ani, familia prof. S. din Rîmnic, cel mai bun prieten al lui unchiu, coleg de catedră (cred că și de facultate), l-a căutat pe unchiul la Moinești, l-a rugat să vină la patul lui S. care era pe moarte și care i-a spus:

„Iartă-mă, Ioane, și eu am semnat denunțul!..."

Unchiul Ion l-a iertat.

În caietul în care am scris gîndurile astea, mai era un rînd — cam așa:

Sînt mîndră de mine — am trăit.

Am șters apoi prima parte a rîndului: adică de ce aș fi eu așa mîndră de mine?

După un timp — l-am adăugat cu cerneală, zicîndu-mi în gînd: da, sînt mîndră de mine, știu eu de ce!

Pe urmă, iar l-am șters.

Dacă trebuie sau nu să scriu asta — că de spus mi-o spun oricum — am să mă gîndesc mai tîrziu.

Dacă mai am timp.

Dacă nu, nu.

Cuprins

PARTEA I
Noaptea de 21 decembrie: adevărată, ucigătoare, ultimă... / 7

21 decembrie 1989 • 22 decembrie în zori • 22 decembrie după-amiaza • 22 decembrie spre seară • 22 decembrie seara • 22 decembrie noaptea • 13 iunie 1990 • 14 iunie 1990 • Sărbătoare în Piața Universității • Drumul Crucii • 21 decembrie 1990 • Noaptea Învierii la biserica Kreţulescu • Poate... nu poate • Invitații la Cotroceni • Diplome de revoluționar... biblii... și alte poveşti •

PARTEA a II-a
„Veniți că se dă pământul înapoi!..." / 87

„Veniți că se dă pământul înapoi!..." • „A venit fata lu' Părintele" • Cine a „împărțit" pământul • S-a „termenat" pământul • Străinașii • Via Popii • Tata n-a vîndut din pământ nici o palmă • Tatăl nostru • Iunie 2002 • Proprietar Gheorghe Niculescu. Sănătate!

PARTEA a III-a
Pagini plaineştene /133

Ivan și Serghei în familia noastră • Întoarcerea armelor • „Au venit ruşii!" • Mujici sau mojici • Un fugar în ghearele morții • „Corpuri delicte" în turla bisericii • Basarabeni ascunşi în odăi • Luptătorii din Munții Vrancei • Plaineşti — vara anului 1945 • Odată, pe strada Mîntuleasa.

Redactor responsabil de colecție
DOINA JELA

Redactor
MARIA MUȘUROIU

Apărut 2003
BUCUREȘTI – ROMÂNIA

TIPĂRIT ART PRESS TIMIȘOARA
Tel.: 0256-293.975; Tel./Fax: 0256-293.809

Din colecţia *Procesul comunismului* mai citiţi:

DUMITRU NICODIM
POARTA ALBĂ

Autorul uneia dintre cele mai puternice cărţi de memorialistică publicate de editura noastră, *Casa lui David*, revine după mai bine de 5 ani cu o alta la fel de impresionantă. De această dată însă scrierea nu mai este autobiografică, rămînînd totuşi la fel de greu de încadrat: dacă în *Casa lui David* autorul transcria, sub forma unui roman, istoria autentică şi plină de dramatism a propriei familii crunt lovite de regimul comunist şi dominată de un tată de o dîrzenie de neuitat, în *Poarta Albă* autorul prelucrează, cu dificultăţile de rigoare, o imensă masă de material străin de propria-i biografie. Documentele sînt înregistrări pe casete, relatări prin viu grai făcute sau încredinţate lui de un mai vîrstnic prieten, trecut prin închisorile de la Canal şi în special prin cea care dă titlul cărţii. Optînd şi de data aceasta pentru romanul-naraţiune la persoana I, autorul de pe copertă (diferit de cel care spune "eu" în paginile cărţii, la fel de reali totuşi amîndoi) a vrut probabil să nu sacrifice autenticitatea mărturiei nemijlocite, ce constituie partea cea mai întinsă a documentelor pe care le are la dispoziţie. A mai vrut, de asemenea, să dea scriiturii acea dimensiune a atemporalităţii pe care doar ficţiunea o conferă, deşi toate destinele dramatice o merită. Avem, în plus, numeroase

aspecte, detalii, fapte istorice inedite privitoare la viaţa cotidiană în acest lagăr principal, cel mai mare dintre cele 14 care au existat între anii 1949–1954 pe traseul Canalului Dunăre–Marea Neagră, unde şi-au găsit moartea mii de oameni.

IOSIF CORPAS
SECVENŢE DIN
FOSTELE ÎNCHISORI POLITICE

Fugit din ţară de frica regimului comunist, naratorul-protagonist al acestor pagini întreprinde, după propria-i mărturisire, "cea mai curajos-prostească aventură din viaţă" dar şi "cea mai plină de învăţăminte": trece clandestin frontiera în RDG, pentru a participa la Festivalul mondial al Tineretului comunist, din Berlinul de est, în august 1951. Deşi scapă doar cu o detenţie de cîteva luni, comite curînd o a doua eroare: în iulie 1956 se repatriază pentru a fi imediat arestat şi condamnat pentru trecere frauduloasă de frontieră. A cunoscut penitenciarele Oradea, Aiud, Gherla şi coloniile de muncă de la Periprava, Salcia, Stoieneşti şi Grădina din Balta Brăilei. Poate fiindcă face parte dintr-o categorie pe care "adevăraţii" deţinuţi politici au acceptat cu greu să o asimileze, anume "frontieriştii", scrisul lui este polemic, dar privirea lipsită de iluzii, luciditatea şi uneori asprimea judecăţilor se datorează fără îndoială vieţii neobişnuit de încercate pe care a dus-o. Nici o tendinţă de eroizare, nici un sentimentalism şi aproape nici o lumină, decît aceea a dorinţei de a spune adevărul, în aceste pagini fruste, care se citesc totuşi, pe nerăsuflate.

de unde l-au adus pe Bujor — un tăuraş — ce trebuia să-l înlocuiască la jug pe leneşul Turel. Bujor a fost legat în spatele căruţei numai că pe drum, pe măsură ce se îndepărta de ograda lui Ilie Pătrăşcu, în care crescuse, devenea tot mai nervos, furios, încercînd să se întoarcă. Se proptea pe picioarele din spate, se smucea, răgea, punînd în pericol stabilitatea căruţei în care Ivan şi Nika se străduiau să facă faţă.

În timpul cît Ivan a stat la noi, într-una din camerele casei era instalat un birou al nemţilor aliaţi care îl aveau ca şofer pe Serghei — un alt rus care făcuse parte din armata lui Vlasov (cel ce se predase şi luptase alături de nemţi).

Ivan şi Serghei s-au împrietenit (în şifonierul de la Plăineşti mai este şi astăzi o rochie de mătase din paraşută pe care Serghei i-a dat-o lui Ivan şi Ivan ne-a dat-o nouă; ne-am făcut toate nişte rochii crem, vaporoase, pentru nunta unchiului Gogu ce a avut loc în timpul acela).

Ivan şi Serghei au trecut împreună prin multe întîmplări dramatice după întoarcerea armelor.

Cînd nemţii s-au retras Serghei n-a vrut să-i urmeze. Ivan l-a ascuns la noi în fînărie (îi făcuse un culcuş sub o boltă de fîn).

Nedespărţit de Ivan, „Nika" a observat că de o vreme el merge, cu tava pe care i se punea mîncarea, nu în cămăruţa lui de lîngă leasă, ci spre fînărie. Curios, a mers după Ivan, a dat de Serghei. Ivan a dus un deget la buze şi a zis doar:

— Nika... ssst sau aşa ceva din care Nicu a înţeles că trebuie să păstreze secretul.

După intrarea ruşilor, Ivan şi Serghei au hotărît să se întoarcă acasă la ei în Rusia temîndu-se de o nouă înregimentarea. „Nika" ştia mai multe despre planul lor de fugă care a cam eşuat. Au trecut de cîteva cordoane — baraje ce filtrau trecerile — dar la Botoşani i-au prins, au fost înre-